Serie nouă, nr. 12—13 (1257-8), 10—23 mai 1990

Fondat in 1867 de „Junimea"

CONVORBIRI LITERARE

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Campania electorală a intrat în linie dreaptă. E suficient să deschizi o gazetă de indiferent ce culoare ca să se prăbușească peste tine o avalanșă de certuri, insulte, rechizitorii, dezvăluiri, scandaluri, provocări, bătăi, atacuri, asedii și chiar crime. Periferia s-a mutat, cu bagaje cu tot, în centrul vieții publice. Mahalaua a invadat agora, impunîndu-și moravurile și năravurile. Ideile politice se transmit prin orice mijloace: viu grai, scris, pumn, bîtă, cuțit, ultimele trei arătîndu-se a fi și cele mai convingătoare. Propaganda electorală e atît de intensă și de elocventă încît aproape că ți-e teamă să ieși din casă. Riscul de a fi „convertit" la doctrina adversarilor politici e enorm și doar inconștienții mai pot să nu-l ia în considerare.

Privit de la oarecare distanță, spectacolul pare de tot hazul și nu e exclus ca unii să-și fi făcut un obicei din a se amuza pe seama lui. De fapt, sub pojghița de comic involuntar a faptelor diverse se desfășoară o tragedie națională Este tragedia unui popor nepregătit pentru democrație, dar pus în situația să o practice. În ultimul său interviu televizat, domnul Iliescu s-a grăbit să respingă această judecată, considerînd-o jignitoare pentru națiune. Poporul, a susținut domnia sa, e suficient pregătit pentru alegeri democratice, știind foarte bine pe cine trebuie să aleagă la 20 mai Din păcate, evenimentele din ultima vreme contrazic prea optimista afirmație. Să fie cumva incidentele violente simptome ale democrației? Sînt fanatismele de tot soiul, intoleranța, atacul la persoană dovezi ale însușirii elementartlor principii ale vieții democratice? Dacă tot le sînt clare programele partidelor politice și s-au hotărît pe care să mizeze, de ce nu-i lasă oamenii pe toți concurenții întrecerii electorale să-și desfășoare în liniște campania? De ce pe unii îi ovaționează ca pe eroii naționali, iar pe alții îi molestează și-i alungă cu pietre? De ce afișele electorale ale anumitor partide sînt rupte înainte să se usuce adezivul? Pentru ce atîta patimă? De unde asemenea obiceiuri, ce trădează nu convingeri solide, ci o teamă obscură de eșec? În chip de explicație,

Sîntem datori vînduți!

ni se spune că cetățenii sînt edificați asupra partidelor istorice din experiență și că actualele lor gesturi de ostilitate mărturisesc neîncrederea în goalele promisiuni ale acestora. Care experiență? Singurii care ar avea dreptul să invoce cunoașterea directă sînt pensionarii. Or, nu ei îngroașă rîndurile fanaticilor, ci persoane mult mai tinere, despre care e greu de susținut că ar cunoaște în amănunțime istoria vieții politice românești. Mai există, e adevărat, o categorie în perfectă cunoștință de cauză . gerontocrația dispărutului partid comunist, care pusese umărul la falsificarea alegerilor din 1946, și care e în exercițiul funcțiunii și după Revoluție. Dar domnul Iliescu a precizat, în același interviu, că actuala conducere provizorie a țării nu e defel amestecată în gravele incidente, interesul ei fiind, din contră, să mențină calmul și ordinea în conformitate cu prevederile legii electorale. Foarte bine! Numai că, din moment ce violențele s-au petrecut și continuă să se petreacă, înseamnă că guvernul nu dispune de mijloacele necesare pentru asigurarea unei atmosfere propice alegerilor libere. Indiferent că e sau nu implicat în tulburările campaniei electorale, responsabilitatea lor trece tot în seama guvernului, dator, tocmai pentru că e guvern, să ia măsuri de restabilire a ordinii, nu să publice scuze și regrete sincere.

Din aceste motive și încă multe altele continuăm a crede că democrația, fie și în forme incipiente, ne e deocamdată străină. Cum să fim toleranți, cînd am fost crescuți în intoleranță? Cum să acceptăm dialogul, cînd monologul singur ne-a fost atîta amar de vreme călăuză? Cum să gîndim pe cont propriu, cînd am fost deprinși ca altcineva să gîndească în locul nostru? Cum să încurajăm inițiativa, cînd ne-am obișnuit să ascultăm de porunci și să ne deplasăm numai în turmă? Chiar și puținii nesupuși au fost fără de voie contaminați de atmosfera generală. Nimeni n-a rămas, după patruzeci și cinci de ani de comunism, el însuși. Și nimeni nu poate redeveni el însuși peste noapte, oricît de mult și-ar dori-o.

Regimurile totalitare deformează psihologia individului, modul de a gîndi, comportamentul. Înșiși intelectualii se miră, iar mirarea lor vorbește despre propria-le deformare, cît de ușor se lasă manipulat acest popor, ce lesne poate fi pus în mișcare, indus în eroare, cu ce precare mijloace îi poate fi speculată buna credință. N-ar trebui. Mai degrabă s-ar cuveni să încerce a-l vindeca de ignoranța în care se zbate și a-l ajuta să se lepede de umilitoarele reflexe condiționate dobîndite în peste patru decenii de dictatură comunistă. Căci nu e vina poporului dacă se găsește acum într-o asemenea stare, dacă e ignorant deși se crede atoateștiutor, dacă e dezorientat cu toate că se închipuie perfect edificat, dacă se lasă împins de la spate deși crede că înaintează din proprie inițiativă. Din nefericire, intelectualitatea n-a descoperit încă, și acesta e tot un semn al deformării suferite, cele mai drepte căi spre înțelegerea maselor și spre sufletul lor. Pentru a fi permeabil la argumentele logice, poporul trebuie mai întîi lor. Pentru a fi permeabil la argumentele logice, poporul trebuie mai întîi cîștigat în ordine afectivă. E nevoie de simpatie și încredere în intelectualitate, de respect al culturii, iar acestea nu există deocamdată. Intelectualul continuă să fie privit ca un parazit social, ca o povară pentru națiunea care muncește cu brațele. Tradiția intelectualului purtător de cuvînt al poporului s-a rupt și s-a pierdut. Depărtat de o intelectualitate preocupată mai ales de propriile-i neliniști și întrebări abstracte, instigat împotriva ei de către autoritățile comuniste, profund interesate să dezbine pentru a stăpîni, omul de pe stradă o simte și azi departe de problemele sale vitale. Și o tratează ca pe un străin al cărui limbaj nu-l înțelege. În zadar se întrec cele mai luminate minți ale țării să detalieze înțelesurile democrației, degeaba înalță ele Alpi de argumente, inutil construiesc raționamente impecabile. Cei cărora le sînt destinate rămîn indiferenți la excursurile teoretice, le privesc cu tipica neîncredere a țăranilor lui Rebreanu față de sucitoarele de minți subtilități ale „domnilor". Țăranul știe că un avocat bun îl poate scoate basma curată din orice încurcătură. N-are încredere în acești abili mînuitori de vorbe, dar îi caută la anaghie. Îi acceptă, însă nu-i simpatizează. În nici un caz nu și i-ar lua tovarăși la drum. Simte că ei posedă o putere malefică de vreme ce pot întoarce pe dos legile, transformînd negrul în alb, minciuna în adevăr, răul în bine. În mintea lui, gîndirea rațională se confundă cu sofistica. Inadecvarea limbajului adoptat de intelectuali, care se adresează mulțimilor ca și cum ar discuta între ei, încurajează suspiciunea acestora din urmă, adîncind o prăpastie și așa suficient de mare. Nu e destul să ne batem cu pumnul în piept și să facem paradă de cultură pentru a ne putea numi reprezentanții națiunii. Sîntem datori a ne apropia de popor, a-i cîștiga pierduta încredere, a-l ajuta să vadă limpede, a-l convinge că vorbele noastre îi exprimă cu fidelitate durerile și speranțele La acest capitol, sîntem datori vînduți.

AL. DOBRESCU

EMANAȚIA, INFILTRAȚIA ȘI PROCLAMAȚIA

Către Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara

DECLARAȚIE DE ADEZIUNE

Noi, românii de la răsărit de Prut, sîntem parte integrantă a poporului român și primele victime pe care România le-a suportat în urma impactului ei cu comunismul. Anexarea în 1940 a Basarabiei și Bucovinei de Nord de către U.R.S.S. este o crimă împotriva națiunii române, fără termen de prescripție.

Sistemul comunist ne-a desființat ca neam și este obligația noastră, a fiecărui român, de a nu accepta sub nici o formă comunismul.

Sistemul comunist a fost impus prin forță, dar el nu ar fi fost atît de viabil dacă în slujba lui nu s-ar fi pus românii. Activiștii români care au contribuit la instaurarea și menținerea regimului comunist nu pot avea dreptul moral să pretindă la posturi înalte în viitoarea Românie necomunistă.

Pentru românii din toate provinciile românești, dictatura comunistă a însemnat un regim de ocupație. Revoluția din decembrie a răsturnat acest regim, redîndu-ne și nouă, celor din stînga Prutului, speranța în viitor și mîndria de a fi român. Victimele sîngerosului regim comunist sînt victime din trupul nostru comun. Apreciem eroismul fără seamăn al tineretului român, care a făcut să cadă crunta tiranie comunistă, și ne exprimăm totodată deosebita admirație față de timișorenii care care dat primii tonul. Începînd cu 16 decembrie 1989, Timișoara a devenit inima însîngerată a României, un simbol al libertății tuturor românilor. Veștile care ajungeau pînă la noi ne exasperau în neputința noastră de a fi fizicește alături de timișoreni, pentru că sufletește nu am încetat nici o clipă să fim împreună. Dovadă este și aderența noastră la Proclamația de la Timișoara, pe care noi, românii de pe teritoriile ocupate de comuniștii sovietici, o considerăm drept DOCUMENT FINAL AL REVOLUȚIEI ROMÂNE.

În virtutea faptului că noi românii din stînga Prutului sîntem lipsiți de posibilitatea de a ne exprima votul nostru în alegerile de la 20 mai;

fiind conștienți că de rezultatele acestor alegeri va depinde soarta de mîine a națiunii noastre;

în speranța că glasul nostru va fi auzit și înțeles de tot ce este românesc în țară;

facem apel către toți românii care nu sînt indiferenți față de soarta fraților din afara granițelor artificiale să adere la Proclamația de la Timișoara!

CHIȘINĂU, 13 mai 1990

SFATUL FRONTULUI POPULAR DIN MOLDOVA (BASARABIA)

Deoarece Întreprinderea poligrafică a fost suprasolicitată cu tipărirea buletinelor de vot, revista noastră nu a putut să apară în săptămîna 7—13 mai a.c.

- E mort sau nu comunismul?

Nicolae BACIU
Yalta și crucificarea României

- în serial

Hannah ARENDT SISTEMUL TOTALITAR

Alexandr ZINOVIEV:
ȘI SOAREL E ARE PETE

„Podul de piatră s-a dărîmat,
A venit apa și l-a luat..."
Cîntec de copii

La Ungheni apa Prutului duce încet-încet florile albe, galbene, mov... Insule de petale se închează tămăduitor în mijlocul domol al rîului. Insule plutitoare, fragede, miraculoase. Deasupra lor pîlpîie mireasma sufletului unui singur neam.

Podul e de oameni, nu de fier, nu de beton.

Mii, zeci de mii, bărbați, femei, copii, trec fără încetare ceasuri și ceasuri. Buletinele au fost uitate în buzunare. Ce nevoie mai este de ele!

Podul de oameni

De pe cele două maluri sînt fluturate steagurile tricolor sub cerul senin, cer binecuvîntat de un soare ce-și îmbrățișează moldovenii și basarabenii între razele fierbinți.

Puștani nerăbdători se aruncă în Prut îmbrăcați, înoată pînă dincolo (dar mai există în clipele astea un „dincolo" ?) în aplauzele și strigătele de bucurie ale basarabenilor ce-i ajută să iasă și-i strîng, uzi leoarcă, la piept.

Bătrînii care nu îndrăznesc să intre în șuvoiul compact privesc printre lacrimi locurile unde mulți dintre ei s-au născut.

Podul e de oameni. Prutul e de flori.

Duminică, 6 mai — uriașă corolă umană a înfrățirii spiritu ale.

Emil BRUMARU

DINCOACE ȘI DINCOLO

La 6 mai românii au trecut Prutul.

Nu le-a ordonat nimeni, nu aveau arme și tunuri, nu erau încolonați în batalioane disciplinate.

Cele probabil cîteva sute de mii de moldoveni, munteni și transilvăneni au venit să dea mîna, pur și simplu, cu frații lor de dincolo, deci împinși numai de dragoste și înarmați cu flori și drapele cîntece și poezii. De la nevîrstnici, pînă la moșnegi.

I-a însoțit spaima, mai întîi. Pentru că organizatorii, nescontînd se vede, pe asemenea prezență la „podul de flori", n-au luat măsuri pentru a asigura o trecere ferită de primejdii a podului de la Ungheni, astfel că, și în condiții de pace fuziunea a reprezentat o adevărată aventură. Dar numai la trecerea *peste*. Pentru că, o dată ajunși dincolo, românii de pe cele două maluri ale Prutului au uitat imediat totul. Pînă și de pactul Molotov — Ribbentrop. Sîngele apă nu se face, într-adevăr.

Cele cîteva ore petrecute în lunca înverzită, în acea parte de clădirea — probabil multifuncțională ! — a Casei de cultură, sub un soare de mai cooperant, ne-au convins pe toți, încă o dată, că o graniță nu poate schimba sufletul și aspirațiile unui popor.

Oamenii au cîntat, au întins hora, s-au strigat pe nume ca să se audă bine. Și chiar dacă s-au strigat Tasea ori Vasea, fiecare știa de acum sigur că, de fapt, se striga Anastasia ori Vasile. Și știa și Dumnezeu, pentru că el a fost în '89 român și rugăciunile noastre îl vor convinge să fie și în '90, ca să nu ne ia cu o mînă ceea ce ne-a dat cu cealaltă.

Deși lunca era mare și, ca orice luncă, plină de sălcii și de arbuști, scriitorii din Iași i-au întîlnit pe scriitorii din Chișinău. Adică pe Leonida Lari și Nicolae Dabija, înconjurați în permanență de o ceată de admiratori, pe Mihai Cimpoi și Ion C. Ciobanu, pe Ion Vatamanu și Valeria Grosu — și pe mulți alții, ale căror nume n-am mai simțit nevoia să le știu, tocmai pentru că aveam impresia că-i cunosc de cînd lumea.

Ne-am întîlnit, în fine, noi, cei de *dincoace* — independenți, feseniști sau ne, liberali sau țărăniști (probabil ecologiștii n-au ajuns acolo, pentru că altfel mai întîi ar fi fost împotriva ruperii florilor, și apoi împotriva aruncării lor în Prut) — și ei, cei de *dincolo*, pentru care sus-amintitele împărțiri bizare pe tabere nu exista, sau îi nemulțumesc, temîndu-se ca ele să nu ne divizeze...

Cîțiva dintre noi ne-am terminat seara la o familie de inimoși „ungheneni", în casa cărora am văzut la loc de cinste tricolorul, portretele lui Decebal și Eminescu, cărți românești. Soțul ne-a recitat din „naționalistul" Eminescu, soția, după ce ne-a omenit și copleșit cu daruri, deși ne vedea pentru prima oară în viață, ne-a cerut ajutor pentru îmbogățirea bibliotecii lor cu cîteva cărți pentru învățarea „latiniței".

Conduși apoi pînă la pod pe o lună absolut profetică, am regăsit acolo cîteva zeci sau poate sute de întîrziați, care cîntau „Trăiască, trăiască, trăiască să trăiască Moldova Ardealul și Țara Românească" și, salutați frătește, ne-am hotărît, în fine, să ne întoarcem *dincoace*. Păstrînd pentru mult timp de aici încolo imaginea unei întîlniri istorice dintr-un orășel de granița, în care statuile lui Lenin efigiile lui Marx și Engels, fotografiile fruntașilor în producție sălciile s-au cufundat în veghea lor de noapte; păstrînd în suflet căldura unor inimi generoase, neticăloșite (spre deosebire de a unora de dincoace, care s-au înfățișat acolo în chip de bișnițari, spre umilința localnicilor atenționați de conlocuitorii ruși) ; păstrînd, în fine, o de neînțeles uimire : cine oare dispune de soarta popoarelor, împărțindu-le după vrere în *dincolo* și *dincoace* ?

m. c.

LUNI, 23.IV. Întîlnindu-se cu reprezentanții intelectualității din Moldova, tov. A. N. Iakovlev mărturisește că ambasadorul României la Moscova i-a cerut o întrevedere, care a și avut loc. În cadrul ei, reprezentantul fraților noștri de sînge ar fi spus că în cazul în care domnul Iliescu va fi ales Președinte, nu va întîrzia să vină cu o declarație la Kremlin, aducîndu-le la cunoștința oficialităților sovietice că România nu are pretenții teritoriale față de U.R.S.S. O fi chiar așa ?

(Glasul, nr. 2 (6), 29 aprilie 1990)

LINIA DE PE ASFALT

E atît de mare neîncrederea, atît de bine întreținută suspiciunea generală, atît de puternică tensiunea în care trăim, încît pînă și o simplă linie trasă cu creta pe asfalt începe să capete valoarea unei granițe de netrecut. Cei „de dincolo" îi privesc disprețuitori pe cei puțini, ca pe niște străini incomozi care îi împiedică să-și guste în tihnă „cuceririle revoluționare". Unitatea de mai înainte s-a pierdut, instinctele primare au devenit mai puternice decît rațiunea, iar vocile care se mai aud și îndeamnă la reflecție, la judecată, rămîn nebăgate în seamă. Minciunile sînt din ce în ce mai numeroase și mai evidente, însă încrederea nemărginită într-un singur depozitar al adevărului le face intangibile. Nu e decît o simplă linie trasă cu creta și, totuși, parcă fețele nu mai seamănă, parcă gesturile și cuvintele nu mai sînt aceleași. De o parte ochii triști, îngrijorarea „golanilor", de cealaltă rînjetele disprețuitoare, siguranța atotștiutorilor, fețele lor încruntate agresivitatea celor porniți să facă „o adevărată curățenie", „să învețe minte". Dincolo de sfoară, pumnii strînși, insultele, pietrele și bîtele și, în ultimul timp chiar tentativele de asasinat ; „înăuntru", aplauzele pentru fiecare jignire și îngenuncherea în fața măscărilor prea mari. Cei ce din grabă sau din neatenție pășesc în zona „liberă de comunism" se retrag îngroziți, scîrbiți, ca și cum tălpile lor ar fi atins infernul. Trecătorii „serioși" ocolesc cît pot sau, credincioși în continuare revoluției pe care ei au înfăptuit-o, se baricadează în casele lor, condamnîndu-i din fața televizoarelor pe iresponsabili. „Jos comunismul !", strigătul care i-a unit pe toți pînă acum și era aprobat din toată inima de orice român începe să sperie ca și cum s-ar cere exterminarea populației, s-ar reînființa noi lagăre de muncă forțată și noi centre de supraveghere. Cei care, în elanul lor „revoluționar", vehiculează atît de mult ideea „intrării în Europa" nu încearcă cîtuși de puțin să iasă din judecățile lor totalizante și nu să **copie**, dar măcar să mai învețe cîte ceva. Linia de pe asfalt separă acum, poate fără voia noastră, oamenii îndopați cu frică, cei care-și botează **bunsimț** lașitatea își apără mediocritatea și lenea, neinteresîndu-se decît de prezentul care îi privește și „golanii" dispuși să riște orice pentru ca, mai tîrziu, copii lor să nu-i blesteme. După sfoara întinsă nu există decît un prezent al bătrînilor și al celor îmbătrîniți care vor să-și mențină confortul, să-și apere nepricePerea, să trăiască în apele călduțe ale unei societăți egalizatoare. Comunismul care n-a cucerit niciodată pînă acum sufletul poporului își arată amenințător ghearele, încurajat de cei interesați, dar și de credulii atît de simplu de manevrat. Degeaba unii încearcă să convingă prin vorbele marelui Eminescu că „Forța unui popor stă în inteligența lui", degeaba se pun sub semnul genialității încercînd să spargă blocul compact al prostiei. Paradoxal, în ciuda tuturor speranțelor, ne-am întors în anii '50, împinși înapoi de spiritul egalitar prost înțeles, de ura împotriva inteligenței abil scoasă acum la lumină. Evoluția atît de mult dorită nu a dus la descătușarea minților, ci la însușirea nejustificată a unor noi slogane, a unor noi idei prefabricate la regăsirea euforiei de grup și a intoleranței, la neacceptarea diferențelor. Ce anume a făcut posibilă dezbinarea unui popor, ce a alimentat izbucnirea aceasta neașteptată de ură și de violență primitivă ? Cum vom putea spune că sîntem liberi atîta vreme cît răul dinlăuntru ne va stăpîni ? Încă o dată, ca în Biblie, mulțimea e gata să-și condamne la răstignire profetul, să-l alunge pe messia pentru a-și salva tîlharii.

C. Gavril

ZONĂ LIBERĂ DE COMUNISM

Pe 2 mai 1990, un grup studențesc de inițiativă au declarat teritoriul de la intrarea în Universitate „zonă liberă de comunism". Nucleul organizatoric este alcătuit din studenți de la filologie, istorie, științe economice, filosofie, circa 70 de persoane care au instituit și o veghe permamentă pentru libertate și de solidarizare cu idealurile anticomuniste ale *Proclamației de la Timișoara* și ale manifestanților din Piața Universității din București și din alte localități ale țării. Numeroase pancarte, *grafitti* și lozinci reclamă, eliminarea urgentă a reminiscențelor comuniste din viața politică a țării și înnoirea democratică a României : „Poporul român mai are o șansă — Proclamația de la Timișoara", „Proclamația de la Timișoara, ultima șansă a eliberării de comunism", „Studenții de la Oxford și Cambridge s-au declarat golani solidari cu cei care manifestează în Piața Unirii", „Eugen Ionescu s-a declarat golan academician", „Solidaritate Piața Universității București — Iași", „Loc liber de neocomunism", „Loc de veghe neîntreruptă pentru libertate", „Nasc și la Moldova golani" ș.a. La orele de vîrf, se adună cîteva sute de studenți și simpatizanți (intelectuali, muncitori, chiar țărani aflați în trecere). Pînă în seara zilei de 7 mai a.c., au fost colectate peste 6000 de adeziuni la *Proclamația de la Timișoara*. Organizatorii ne-au declarat că acțiunea va continua pînă cînd „noua putere" va iniția necesarul dialog cu forțele ce militează pentru eliminarea excrescențelor comuniste și democratizarea reală a țării. *(C.I.)*

COLECTIVUL DE REDACȚIE : Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct), Emil BRUMARU (redactor șef adjunct), Sânziana CARAMAN, Mariana CODRUȚ, Nicolae DABIJA, Nichita DANILOV, Daniel DIMITRIU Alexandru DOBRESCU (redactor șef), Gabriela Codruța GAVRIL, Valeriu GHERGHEL, Ion HADÂRCĂ, Nicolae IONEL, Silviu LUPESCU (prezentare grafică), Constantin PRICOP (secretar general de redacție), Horia ZILIERU.

IERI ȘI AZI

Alexandru PHILIPPIDE

IDEALURI

(fragmente)

După cum, cînd se hîțină un poloboc, iese drojdia la suprafață, și numai după multă trecere de vreme ajunge vinul curat la locul ce i se cuvine, tot așa cînd un popor își schimbă deodată starea culturală, trecînd brusc de la o formă a civilizației la alta, se vede înădușit pentru lung timp sus de o pătură, căreia un loc mult mai jos i s-ar cuveni. Ar putea peri popoare în această zdruncinare. Un francez, fiu al libertăței și egalităței, vorbește astfel despre soarta ce s-ar pregăti populației Macedoniei, cînd ar încape supt oblăduirea civilizației Europei: „Turcul a probat îndeajuns că este incapabil de civilizație europeană. Însă, dacă l-am alunga, pe seama cui să rămînă ciomagul? căci în adevăr de ciomag ar fi vorba, de bestii să le îmblînzești, iar nu de oameni să-i guvernezi... In interesul civilizației trebuie ca toate aceste popoare să se dezvolte, și sigur turcul destul de indiferent pentru a lăsa să trăiască toate rasele, toate limbile și toate religiile... Cu toată mîndria noastră europeană, eu cred că Turcia ar fi mai prielnicioasă pentru creștini, decît Anglia pentru irlandezi..., decît Austria pentru slavii săi" (Victor Bérard, **La Turquie et L'Hellenisme contemporain**. Paris, 1893, 290). Noi românii n-am perit, slavă lui Dumnezeu, dar deja dintr-o parte a țărei ne-a măturat un popor mai bine pregătit, și în celălalt rest al ei suferim de boala drojdiilor. Noi trăim într-o stare anormală, toți o simțim, toți o știm, dar mult va mai trece încă, pînă cînd elementele acestei societăți românești, cîte vor rămînea neînădușite pînă atunci, să se așeze fiecare la locul cuvenit și prin urmare priincios. Alte țări se vor fi gîndit cu dreptul, poate, la reorganizarea societăței după principii a priori, noi iști din Dacia lui Traian trebuie să ne gîndim deocamdată serios la așăzarea elementelor deja existente în ordinea cuvenită. Intr-un asemenea caz, pe care doar strănepoții noștri de l-or apuca, fiecare individ, măcar că n-ar fi apt perfect pentru sarcina încredințată lui de societate, dar tot și-ar îndeplini-o mai bine, decît cum merg lucrurile acum, cînd mulți buni sacagii au devenit fără știrea lui D-zeu jurnaliști și mulți luminători ai poporului ar trebui să fie ei luminați mai întăi. Cum să facem să scapăm de nevoie, e mai greu de spus, dar cum am ajuns la nenorocire este mai ușor de aflat, și acest lucru îmi propun să-l lămuresc aici, ajutîndu-mă de cîteva exemple.

Cauza pentru care mulți nevrednici s-au așăzat la frunte, stă în acele tendințe ale voinței către un bine mai mare, vecinic dorit și vecinic neatins, cărora se datoresc multe schimbări ale societăților, în **idealuri** — așa se numesc ele de obicei, — care sînt cîteodată himere, altădată realizabile, cîteodată folositoare omului, altădată stricătoare, dar fără care nu putem trăi, căci ar însemna atunci că putem trăi fără voință. În adevăr, cînd o societate se dezvoltă treptat, în mintea fiecărui individ capătă putere de voință numai acele dorinți, la care el a chibzuit cu de-a-măruntul, omul își cîntărește cu băgare de seamă puterea și chiar cele mai cutezătoare pasuri ies adeseori la bun sfîrșit: astfel a ajuns Pericles să stăpînească Atena, astfel a cucerit Alexandru lumea. Cînd însă fără veste ți se primbla pe dinaintea ochilor tot feliul de beșici de sopun și de castele în Spania, nu mai este vreme de chibzuință, ci de încredere oarbă ori de obrăznicie: omul cu socoteală rămîne la coadă, iar săcătura nesocotită se azvîrle înainte. Făgăduiți unui copil cîte în soare și în lună și el are să întindă mîna să le prindă. Îndrăzniți însă de a face aceleași făgăduieli unui om bătrîn, și are să rîdă de dînsele. Ion Roată a lui Creangă caracterizează minunat această stare sufletească. Și ce erau făgăduințele făcute lui Moș Roată față cu acele care s-au realizat — negreșit numai de formă — de atunci încoace? Ca prin farmec, de azi pe mîne, noi am cucerit toată civilizația apusului. Adunări legislative, presă liberă și independentă, universități, academii, curți care de care mai înalte, întruniri electorale, credite, bănci, whig și tory, socialiști, radicali, mode, apoi o droaie de funcționari publici... Cine vrea, să vină! Și cine a venit? Advocații s-au improvizat filologi, paiații geometri... și în mijlocul acestei holote conducătorii, oameni patrioți și vrednici, s-au perdut, precum s-ar perde o picătură de miere într-o mare de amărăciune. Și s-a făcut atunci deasupra romînilor uimiți un nor de forme goale și hipocrite, care-l împedecă și pînă astăzi de a-și da socoteală în ce stare adevărată se găsește. S-a născut atunci acea clasă de oameni care, cu ochii țintiți la aparențele sarcinelor încredințate lor, a căror greutate nu sînt în stare să o priceapă, și la cîștigurile nemeritate ce trag de acolo, își dau vînt instinctelor barbare și gusturilor josnice proprii: lux, fudulie, lingușire față cu cei puternici, ori, din contra, insulta surugiească dacă sînt din întîmplare trecuți cu viderea, bătaie de joc față cu cei slabi, perfidie, botezată cu numele de politică, și mai ales iubirea de a fi lingușit, tamîiet, numit strălucit, mare, celebru: astfel nu se mai satură hoțul de a fi numit om cinstit, se îmbată măcar cu numele și caută să uite reala ticăloșie. In mijlocul acestei clase de fumuroși tronează opinia lor publică, de care țara habar n-are, o opinie publică după calupul lor formată, o minciună adecă jurată pe toți D-zeii, întărită pe toată onoarea, odată cu toate lacrimile iubirei de țară; o minciună în mijlocul căreia oricare om adevărat onest se pierde, căci ar trebui să creadă că unul și același lucru poate fi și alb și negru, și bun și rău, și urît și frumos în același timp și pentru aceiași oameni, căci ramolitul de azi devine genialul de mîne, hoțul, contra căruia ți-ai vărsat azi toată furia, devine cinstitul de mîne, pe care-l batjocoriseși numai așa... din politică. Iar deasupra tuturor se înalță, ca o floare, literatura acestei clice pospăite, unde celebritățile se resfață, unde portretele autorilor se etalează, unde tămîierile curg de la unul la altul pentru rușinea noastră, unde moftangiul literar — pentru că ne servim de un cuvînt astăzi obicinuit și înțeles — se înalță ca un șoim, ori chiar ca un D-zeu.

Cunoașteți întîmplarea lui Tartarin, care, măcar că fricos din fire, sărea prăpăstiile Alpilor cu mai mult curaj decît cei mai curajoși, pentru că-și închipuia abisurile ca niște mici surpături cu saltele moi la fund? Tot astfel se avîntură moftangiul literaturei romînești în studii și în probleme, ale căror stare nu o cunoaște, ale căror greutate nu poate s-o bănuiască. Măsurînd totul cu micimea sufletului său, pentru acest om este de ajuns o gramatică grecească a lui Sommer și cîteva pagini din Omer, pentru ca să-și închipuiască că-i elinist; la un dicționăraș german-romîn, unde pînă și verbul **wollen** nu se găsește, pune o prefață ca Vasile Lupu Voievod, „dăm dar școalei și publicului această carte, etc."; dacă nu știe, măcar că geolog fruntaș, nici să deosebească două scoice una de alta, își va trimite totuși studiile de la Paris, ca să ne facă de rîsul lumei; dacă n-a cetit cum se cade măcar o gramatică în viață, își va permite totuși să descopere limbi nouă (ale căror gramatici de altfel de zecimi de ani au împlut lumea) prin cutare țară muntoasă; iar îmbogățirea cunoștințelor sale o face așa la întîmplare, ca cum ai arunca sorții, orice carte zărita prin vitrinele librăriilor i se pare o descoperire, orice lucru nou — și cîte nu sînt nouă pentru dînsul? — i se pare ceva măreț, tot ce se petrece peste îngustimea minței sale ceva strălucit, și de aici o sumă de celebrități scurgîndu-se din pana acestor pitici, celebrul Arreat, celebrul Riemann, celebrul Confucius, celebrul Conhlaconhla!... Iar cînd vălul se desface cumva și cînd dincolo de dînsul se arată nămolul de lucru îngrămădit la alte popoare de secule, prin munca a mii și mii de oameni, cînd se deschide în toată spăimîntătoarea ei adîncime prapastia sub picioarele lui Tartarin, atunci celebritatea din țara noastră, întocmai ca și gasconul își pune în minte să scoboare Muntele-Alb de pe ceia parte. Atunci se dă acea luptă cu nume proprii, cu citații, cu note lungi de un cot, atunci se zvîrle acel colb cu care ne-am lăsat și ne lăsăm să fim orbiți atîta: elinistul strigă Lattmann, Müller, Neue, Dräger, Kühner, Harre, Antoine, Havet, Reinach, Lobbe, Madwig și ne spune — cum să nu-l credem? — ca Riemann are ceva care nu se găsește în toți ceilalți! Iar altul — criticul — zvîrle Lessing, Schiller, Goethe, Heine, Herder, Börne, Hutzkow, Laube, Mundt, Rahel (!!), Freiligrath, Belinsky, Herzen, Granowsky, Gogol, Turghenieff, Dostoewsky, Brandes, Björson, Ibsen și alții, și spune cum că noi iștialalți sîntem niște gîște. Dar spaima nu ține mult, omul nostru își capătă îndată sîngele rece, minciuna, cu care atît s-a hrănit, ajunge de o crede el însuși pe jumătate, și mîndria atunci, ca și cum într-adevăr ar fi fost învinse toate obstacolele, trecute toate piscurile, iesă mai tare decît oricînd la iveală: moftangiul se compară cu D-zeu ori cu șoimul. Unul zice — și acesta n-a fost desigur drojdie, D-ne ferește, s-a stricat numai ca mărul bun prin cele putrede —: „O constat aceasta pentru a răspunde acelora care mă mustră că nu isprăvesc. Cu aceeași logică, dacă îngustul cerc al conștiinței le-ar permite de la mine vierme să se rîdice prin imensitate pînă la principiul universal al muncei dînșii ar putea să acuze pe însuși D-zeu că nu isprăvește". Și D-zeu nu isprăvește și celălalt nu isprăvește, comparație negreșit nu se poate face, decît știi... Iar altul: „sînt între pasări, șoimi, vulturi, dar sînt și pasări domestice: găini, rațe, curci. Cele d'întîi, sus de tot, deasupra piscurilor uriașe se scaldă în aerul dimineții, uitîndu-se în depărtările albastre, unde li se deschid orizonturi imense. Cele din urmă se plimbă prin curtea din dos". Șoimul, adecă el, iar gîștele noi iștialalți

(**Convorbiri literare, august 1893**)

MENTALITĂȚI

Constantin PRICOP

REPREZENTATIVITATE

Se vorbește deseori în ultima vreme despre caracterul reprezentativ sau nereprezentativ al uneia sau alteia din grupările care iau poziții politice. În asemenea ocazii opiniile sînt simple și clare: cei care sînt împotriva poziției respective susțin că grupul în cauză nu e reprezentativ; ceilalți, dimpotrivă. Există și o a treia categorie, a neangajaților, a indiferenților etc. Acestora li s-ar părea firesc să nu se întîmple nimic, să nu se tulbure liniștea publică, și așa greu încercată în ultima vreme. Lor le este indiferent cine și pentru ce manifestează: important e să nu se mai întîmple nimic... De partea cui e dreptatea? N-am să mă opresc la răspunsul înțeleptului care spunea că dreptatea e și de o parte și de cealaltă... Ca apoi să fie întrutotul de acord și cu al treilea, care constatase ca... le dăduse dreptate amîndorura... Deși, am putea spune, la rîndul nostru, că toți au dreptate... Din punctul de vedere al fiecăruia, bineînțeles, în relație cu speranțele pe care le proiectează astăzi în viitorul țării. Totuși, cine hotărăște dacă un grup care ia o inițiativa e sau nu reprezentativ — reprezentativ pentru populația întregii țări? Care e cifra membrilor de la care incepînd un grup este reprezentativ pentru cei 23 de milioane de locuitori ai României? Cine ar trebui să facă parte dintr-un asemenea grup pentru ca acesta să fie recunoscut ca reprezentativ? Și, în cele din urmă, cine trebuie sa hotărască asemenea criterii? Sînt cei care s-au revoltat in decembrie reprezentativi, sau n-au fost reprezentativi, iar rezultatul revoltei lor trebuie acum ordonat și coordonat, dirijat? Și de către cine? Sînt cei care își asumă o asemenea sarcină reprezentativi? Și pentru cine? Întrebările nu mi se par deloc gratuite. Și, pentru că deseori în ultima vreme sînt invocate hotărîrile luate în CPUN (care, din fericire, are zilele numărate) ne putem întreba înainte de toate cît de reprezentativă este chiar numita adunare (provizorie). Ciudată e de la început ideea de egală participare la acest pseudoparlament a partidelor cu mii sau zeci de mii de membri și a formațiunilor improvizate, care la o socoteală mai atentă s-ar putea să nu justifice nici cele 251 de persoane cerute de legea privind constituirea partidelor. Sînt reprezentative așa zise partide alcătuite pe baza semnăturilor rudelor și prietenilor? Are mai multe drepturi să hotărască destinele țării cel care a fost mai întreprinzător, înființînd un partid oarecare, decît omul de bun simț care a socotit că ambiția nu poate fi suficienta pentru a te amesteca în problemele atît de importante ale țării? Nu mai vorbesc de ideea de a păstra o jumatate din locuri pentru o anumită formațiune — care nu numai că s-a autoproclamat ca singura emanație moștenitoare și administratoare a revoluției, dar care mult timp a evitat să-și precizeze structurile, componența, programul etc. Se va spune că situația acestui CPUN ține de trecut, că astăzi alte lucruri sînt la ordinea zilei. Mă întorc însă la ea pentru că în acest cadru a fost redactată și votata legea electorală, în jurul căreia se produc astăzi grave și periculoase confruntări. Dacă s-a acceptat ca reprezentativ acest for neales, partidele care au intrat în el nu mai au nici un drept să protesteze. Legea pusă în discuție a fost aprobata cu un singur vot împotrivă! Partidele care participă deja în momentul de față la campania electorala sînt legate de mîini și de picioare în privința punctului 8 al Proclamației de la Timișoara și se află, împreună cu FSN-ul, în opoziție față de mișcarea contestatară. Cei care se împotrivesc legii votate în CPUN sînt, cel puțin în declarații, asociații apolitice. Formațiuni extraparlamentare. Acțiunea lor e în afara mișcării politice propriu-zise. Dar, în acest caz, pentru a căpăta credit în rîndul maselor, ea trebuie să fie reprezentativă. Iar aici încep nesfîrșite discuții, care îi aruncă pe oamenii din a treia categorie, cei care nu se angajează, în și mai mare confuzie. Nici Proclamația în sine nu e suficient de limpede — cel puțin în privința mult discutatului punct 8. Nu se spune de pildă limpede ce se înțelege prin nomenclatură — iar această imprecizie determină adversități din partea unui mare număr de foști membri pcr sau a oamenilor care au îndeplinit diverse funcții, nu de primă importanță, în fostul aparat de stat; toți aceștia se simt vizați și se așteaptă la acte de răzbunare. Aceste confuzii contribuie la radicalizarea pozițiilor, care pot conduce la acte de extremism. Nu folosesc la nimic manevrele de culise în scopuri electorale. Pericolul nu e deloc de neglijat. Cît mai este timp se cuvine să fie dezamorsate prin dialog tensiunile ce devin de nestăpînit. Tensiuni care — nu trebuie sa ne facem iluzii — nu vor înceta o dată cu ziua alegerilor.

5 mai 1990

Petre STOICA

Stimaţi cetăţeni ai capitalei moldave,

Am auzit că vizita tovarăşului Ion Iliescu în istorica voastră urbe a stîrnit un entuziasm indescriptibil. Nu m-a surprins. Pe vremea cînd actualul nostru scump preşedinte era prim-secretar P.C.R. al judeţului Iaşi, dumneavoastră trăiaţi altfel decît bucureştenii şi restul ţării. Se spune că mulţumită domniei-sale pe străzile dulcelui tîrg al Ieşilor cîinii umblau cu covrigi în coadă, că fiecare muritor de rînd purta asupră-i un paşaport putînd călători unde-l tăia capul, că libertatea de expresie nu cunoştea margini, că lumina şi căldura vă dădeau afară din casă, că salamul era mai rotund ca de obicei. Crăpam de ciudă că voi sunteţi ieşeni iar noi nişte nenorociţi de sclavi, cu burta lipită de şira spinării, vorba poetului. Da, sub înţeleapta conducere a tovarăşului Ion Iliescu stăpînea legea, morala creştină şi optimismul. Cînd binefăcătorul domniilor voastre s-a ridicat vehement împotriva cultului personalităţii, omul de stat planetar l-a „rotit", încredinţîndu-i posturi mai modeste. Din acel moment nu aţi mai dus-o ca în Schlarafendland. Aşadar, primirea ce i-aţi rezervat-o multiubitului nostru preşedinte de azi, cu trandafiri de soiul **Gloria Dej** şi cu angajamente că-l votaţi în proporţie de 99,9%, mi se pare perfect justificată. Presupunînd că la 20 mai şi celelalte judeţe ale patriei noastre vor găsi de cuviinţă să procedeze aidoma, ne va fi asigurată acea „viaţă decentă" invocată de Richelieu-ul României, tov. Silviu Brucan. De fapt, asta ne şi trebuie: un şpriţ mai acidulat şi un kil de carne în

SCRISOARE NETIMBRATĂ

plus, întrucît, se ştie, gîndirea superioară trece prin stomac, şi nu prin cap, cum afirmă numeroşi filosofi contemporani.

Numai că vedeţi dumneavoastră, bucureştenii şi ingraţii ăia de timişoreni au o viziune diferită asupra lucrurilor prezente. Ei jură pe cruce şi pe mamă că tovarăşul Iliescu, fostul dumneavoastră părinte judeţean, este un adept al perestroikăi, care a luat sub propria-i ocrotire sfînta nomenclatură ceauşistă, că datorită ds.-ale nu ştim nici azi cine au fost teroriştii care au tras ca turbaţii în stînga şi-n dreapta, că procesele unor „foşti" s-au vădit a fi nişte basme de adormit copiii, că vajnica securitate trăieşte bine mersi, că televiziunea este manipulată, că propaganda feseneului se bucură de avantaje materiale copleşitoare vizavi de cele ale opoziţiei. Pe deasupra, gafa cu golanii i-a înfuriat îngrozitor pe tinerii muncitori şi studenţi din Cetatea lui Bucur. Susţin dînşii că şi scorniceşteanul i-a etichetat huligani. Urcaţi, rogu-vă, în tren şi veniţi să vedeţi ce se petrece în Piaţa Universrtăţii: acolo ziua, noaptea, oameni curaţi la suflet, mulţi dintre ei luptători pe baricadele Revoluţiei din Decembrie, nu fac altceva decît să ceară aplicarea articolului opt din Apelul de la Timişoara, dreptate, libertate deplină şi alungarea hidrei comuniste care, dată afară pe uşă, s-a vîrît pe fereastra larg deschisă a F.S.N.-ului.

Cer respectuos iertare că m-am amestecat în treburile dumneavoastră interne. Promit să nu mai repet greşeala asta de gen imperialist.

Cu sentimente de aleasă preţuire,
un bătrîn golan

Bucureşti, 30 aprilie 1990

Mariana CODRUŢ

Vremea „golanilor"

În timp ce zeci şi sute de mii de oameni, din Bucureşti şi din ţară (în rîndul cărora s-a strîns aproape toată inteligenţa românească) manifestează paşnic de săptămîni împotriva ameninţării legitimării neocomunismului prin alegerile libere de la 20 mai, liderii „de partid şi de stat" îşi continuă triumfalul turneu electoral prin ţară, ajungînd, în fine (la Slatina parcă) şi la formula magică de „strîns uniţi în jurul Frontului", formulă care reprezenta chintesenţa „fericirii" unanimităţii noastre inumane de dinainte de decembrie.

Motivul ignorării dispreţuitoare a manifestanţilor este că „ei nu reprezintă poporul" Am trăit s-o vedem şi s-o auzim şi pe aceasta: inteligenţa unui popor nu-l reprezintă, şi asta acum, la finele secolului şi în Europa!

Mi-i imaginez pe actualii lideri privind oripilaţi manifestările „nord-coreene" ale mulţimii, cînd acestea se adresau lui Ceauşescu, şi îi vedem acum, după numai patru luni de libertate, primindu-le ei înşişi, încîntaţi şi recunoscători E oare datorită faptului că văd în ele o dovadă că şi-au „zdrobit opoziţia"? Dacă ar fi existat cu adevărat o opoziţie, am mai zice, dar Frontul a ieşit pe primul loc alergînd singur!

Nu, reacţia lor nu este numai un semn al victoriei asupra „duşmanului", ci, mai ales, un semn că puterea dezumanizează într-adevăr şi un semn că acei care o deţin acum şi-au dorit-o în tăcere ani în şir şi sau simţit frustraţi, considerînd că o merită. De aceea acum nu vor să renunţe nici în ruptul capului la ea, punînd cu abilitate orice contestaţie pe seama partidelor.

Sînt convinsă că adevărata opoziţie s-a născut abia acum, în piaţa Universităţii din Bucureşti şi în celelalte oraşe

Mulţi sînt optimişti că dialogul dintre „golani" şi putere va avea loc. Eu nu cred. Şi chiar dacă va avea loc, va fi prea tîrziu, avînd în vedere că mai sînt doar trei săptămîni pînă la alegeri Ne-am trezit tîrziu, nu? A cui e vina? A cui e vina că, într-un timp atît de scurt, mulţimea — abia desprinsă din „jurul partidului etc...; se regăseşte deja „strîns unită în jurul Frontului" şi a preşedintelui lui?

Cred că vina o poartă toate cele trei forţe: Frontul, partidele de opoziţie şi chiar intelectualii.

● Frontul — pentru că, deţinînd cheile împărăţiei, s-a putut preta la manipularea maselor atît de uşor de manipulat (pentru că au fost prostite zeci de ani la rînd); e de neînţeles cum de pot accepta liderii actuali această adeziune necondiţionată a maselor, înspăimîntate de democraţie, adică înspăimîntate de nişte reforme radicale pe care le-ar aduce alte forţe, singura cale de-a desăvîrşi cu adevărat promisiunile lui decembrie...

● Partidele de opoziţie — pentru că s-au mulţumit pînă acuma să urmărească ele însele numai puterea, neştiind să realizeze cu adevărat o opoziţie la ceea ce ele contestă; liderii lor n-au conlucrat, prezentînd zeci de variante ale aceloraşi platforme; experienţa democratică a unora nu le-a servit la nimic, de vreme ce şi-au imaginat că, peste noapte, românul va deveni occidental, lăsîndu-se sedus de zîmbete electorale, conversaţie elegantă, citate în limbi străine, papioane etc., ca să nu mai amintim de „promisiunea" scoaterii din viaţa publică a cîtorva sute de mii de cetăţeni, promisiune capabilă să strîngă în spate şi pe cel mai dornic de vendetă dintre noi...

● Intelectualii — pentru că, din motive greu de înţeles, n-au realizat ei înşişi o opoziţie autentică, considerînd că nu e de demnitatea lor să se amestece în „politică": astfel că ei nu au purces încă la demontarea convingătoare a unui sistem care a nenorocit jumătate din lume. Îndemnul unui G. Liiceanu a rămas în bună parte fără ecou. Oamenii nu au ajuns la convingerea că sistemul comunist iar nu un lider sau altul le-a adus şi le poate aduce răul Nefiind conştienţi de Satana, n-au putut să se lepede în numai patru luni de el, şi atîta timp cît li se vor asigura nişte locuri de muncă, singurul bun pe care par a şi-l dori, nici nu se vor lepăda vreodată Astfel cercul vicios e gata: cei care ştiu acest lucru le vor da pîine (indiferent cu ce sacrificii de moment, şi indiferent de consecinţele pe termen lung ale acestor sacrificii), pentru a se menţine la putere, iar cei care vor primi pîinea îi vor susţine de-a pururi Şi vom avea o perestroică autohtonă şi chiar originală, adică probabil fără *glastnost*, de vreme ce ziarele scriu atîtea „murdării" despre şefii care au stat „în focul gloanţelor" pe 21—22

P.S. În ultimul moment, aflu că liderii au acceptat să se aşeze la masa verde cu „golanii". Rămîne de văzut dacă pentru un *dialog*.

7 mai 1990

ACTIVITATEA GUVERNULUI PROVIZORIU ÎNTRUNEŞTE O MAJORITATE DE OPINII NEGATIVE

Nu trebuie să uitam citind acest sondaj că tinerii români nu ştiu ce este democraţia şi că la naşterea lor Ceauşescu era deja dictator. Chiar şi astăzi principala lor sursă de informaţie rămîne mass-media românească. Omul politic cel mai apreciat este şeful partidului liberal, Radu Câmpeanu, foarte popular în Timişoara, unde şi-a început campania electorală. O surpriză este rezultatul foarte slab obţinut de Petre Roman (6%) pe care studenţii români nu-l iau în serios. De altfel, activitatea guvernului pe care îl conduce întruneşte o majoritate de opinii negative. În campusul Universităţii din Timişoara se consideră că România face încă parte din blocul ţărilor de Est dar ca ar trebui să adere cît mai repede la Comunitatea Economică Europeană. Foarte mare este atracţia tinerilor din România pentru vest şi dragostea lor pentru Franţa se confirmă în acest sondaj în mod evident. 67% din tineri afirmă că au afinităţi cu Franţa începînd cu limba pe care unul din doi studenţi români o vorbeşte. Deşi biblioteca universităţii este destul de săracă, unii dintre studenţi au avut ocazia să cunoască pe Marguerite Duras, Roland Barthes şi chiar San-Antonio. După Curie şi Pasteur, personalitatea lui Jacques Yvez Cousteau este cea mai cunoscută, lucru care se explică prin faptul că unul din filmele sale a fost difuzat la televiziune anul trecut, între două discursuri ale lui Ceauşescu.

1. Sînteţi de acord cu un sistem economic de tip:

Socialist	2
Liberal	61
Alt tip	20
Nu ştiu	17

2. La ce sistem politic aderaţi?

O democraţie populară	30
O democraţie liberală	60
O monarhie	2
Alt tip	8

3. Sînteţi de acord cu activitatea dusă de guvernul provizoriu?

Da	30
Nu	39
Nu ştiu	31

4. Sînteţi membrul unui...

Partid politic	11
Sindicat	42

5. Menţionaţi un om politic pe care îl apreciaţi:

În România:

R. Câmpeanu	32
I. Iliescu	20
P. Roman	6
L. Tokes	2
M. Dinescu	2
I. Raţiu	1

În străinătate:

G. Bush	2
M. Gorbaciov	4

6. Care este sursa dumneavoastră de informaţii politice?

Ziare româneşti	75
Ziare străine	8
Televiziunea	63
Radio	43
Anturajul	21

7. Credeţi că după revoluţie România:

Face parte din blocul din Est?	39
S-a întors spre Europa de Vest?	27
Face parte din întreaga Europă?	31

8. Credeţi că România trebuie?

Să adere la C.E.E. în cel mai scurt timp	54
Să adere la C.E.E. într-un timp mai îndelungat	29
Să rămînă independentă	11

9. Care este ţara cu care aveţi cele mai multe afinităţi?

Franţa	67
Anglia	4
Italia	5
Suedia	2
Elveţia	2
U.R.S.S.	0,9
R.F.G.	6
S.U.A.	0,9

10. Credeţi că S.U.A. poate fi pentru România un partener:

Economic	85
Politic	36
Cultural	32

11. Aţi accepta implantarea unor uzine franceze în România?

Da	62
Nu	23
Nu ştiu	15

12. Citaţi cîteva nume de personalităţi franceze pe care le consideraţi importante în domeniile următoare:

Literatură

Balzac	43
Dumas	30
Hugo	21
Zola	15
Camus	10
Proust	10
Saint-Exupery	9
Baudelaire	6
Maupassant	5

Filozofie

Descartes	16
Voltaire	14
Sartre	10
Rousseau	9

Ştiinţă

Curie	29
Pasteur	18
Cousteau	10
Pascal	10
Lagrange	7
De Broglie	2

(Ancheta a fost realizată de revista PARIS MATCH la sfîrşitul lunii aprilie în campusul universitar din Timişoara „oraşul român cel mai marcat de voinţa de schimbare şi cel mai întors spre Europa occidentală".)

Traducere de S. C.

OBSERVATOR

Liviu ANTONESEI

EMANAȚIA, INFILTRAȚIA ȘI PROCLAMAȚIA

Ceea ce o bună parte a presei străine și cei mai ageri dintre noi observaseră încă de la sfîrșitul lui decembrie devine din ce în ce mai vizibil — anume faptul că Revoluția decembristă a fost un fel de „fericită întîlnire" dintre o revoltă anticomunistă și un complot ce viza obiective mult mai limitate: eliminarea echipei Ceaușescu și înlocuirea ei cu alta tot din interiorul aparatului comunist. Tot ce s-a întîmplat „în stradă" din ianuarie încoace reprezintă efectul tensiunii dintre cele două elemente motorii ale Revoluției. Mă refer la demonstrațiile din 12 Ianuarie, 28—29 Ianuarie, 18 Februarie și, mai ales, la cele declanșate pe 22 Aprilie în Piața Universității și care, treptat, se întind în toată țara. Practic, în momentul de față, se manifestă deschis, dar pașnic, conflictul ce pare ireconciliabil dintre „noua putere" care, departe de a reprezenta „emanația" Revoluției, este mai degrabă o „infiltrație" a ei și adepții *Proclamației de la Timișoara*, în care peste 4 milioane de români văd veritabila emanație a Revoluției. Cînd, într-un articol publicat la puțină vreme după insurecția din decembrie, marele gînditor și scriitor de origine rusă Alexandr Zinoviev afirma că Revoluția noastră încă nu a învins, majoritatea dintre noi am privit spusele sale drept expresia unui mult prea negru pesimism istoric. Or, acum nu avem încotro și trebuie să recunoaștem — comunismul este o forță atît de atașată deținerii puterii încît este dispus să renunțe la orice pentru a o păstra. Și, într-adevăr, dacă în țările vecine, în cîteva din ele, a pierdut-o prin alegeri, deși și-a schimbat numele și o parte din personalul „de frunte", la noi, unde teoretic partidul comunist nici nu mai există, puterea se află în continuare în mîinile nomenclaturii comuniste. Este probabil pentru întîia oară în istoria omenirii cînd puterea rămîne apanajul aproa-
rora fusese îndreptată o revoluție.
pe exclusiv al acelora împotriva că-
Împotriva acestei situații stranii se pronunță *Proclamația de la Timișoara*, cele peste 4 milioane de persoane care au aderat la principiile sale, sutele de mii de manifestanți care au ieșit în stradă de la 22 Aprilie încoace. Între timp, „noua putere", deși a renunțat la vechiul nume și la o bună parte din ideologia proprie, nu a renunțat la mijloacele caracteristice de menținere a dominației: refuzul dialogului, sporirea tensiunii sociale prin asmuțirea unei părți a populației împotriva alteia, etichetarea revoluționarilor drept „golani" (Ceaușescu îi calificase „huligani" pe cei care au început revolta timișoreană), ba chiar și trimiterea forțelor de ordine împotriva unor manifestanți pașnici. Poate niciodată nu a fost mai adevărat proverbul românesc despre lupul care-și schimbă părul dar, din păcate, nu și nărăvul. S-a ajuns astfel în situația stranie în care, chiar dacă „noua putere" ar fi de bunăcredință, o bună parte a populației va continua să nu aibă încredere, să rămînă posedată de suspiciune, neliniște, teamă. Tinerii au fost primii în stradă în decembrie, tot ei au fost cei dintîi care au exclamat că „regele e gol", că revoluția este confiscată, trădată, deturnată. Au urmat intelectualii, iar în ultimele zile un mare număr de muncitori din București și din restul țării au semnat *Proclamația* și s-au alăturat manifestanților anticomuniști.

Ceea ce este sigur este faptul că tensiunea socială a ajuns la limite aproape insuportabile, că nu se poate desfășura o campanie electorală normală, că pe măsură ce tensiunea crește producția este în continuă scădere, că structurile (și persoanele) din sistemul puterii sînt aproape neschimbate. Pînă la alegeri mai sînt două săptămîni, iar toată lumea se întreabă ce se va întîmpla atunci, atît cei care se află cam„ „provizoriu" la putere, cît și cei care aspiră la ea. Dar, mai cu seamă, întrebarea se pune, cu o dureroasă intensitate, pentru cei care vor suporta efectele viitoarei puteri. Despre aceștia, în genere, se spune că riscă să devină victime nevinovate ale unui nou tip de comunism întrucît nu au cultură politică și nici un fel de experiență a vieții politice adevărate, a democrației. În mare parte, aceste afirmații sînt adevărate, dar ele nu iau în calcul un element esențial, și anume *instinctul politic*. Un popor ieșit în stradă cu mîinile goale îm-
suporte comunismul, un popor care a
care a preferat să moară decît să mai
potriva tancurilor și armelor de foc, un astfel de popor nu va alege comunismul indiferent de ce fel de față și-ar lua acesta. Ar fi absurd ca un asemenea popor să facă un lucru ce nu s-a făcut niciodată pînă acum în istorie, adică să *legitimeze* prin alegeri o forță politică nu doar complet străină spiritului său, dar criminală și complet contraproductivă în toate planurile. Aș putea fi acuzat de optimism inconștient, dar, asumîndu-mi acest risc, îmi declar încrederea neștirbită în electoratul român, în faptul că fiecare membru al corpului electoral, în singurătatea cabinei de vot, va gîndi de mai multe ori înainte de a aplica ștampila cu „votat". În fond, în ciuda eflorescenței de partide, alegătorul român are de ales numai între două variante posibile: întoarcerea la comunism, cu tot ce înseamnă acesta, adică mizerie economică, suferință morală și ură, și accesul la democrație, la o viață liberă și demnă, intrarea în rîndul națiunilor civilizate ale Europei. Pus în fața acestei alternative, care e mult mai vizibilă decît pare, chiar și pentru oamenii cu mai puțină cultură și experiență politică, ce alegător cinstit, care nu regretă pierderea unor privilegii nemeritate, ar opta greșit? Este dificil de crezut că tocmai noi, românii, care ne-am dat sîngele pentru libertate, care am aplicat o netă amprentă anticomunistă revoltei noastre, am fi atît de lipsiți de înțelepciune încît, în deplină libertate de opțiune, să cerem să ni se pună înapoi lanțurile și cătușele. Și, oricum, departe de a se încheia la 20 mai, partida se va juca în continuare, pînă la eliminarea deplină a oricăror reziduuri comuniste din viața noastră. E dificil de înlăturat deodată ceea ce s-a fixat ca o lipitoare de mințile și sufletele noastre mai bine de patruzeci de ani, dar nu e imposibil. Deci, Revoluția continuă. Și, sper, numai prin mijloace pașnice.

Radu ANDRIESCU

O SOCIETATE STRIVITĂ

Cincizeci de ani de molcomă senilizare și infantilizare (cel puțin politică) înseamnă o tarare a cel puțin două generații suficient deci pentru ca o întreagă societate să fie prinsă între inerție, cea care leagă picioarele (ceea ce ajunge să devină lucru comod și convenabil atunci cînd te trezești legat de un fotoliu suficient de larg) și o forță gravitațională care te strivește ca pe un calcan sub o presiune devenită cu timpul necesară, vitală chiar, dar care ar distruge un om obișnuit cu un mod de a gîndi normal. Reacția pozitivă a mulțimii față de înțeles, într-o oarecare măsură Ne referim la nevoia recunoașterii unei autorități supreme, inviolabile și, dacă este posibil atotputernice, autoritate cu care s-a obișnuit, care i-a devenit necesară, astfel încît mulțimea tinde să ofere credit primei forțe politice care-i poate crea o idee de stabilitate socială (în special celor care au deja o slujbă, o viață așezată de mulți mulți ani, dar, prin contagiune din spirit de echipă, sau pur și simplu pentru a nu se vedea excluși dintr-o colectivitate pe care nevoiți să o confrunte zilnic, și cei tineri, chiar cei care ar dori mai mult, cei care și-au format o imagine, încă destul ștearsă, despre ceea ce ar trebui să fie, față de ceea ce este). „Și pe el l-au făcut caraghios?..." exclama cu jale și totală nedumerire o femeie simplă văzînd caricatura domnului Iliescu în Expres. Cu alte cuvinte există o limită a acceptabilității criticii, este necesar un tabu (tot se scrie și se vorbește că au dispărut tabuurile), un ax pe care să se odihnească mintea neobișnuită cu polemica ori critica a omului simplu. După cum atrăgea atenția într-un roman al său Vladimir Volkof, acest tabu în Uniunea Sovietică este Lenin, singurul personaj care nu este în mod oficial atacat (Gorbaciov, președintele în funcțiune, își are oponenții lui atît între cei ce doresc schimbări rapide cît și în rîndurile conservatorilor din partid). Ceaușescu a încercat în timp, să compenseze scăderea credibilității politicii sale și scăderea popularității (pe care a deținut-o la un moment dat într-un mod surprinzător, atît în interiorul țării cît și în afara granițelor) printr-un șir nesfîrșit de funcții supreme, sau, atunci cînd nu a putut cumula singur funcțiile necesare transformării sale în tabuul care se dorea, împărțindu-le frățește în familie. Popularitatea domnului Iliescu este fundamentată pe înlocuirea unui model prezidențial artificial construit, discreditat de-a lungul atîtor ani de continuă limitare a drepturilor omului, cu un model teoretic credibil pus fără îndoială sub semnul bunăvoinței, înțeleasă, e drept, prin prisma unei ideologii stîngiste de care nu se dezice. Riscul însă al unei democrații de tip prezidențial, în condițiile în care un al doilea tabu a fost destul de bine implantat în conștiința mulțimii, acela al frontului ca „emanație" a revoluției reducîndu-se astfel după niște alegeri din păcate deja previzibile, șansele unei largi discuții în camere, riscul deci al unei democrații de tip prezidențial în momentul formării unei constituante, for ales pentru a decide legea fundamentală a țării, este ca această lege fundamentală să nu corespundă întru totul dorințelor noastre, ale tuturor. Cu alte cuvinte imaginea sacralizată a domnului Iliescu și a frontului riscă să deformeze fatal tabloul politic din țara noastră, creînd un handicap care, odată legea fundamentală hotărîtă, poate fi deosebit de neplăcut pentru mult timp. Aceasta pentru a ne limita la aspectul legislativ.

Dacă reacția mulțimii este, după cum am spus, de înțeles într-o oarecare măsură, unele adeziuni subite și practic necondiționate ale intelectualilor la o putere care este evident că tinde să dicteze viața politică și socială a țării de acum înainte fără o opoziție suficient de puternică și de organizată pentru a o contrabalansa, este cel puțin suspectă. Poziția unui profesor de marxism ori a vreunui „intelectual" care s-a deprofesionalizat în funcții de conducere este mai mult decît clară, acest gen de oameni fiind întotdeauna de găsit de partea celui mai tare, de orice culoare politică ar fi. Dar cînd se întîmplă să vezi un intelectual cunoscut prin corectitudine și intransigența, eventual cu stagiu în carcerele comuniste, adoptînd o poziție comodă, este de neînțeles. Managerul grupării democratice de centru propunea într-o seară la Actualități un scenariu interesant al alegerilor: pentru a evita accederea la putere într-un moment ca acesta, a unei singure formațiuni politice, alergătorul să voteze, pe cele trei liste, formațiuni politice cu tendințe divergente. Probabil o varianta mai logică a acestui scenariu ar fi alegerea unor personalități, indiferent pe ce listă s-ar afla acestea, capabile să facă față acestui moment. Cu atît mai mult cu cît vor trece ani pînă să se formeze niște adevărați profesioniști ai politicii (cei de pînă acum sînt mai curînd deformați, criteriul de selecție adoptat fiind, se știe prea bine, lichelismul patentat), pînă atunci însă oamenii de cultură sau de știință fiind cei care pot cel mai bine modela viitorul și prezentul țării — situație similară cu cea din Basarabia, unde scriitorii sînt cei ce încearcă să opună o forță cît de cît structurată politrucilor partidului comunist.

Trecînd peste faza discursului virulent și peste partizanatul simplist și comod poate cei chemați să voteze vor privi bine listele (ele sînt de altfel deja publicate, timp de gîndire este suficient) înainte de a lua o hotărîre. Ar mai trebui poate ținut cont de ceva, trecînd de această dată peste mîndria uneori destul de găunoasă a omului matur: opțiunea celor care, fără să aibe nici o vină în fond, decît aceea de a nu fi împlinit o anumită vîrstă, vor fi nevoiți, chiar într-o mai mare măsură să suporte consecințele votului nostru.

D. N. ZAHARIA

PENULTIMA SOLUȚIE

Semnalam încă acum trei luni pericolul ca națiunea româna să se scindeze în două fronturi intolerante unul fața de altul — cel fesenist, pe de o parte, cel antifesenist pe de alta. Pericolul era, de altfel, străveziu, căci vigurosului suflu revoluționar răbufnit în decembrie i se opunea tot mai transparent o nu mai puțin tenace tentativă de regrupare a principalelor forțe pe care se întemeiase regimul de dictatură. Sciziunea ce se profila atunci părea să reediteze, practic, pe cea din timpul dictaturii: după iluzia consensului din zilele insurecției, excrescența reprezentată de activiști și securiști amenința din nou să se contrapună, de pe poziții de forță (mai mult sau mai puțin abil mascată), celor mulți care formează națiunea. Din păcate, o asemenea stare de fapt — și așa îngrijorătoare — avea să se agraveze în perioada ce a urmat. Prin aportul decisiv al celei mai eficiente întreprinderi românești, „Combinatul de Mistificare a Informației Social-politice“, s-a ajuns în foarte scurt timp ca o însemnată parte a națiunii să apere, împotriva intereselor sale fundamentale, reînviatul aparat al tiraniei ceaușiste. Pe căile oculte îndelung verificate în deceniile anterioare, CMIS-ul a reușit să insufle celor mai inocenți cetățeni ai țării credința că atît răsturnarea dictaturii, cît și binefacerile ce au urmat acesteia sunt nu roadele celor ce au murit sau au riscat să moară în perioada 16—22 decembrie, ci ale noului geniu carpatin intrat în scenă după fuga dictatorului. Așa crede mama mea, țărancă din Vălenii Hușilor, așa crede și vecinul meu Ion Mitocaru, muncitor la fabrica de confecții din Iași; le-am explicat la fiecare cum au decurs evenimentele, mă ascultă, par să înțeleagă, dar, nu știu cum se face, de îndată ce ne despărțim ei revin la credința lor dintîi. În acest fel, de unde în chip formal frontul fesenist ar trebui să fie cu totul minoritar(cu pletora de paraziți cu tot, care se adaugă mecanismului apusei dictaturi), el a ajuns să-l întreacă mult, din punct de vedere numeric, pe cel antitotalitar. Beat de putere precum este, fără nici un dubiu, noul „geniu al Carpaților“ ignoră cu desăvîrșire confuzia ce sprijină „ovațiile prelungite“ din adunările feseniste. Nu-l deranjează defel slogane ca „Douăși unu, douăși doi, Iliescu a fost cu noi“, deși știe bine că în zilele cu pricina s-a aflat de fapt în fotoliul din „Casa Scînteii“. Că CMIS-ul trage „în draci“ să compromită pe contracandidați, făcînd să circule în mase cele mai respingătoare inepții despre aceștia, „înțeleptul despot“ nu arată să aibă știința, deși în acest sens sunt mobilizate din plin organele de presă pe care le patronează.

Îmbătat astfel cu apă rece de izvor, „despotul înțelept“ își continuă imperturbabil turneul mitingurilor triumfaliste sfidînd cu aroganță clocotul vulcanului ce stă să erupă. Sinistra aritmetică ce-i nutrește nonșalanța este desigur preeumpănirea masei de ovaționiști asupra „golanilor“. Nu-l impresionează deloc faptul că acești „golani“ sunt în mare parte, tocmai cei care i-au deschis pîrtia spre gavanosul cu miere. Nici faptul că aceștia se bucură de sprijinul altor cîteva milioane. Încredințat că are de partea sa pe cei mulți, el este gata să „șteargă“ de pe fața pămîntului, cu ajutorul „buldozerului“ reprezentat de oamenii muncii, pe toți cei ce nu-i agreează „democrația originală“. Nu încape nici o îndoială: ar încuviința fără nici o strîngere de inimă măcelul intraetnic, numai să rămînă întîiul-stătător al națiunii acesteia altfel atît de blestemată de soartă.

Cuvintele acestea trebuie să precizez, nu sunt scrise de un adept al unuia sau altuia din ceilalți doi candidați la președinția țării noastre. Le așterne pe hîrtie un cetățean apolitic prin fire, care a trăit în decembrie atît disperarea prerevoluționară, cît și extazul primelor zile ale revoluției și care, de atunci, nu-și mai poate afla liniștea. Urmărind din aproape evenimentele și, prin aceasta, pe cel care a ținut să rămînă cu orice chip în centrul lor, mi-am format încredințarea că liderul fesenist nu ezită să antreneze națiunea într-un oribil război civil spre a-și păstra poziția. Pericolul acestui război civil este, din nenorocire, iminent. Sutele de mii de „golani“, în fapt tot ce are mai bun națiunea, se află demult sub exclusiva incidență a devizei „moarte sau libertate“, după ce încă din decembrie au decis că viața în ticăloșie nu prețuiește nimic. Pe de altă parte, „înțeleptul despot“ rămîne împietrit de iluzia invincibilității. Orice mic gest necontrolat, de o parte sau de alta, poate declanșa reacțiile în lanț ale unui odios masacru de proporții naționale.

Apelul la răbdare pînă la alegeri este pe cît de ineficace pe atît de absurd. Legitimitatea pe care ar dobîndi-o „despotul înțelept“ la 20 mai nu va schimba absolut deloc starea de spirit a inflexibililor contestatari. Ipoteza, cu totul improbabilă, că alegerile ar aduce la șefia statului pe unul din ceilalți candidați, iarăși nu ajută la nimic, dat fiind că ambii se „bucură“ de aceeași ostilitate din partea fesenistilor.

A aștepta, însă, să intram în alegeri cu tensiunea care există acum echivalează cu așteptarea din 20 martie de la Tg. Mureș, cînd cele două tabere stăteau față în față și-și serveau reciproc „amabilități“. Jocul cu focul este, de data aceasta, infinit mai periculos, fapt care nu cred că mai are nevoie să fie argumentat. Persistarea în acest joc nu poate semnifica decît totala nesocotire a intereselor țării de către liderul fesenist în primul rînd, ca și de către toți cei implicați în mecanismul dictaturii și care se înverșunează să rămînă încă în înalte funcții.

În aceste condiții, salvarea ar putea veni de la ceilalți doi candidați la președinție, care, spre a readuce pacea și liniștea națiunii, ar putea să-și retragă candidaturile, condiționînd gestul de retragere concomitentă a liderului fesenist. Alegerile ar putea decurge normal urmînd ca președintele senatului să devină pentru un timp șef al statului. Firește, alegerile trebuie să se desfășoare cu respectarea articolului 8 al Proclamației de la Timișoara, pentru a se evita riscul ca în fruntea țării să apară din nou persoane compromise.

O soluție simplă, care atîrnă însă de capacitatea celor trei candidați de a-și sacrifica interesele proprii spre binele întregului popor. Personal, nu mai văd altă soluție pașnică de instaurare a democrației reale în țară.

Dorin SPINEANU

ABATORUL ADEVĂRULUI

Eu nu știu dacă acum mai putem sta la umbră și da liniștiți la pește; că se-apropie alegerile, asta n-ar fi nimic, am trecut noi și prin altele și astea par să semene cu toate cele dinainte și nu m-ar mira să văd, fără să trebuiască să imaginez altă siglă, că în alegeri a ieșit învingător P.C.R.-ul în frunte cu multiubitul și stimatul tovarăș Ceaușescu împreună cu sinistra sa soție Walter aflată pe vremuri și în dotarea miliției... Și fiindcă tot nu mai e mult pînă departe uite ca năpîrcile au început să scoată capul încălzindu-se la soarele neocomunismului brucanator (merci, Paul Goma), șuieră cu limba lor despicată și-și varsă năduful în presa de partid (*Azi*, *Dimineața*, *Fapta*, *Democrația*) maculînd totul... Nu ne-ar păsa prea mult dacă, în fapt, aceste emanații miasmatice ale fostului activ cu propaganda n-ar pregăti țara pentru război civil. Vedeți și dumneavoastră ce se petrece: ăl de-i tare ca Ștefan cel Mare își pierde cumpătul și revine la vechile-i obiceiuri de fost (și actual!) activist obedient, recurgînd, în fapt, la clișee autoritare împrumutate de la fostu-i stăpîn. Lacheii de la pomenitele, mai sus, foițe, capătă aprobarea ADEVĂRULUI și pac, și ei, la răsboiu... Adică de ce nu s-ar apela (a cîta oară? dar cu cît succes!...) iarăși la învrăjbirea claselor că de, cu concursul lui Walter avem, slava-Domnului, o bogată experiență și, mai apoi, nu zicea și tătuca Ceausescu că „experiența ne ărată...“ și uite că ne arată ei noua, trimit „muncitorii“ în piață și-i șterg dom'le și pe ăi de-mpiedică circulația și pe ăi de-a adapă — chestie globala, radicală și mai ales înțeleaptă ca Iliescu cînd nu-i suflă Roman ce și cum... V-a plăcut conferința de presă a tandemului mai sus-pomenit? Că pe mine m-a amuzat teribil, zău!... Păi merita să trăiești numai și pentru asta: Prim-junele nostru Prim-Ministru, mai ales, era delicios, o bombonică, o acadea... Cu cîtă fervoare s-a aruncat domnia-sa asupra reprezentantului *României Libere*, cum l-a mai apărat el pă tăticu, pe mătușa-sa Brucan, cum s-a mai indignat el că, uite, murdării dacă nu se respectă o disciplină, nu?, de monolit, a presei, că murdăriile noastre învrăjbesc țara dom'le, nu ei, agățați de putere ca spînzuratul în funie, plini de bunacredință, oameni de bine, ce vreți? Că vreun milion de golani nu-i vor? Păi o fi milionul ăla rămas pe dinafară la numaratoarea lui Brucan, mai știi?...

Se vorbește mult în ultima vreme despre centre de putere, chipurile ar fi mai multe, acum, dar se uita că, în fapt, nu-i decît tot unul singur și nu-i altul decît tot cel de dinainte. Eu nu știu care dintre aceste centre a ordonat represiunea abjectă din 24 aprilie (căști, scuturi, bastoane, cîini), dar poate aflați d-voastră și-mi dați un telefon la redacție pînă-n 20 mai că după aia, Dumnezeu cu mila... Și care centru de putere, domnilor, își trimite activiștii prin fabrici încercînd să scoată muncitorii în stradă împotriva tinerilor demonstranți, a golanilor, puilor de golani, filosofilor golani, artiștilor golani și ziariștilor incomfortabili de la „anumite organe“..., cum plastic s-a exprimat cel care are în bagaju-i lingvistic cu vreo trei sute de cuvinte mai mult decît predecesorul său? Însă, în fond, ce mai contează toate astea? Apele s-au despărțit, a venit vremea alegerii grîului de neghină și cei mai slabi de înger vor sta în curînd la dreapta Tatălui.

— Care tată?

— Păi, simplu: fiecare după credința sa și fiecăruia după cum a ales. Cam atît și nu știu cînd ne mai vedem.

În loc de cronică literară

Scuza care acuză

Orice rău își are partea lui de bine. E rău că Sadoveanu a scris, de bunăvoie și nesilit de nimeni, **Mitrea Cocor, Camil Petrescu — Un om între oameni, Călinescu — Bietul Ioanide, Arghezi — 1907.** Dar închipuiți-vă că nu le-ar fi scris! Ar fi fost, mai mult ca sigur, puși la index, eliminați din manualele școlare, precum s-a întîmplat destulă vreme cu Blaga, Barbu și atîția alții. Compromisul i-a menținut însă în circuitul public, tinerele generații postbelice păstrînd astfel contactul cu marea literatură. E, va să zică, și un dram de bine în jenanta lor colaborare cu dictatura comunistă, o parte ce n-ar trebui minimalizată și, cu atît mai puțin, ignorată; fără asemenea concesii penibile, educația literară a tinerimii noastre ar fi fost infinit mai săracă.

Mă grăbesc să precizez că raționamentul de mai sus nu-mi aparține. El este opera domnului Nicolae Manolescu și a fost făcută public în chiar săptămîna cînd se desfășurau apaticele lucrări ale Adunării generale a scriitorilor. Cum emană de la o persoană atît de distinsă și, mai ales, cum a fost primit cu satisfacție de unii confrați, mi se pare nimerit a stărui asupră-i. Ce susține în fond Nicolae Manolescu? Nimic altceva decît dreptul la compromis. Cu adăugirea ca acesta să fie făcut în numele unei cauze nobile. În variantă populară: fă-te frate cu dracul pînă treci puntea! Nu se poate contesta, e drept, că, plătind acest preț, scriitorii pomeniți la început au avut deschise porțile tiparului, ale Academiei, ale Programei Școlare și că prezența lor publică a fost, grație talentului lor, o rază de lumină în întunericul ce amenința să se instaleze în cultură, că, nu în ultimul rînd, tinerele generații au avut cîteva repere sigure și neprohibite în instrucția lor literară. Mă întreb numai în ce măsură aceste incontestabile modele artistice au fost, pentru aceleași generații, și indispensabilele modele morale. E aici o chestiune de principiu, fără interes pentru domnul Manolescu: aceea dacă arta poate subzista pe o demisie etică. Personal nu cred. Mai mult, nutresc ferma convingere că adevărata artă e inseparabilă de morală, ca orice tentativă de despărțire e artificială și primejdioasă. Pentru domnul Manolescu lucrurile stau pare-se tocmai pe dos. Domnia sa depusese, acum vreo douăzeci de ani, multă stăruință spre a ne convinge că nu adevărul are întîietate în critică, ci talentul, că poți, la o adică, să și minți dacă o faci cu artă. Astăzi, tot el argumentează ideea binefacerilor artistice ale imoralității. Talentul ar scuza compromisurile, abdicările, pactul cu diavolul. Din păcate, absolvitorul său raționament are și o față mai puțin ademenitoare, pe care mă mir că nu a luat-o în calcul. Oare nu cumva disprețul pentru morală, așa de răspîndit în literatura noastră de după război, este tocmai consecința imediată a circulației prioritare a anumitor mari scriitori interbelici, aceia dispuși să cedeze la presiunile puterii comuniste? Nu cumva libera lor frecventare i-a încurajat pe scriitorii tineri, nu numai în linia scrupulului artistic, dar și în aceea a punerii moralei între paranteze? Nu cumva iluzia deșartă că artistului i se îngăduie orice, inclusiv călcarea în picioare a convingerilor proprii, se leagă strîns de existența ilustrelor modele? Să fie oare o pură întîmplare că artiștii români n-au făcut, după 1948, front comun împotriva comunismului, gesturile de opoziție fiind exclusiv individuale? Nu cumva colaborarea (deschisă ori tacită) cu puterea am învățat-o din cărțile maeștrilor, ale „Ceahlăului literaturii române", ale „divinului critic", ale „poetului omului"?

Încercarea directorului **României literare** de a scuza cu orice preț conduita incompatibilă cu morala a unor mari scriitori defuncți nu-i privește, totuși, în primul rînd pe aceștia. Gîndind în spiritul domniei sale, urmează că și purtările bunilor noștri contemporani trebuie să se bucure de același tratament. Și ei s-au „adaptat" împrejurărilor, și ei au răspuns „solicitărilor", dar au plătit acest jalnic preț pentru a putea ține sus flacăra vie a artei! S-au compromis, însă cu talent! Indirect, ni se cere nici mai mult, nici mai puțin decît să ne reprimăm orice tendință de examinare a cameleonismului literar. Să judecăm operele numai în funcție de porțiunile lor încă viabile, păstrînd tăcere asupra restului. Să uităm că Dan Deșliu a fost penibilul cîntăreț al lui „Lazăr de la Rusca" și al altor eroi de ocazie, că Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu și I. Vitner au fost teoreticienii feroci ai „realismului socialist", că — la urma urmelor — am asistat la benevola prostituare a atîtor poeți și prozatori, ce se întreceau în a slăvi pe recent dispăruții dictatori. Să închidem ochii asupra urît mirositoarelor roade ale colaboraționismului (cuvîntul îi displace domnului Manolescu, dar nu găsesc unul mai potrivit), să ignorăm munții de antologii literare compromițătoare, concentrîndu-ne atenția asupra scrierilor curate, neatinse de imoralitate. Cu alte cuvinte, să renunțăm la descrierea obiectului literar în întregul său, mulțumindu-ne cu o imagine parțială a acestuia, să deformăm realitatea, să-i ocolim asperitățile, să-i fardăm ridurile, să-i acoperim rănile. Să fim pe mai departe concesivi, să mințim cu aerul că spunem adevărul, să prelungim cu bună știință marasmul intelectual. Dar cui ar folosi un asemenea tratament? Publicului? Pentru că l-am indus în eroare atîta amar de timp, furnizîndu-i ierarhii false, încurajîndu-l să iubească frumosul și să nu-i pese de morală, să-i perpetuăm dezorientarea? Nouă înșine, scutiți astfel de neplăcuta situație a recunoașterii repetatelor trucări ale realității literare? Unicii beneficiari serioși ai escamotării adevărului, ai abolirii criteriului moral sînt cei ce l-au nesocotit cu sistem și care, eliberați de povara trecutului, spălați peste noapte de păcate s-au transformat sub ochii noștri în judecători intransigenți, în fanatici propovăduitori ai binelui și adevărului, în neîmpăcați dușmani ai defecțiunilor etice. Ca prin farmec, mult vinovata noastră lume literară a devenit locul de întîlnire al imaculaților. Pînă și cei mai odioși valeți ai dictaturii își descoperă fără jenă vechi state de dizidenți, tunînd și fulgerînd împotriva celor care cutează a le pune la îndoială rectitudinea. Singurii care tac demni sînt cei ce au tăcut cu demnitate și înainte, evitînd să se mînjească de noroiul incriminatoarelor osanale. Acesta e meritul de căpetenie al teoriei lansate de domnul Manolescu: legitimarea oportunismului, încurajarea lui deschisă în numele pretinsului bine al artei literare. Să fim toleranți cu mizeria morală, nici să nu pomenim de ea la o adică, pentru a părea mai curați și mai frumoși decît sîntem! Să ne împăcăm cu gîndul că răul e, în această lume, o necesitate, ca și îngăduința noastră față de el! Să ne purtăm cu stoicism crucea nimicniciei, să nu încercăm măcar a ne lepăda de povara ei! Moralitatea scriitorului e, nu-i așa, o chestiune internă a breslei și, dacă tot ținem morțiș să ne spălăm din cînd în cînd rufele, măcar să o facem în familie, iar nu în văzul lumii! Publicului îi ajunge să cunoască operele majore și să-și facă din ele o impresie asupră-ne! De ce să ne facem de rîs în ochii cititorilor, de ce să le zdruncinăm încrederea în cuvîntul nostru? De fapt, ne amăgim singuri. Nu trebuie să ne păstrăm creditul publicului, ci tocmai să-l recîștigăm, căci l-am pierdut, cu puține excepții, în anii din urmă. Și nu-l vom recîștiga decît așezîndu-ne fără șovăire de partea adevărului. De partea adevărului și a moralei. Vom deveni credibili abia din clipa în care vom avea tăria de a ne recunoaște vinovăția și vom plăti prin suferință morală recunoașterea. Pentru că am păcătuit, cu sau fără de voie, și nu putem fi absolviți fără o dreaptă judecată.

Nimeni nu pretinde să cadă capete. La ce bun? Nimeni nu cere pentru cei mai vinovați dintre noi grozava pedeapsă instituită de regele David: ștergerea numelui din istorie. Dar rostirea adevărului întreg, oricît de dureroasă ar fi, mi se pare obligatorie. Mai ales din perspectivă morală. Sîntem datori cu ea atît față de noi înșine, cît — mai cu seamă — față de generațiile ce vin după noi și pe care n-avem dreptul să le creștem tot în minciună și oportunism.

Al. D.

Nicolae IONEL

Răsăritul chipului

În curăția aceasta se întorc îngerii din toate văzduhurile și sufletul, singur, călcînd pe liniști și roua, s-atinge cu aburul lui Dumnezeu. Și de la un chip de pace, lin, pînă-n izvoarele-a tot ce-i blîndețe, s-aprind ceruri în seara din cîmpuri. Nu-mi mai sunt mie țarînă, ci locul atotregăsirii. Sunt cuminecat și cu ultime-n noapte făpturi, ca o vestire, ca lamura. Pustietăți și vestiri s-au oprit peste mine, cîntă ca cerul. Și harul mă știe dintr-un atît nesfîrșit de-ndurare, că-mi devin mie însumi de nemaiajuns. În amurgul vechi, singur, vorbi-voi pe ape.

*

* *

Este-o blîndețe și-o părăsire pînă-n îndurarea din Dumnezeu. Și-o curăție de soartă pînă în lamura neamului, pînă-n graiul dintre vestiri. Se face pace pînă-n mîntuirea care vine pe mări, sunt pînă la negură, pînă la pulbere sfînt. Abia mă mai poartă ceru-nflorit, pustia lui toată. De har și rugă s-aude pînă-n afundul de veacuri, acolo un abur m-adumbră cu aur. Și chipul sub candeli adîncului mării, de nici o ursire ajuns. Făptură altei veniri, în țara veche, pe drumuri, ca în amurg. De toate iubirile sunt adiere, crinul inimii bete se umple de lacrimi. În noaptea mare ți-am atins buzele, te-am privit surîzînd. Izvorai din aburul, din fericirea lui Adonai. Acum sunt singurătate împrejmuită cu aștri, cu ce durere mai pot să te-ajung. Un greumînt de flori, un grai în care se-nchină suflet în suflet, văzduh spre văzduh, gura ta care m-atinge cu raiul de ape și mîntuie totul.

*

* *

Blîndețe pînă la moarte, pustiire-nflorită. E toată pacea, fericirea întreagă. Aș putea să ating pulberea mea din Eden, să cînt cu-ntunericul mîinilor. Și pe sub pomi, de-ndurare, nici rouă, nici abur, nici aburire să fiu. Țărînă înrourată, tămîie de rouă, spumă de umbră. În lacrimi înnegurare-ar chipul și-n aur, răsărire-ar mireasma. Plenitudinea morții ce sfînt suflînd, ce cald petrecîndu-ne. Lutul acesta întunecat se atinge de duhul întreg, dă-n floare ca cerul. Gîndul lui stă pe ape, pune departelui singurătate. Și inima lui e-un înalt de flori de cireș, vestire curată, regăsire din veacuri. Mă-nduplec cîntării, mă fac lut și cenușă. Sunt curăție și boare pînă-n arhangheli. M-acoperă floarea.

*

* *

De pace, de-atîta blîndețe, știu fără gînduri, cu mare de ape preajma curată, și fără cuvinte, cu liniști de veacuri. Cu mîinile știu, cu pleoapele, cu-o aburire de vînt. Nu mie, mîinilor singure, nu căderii de vînt. Știe cu mine ceea ce este știut, respiră atotștiutor adevărul. Se face atîta blîndețe și curăție, că a fi fiind e a ști pînă la capăt. Numai tăcere să fie, și nu rugă, pustiirea de rugă, și nu voie, ci-nrourare numai, de har. Acum vine mireasma măslinilor. E totul în ea, așa va sta în lumină și-n îndurare, la urmă, sufletul sfînt, cînd nu va mai fi decît adorarea cu care fi-va privit de suflete-asemeni. Așa sta-va, ca mireasma aceasta. Și nu sieși va fi știutor și iluminat, ci-ntreg adevărului, ființelor tuturor. Pace. Aur aburește mîinile, cîmpul. Grai se petrece, mireasmă, sfinție pînă la moarte.

*

* *

Cum se mai poate coborî din atîta blînde
pace și recunoștință. Cum nu rămîn, nu gînd
singure ca o aură, dar îngerii suspendați în
rul ultimei lor insuflări de prezența acestei
sfîrșiri de-ndurare. Cum de atingerea abu
mîinii aceste nu-ncepe iarba să se strămute s
și adiere. Vestiri ar putea să se oprească pe l
pe frunze lamura acelei dintre fluvii grădini
indcă acum blîndețe-nțelege în noi pînă-n pu
înflorind cu candelabre de aștri și pulbere
săși a trecerii noastre și-aduce aminte ce în
ric sub munți, ce suflare a mai fost, pe apel
nu-s depărtări. Spun gîndului tău să lase-un
să iasă din stîncă și varga întoarce, lovind,
nilor mele puterea în care stai singur. Și apa c
stihia e-o domolire în jur a ceea ce-n mine d
nainte de orice-ntrupare e suflet, și timpu
neînțeles în făptură, mă adumbrește pînă se
tă în mine, ca-n vastitate oceanică, etnia-n st
Și mîna se lasă încet. Știutoare atinge lutul
măn, se desnegură blînd de numele faptei.
cum cîntă niște-nfloriri cărora duhu-n arhan
a le atinge, nu e de-ajuns. Cum coborî-vei-ma
atîta blîndețe. Pacea nu-i arcă, arca o poar
lumii. Și drumul ei încă nu s-a ursit. Respir
ca și cum mările s-ar fi oprit. Sunt curat de
ce-ntrebare și soartă. Noaptea-i aproape.

*

* *

Sunt în curăție și pace. Am spus ierbii
aplece. Și umbra ei a venit, dintr-un depart
adînc decît stelele, lin lîngă mine. Nu cu g
i-am spus. Cu o blîndețe în care gîndul abia
abur. Și s-a făcut în preajmă liniștea care ș
cerurile, cu lăuntrul din somn. Și e bine
suflet și lîngă lut. Sunt binevestiri pînă-n
rea raiului, sunt cîntări ale apelor. Și a fi
e a fi de toată slava ajuns. Pe drum troi
polen, fericirile plutesc peste noi sub zodie
tot harul este deschis. Inima mea dă-n floa
văzduhurile, cu adîncul mării. Cu aurul din
chipului meu singurătăți au apus ale Mării
matice. O blîndețe mă știe pînă-n neprihănir
nă-n noaptea din piatră. Mă aplec lîngă

LIPELE VIEȚII

Mihai URSACHI

O zi la Jilava sau Fortul nr. 13 (III)

Mă gîndesc uncori în ce măsură universul unei
lule, ca acelea din Jilava, este Universul. Obiș-
uim să vorbim de „universul familiei“, „universul
ațional“, etc. ; în realitate, aceste universuri sunt
oar universuri, nu chiar Universul, căci în fie-
are secundă ele se ating între ele, comunică cu
te lumi mai mult sau mai puțin diferite și au-
onome ; extragerea, evadarea temporară sau defi-
itivă din oricare din ele și inserția în alte ase-
nenea universuri este mai mult sau mai puțin
osibilă, dar în orice caz nu principial exclusă ;
omunicările dintre aceste lumi tangente sunt con-
nui și condiționează de fapt existența și funcțio-
area fiecăreia dintre ele : e vorba de *universuri*
eschise.

Celula deținuților politici din România, la în-
eputul anilor '60 tindea să fie un univers prac-
c închis, cu consecințele — consecințe extreme
- decurgând din această situație. O celulă obiș-
uită din Fortul Nr. 13, de pe o „secție de exe-
uție“ (adică pentru cei ce'și executau condamna-
ea acolo) avea de regulă circa 40 de deținuți,
najoritatea condamnați la termene lungi de tem-
iță grea. Deși viața și moartea noastră depindea
n întregime de cineva, de ceva, de ceva din ex-
erior (gardianul, ofițerul de servici, comandantul
nchisorii, securitatea, partidul comunist, într'un
cuvânt „ei“), nu exista *nici un fel* de comunicare cu exteriorul. Comunicarea cu „ei“, chiar atunci când prin minune cineva era acceptat „la raport“ era în mod notoriu iluzorie : chiar dacă ți se dădea voie să te plângi contra sentinței, tratamentului etc., aceste plângeri, foarte rar ascultate, erau în cel mai bun caz complet ignorate ; de obicei erau subiect de umor grosolan din partea administrației, sau se lăsau cu „izolator“ sau bătaie pentru „banditul care nu'i mulțumit că'l lăsăm să trăiască“.

Nu era permisă nici un fel de legătură cu vreun avocat, cu familia, cu rudele (majoritatea timpului detenției mele, familia nu a avut nici cea mai vagă idee unde mă aflu, nici dacă mai sunt în viață sau nu). Nu puteam primi colete sau scrisori de nici un fel. Nu aveam voie să scriem sau să citim, creionul și hârtia (inclusiv cea higienică) fiind strict interzise (puteai fi literalmente ucis dacă se găsea asupra ta cea mai mică bucățică de hârtie sau un capăt de creion). Nu erau deci permise nici un fel de cărți sau ziare, nici măcar „Scânteia“, ca să nu mai vorbim de radio. Orice comunicare cu celulele vecine era strict interzisă și practic imposibilă. În alte închisori asemenea legături se făceau prin ciocănituri (alfabetul Morse, sau un sistem mai simplu, numit „alfabetul ocnașului“), prin ciocănituri în țevile de calorifer, canalizare etc., dar Fortul Nr. 13 nu avea nici unele din acestea. Sistemul presupunea, și făcea totul pentru asta, ca deținuții dintr'o celulă să nu știe niciodată cine sunt deținuții din celulele vecine sau din restul închisorii, cine a murit, cine trăiește, cine pleacă, cine a sosit... Pentru a păstra această izolare, administrația nu muta decât extrem de rar un deținut dintr'o celulă în alta, iar secțiile erau de așa natură împărțite, încât cei aflați în tranzit să nu aibă nici o legătură cu cei „la execuție“, iar noii selectați pentru „execuția la Fort“ erau ținuți multe luni în celule speciale, până „se învecheau“. De regulă, „plimbăreții“, adică cei ce erau mutați dintr'o celulă în alta erau bănuiți, și probabil erau informatori, cu misiuni precise. Chiar și aceștia erau ținuți cât mai mult timp în aceeași celulă, până când erau demascați sau se autodemascau. Mâncarea ni se dădea prin vizetă (un orificiu dreptunghiular practicat în ușa de fier, închis el însuși cu o ușiță de fier în mijlocul căreia se afla un „ochi“, o mică ferestruică circulară de mărimea unei monede, prin care eram spionați din exterior, și care la rândul ei avea o „pleoapă“, un căpăcel metalic pe care gardienii puteau să'l închidă sau deschidă) mâncarea ni se dădea deci prin vizetă, de către deținuți de drept comun, considerați destul de siguri pentru această muncă ; ceea ce puteam vedea era castronul sau gamela întinse brusc de o mână ce se retrăgea la fel de brusc, după care vizeta se închidea cu un zgomot metalic.

(Va urma)

APETE DE RÎND

Nichita DANILOV

OVESTEA CEASURILOR

eșind de la slujbă și cotind spre
nvai, am fost oprit de un om de
ară care mă trase de mîneca hai-
și mă întrebă frumos dacă nu
cumva prin apropiere o prăvă-
— omul zise prăvălie și nu ma-
n — unde se găsesc ceasuri de
ă. Am arătat cu mîna spre Lă-
neanu, în capăt se vedea statuia
Cuza cu mai mulți porumbei zgri-
ți în jur. Acolo, pe stînga, am
Nu mai există, zise omul de la
. Tocmai de acolo vin. În centru.
erau nici în centru. Pe Cuza-Vo-
în Tîrgu Cucului ! Nu erau, fu-
peste tot, și în centru, și pe Cu-
Vodă, și în Tîrgu Cucului. Nici în
u-Roș nu erau. A fost și în Piața
ei și la Abator. N-a găsit ceasuri
ieri. Vorbește de ceasuri de ma-
Ceasuri de mînă se găsesc. Să se
ă în Copou. Fusese. Vînzătorul, un
n care se arăta bine intenționat,
zis : Din astea îți dau și o sută,
din astea să mă picuri cu lumî-
ea că n-am. Ce să fac cu o sută,
se omul, doar n-am o sută de mîini.
rau suficiente și două. Și așa mun-
destul. După cum îi erau sufi-
te și cele două picioare, doar n-are
fugit în zece părți deodată ca
trebuiască treizeci ! Da, asta cam
era...
scultă, omule, i-am zis. În timpul
aonilor din Egipt toți morții erau
ropați cu o clepsidră la căpătîi.
nisipul se scurgea atît de lent, în-
și pînă la sfîrșitul veacurilor n-o
se termine de scurs. Ce am eu cu
psidrele și cu faraonii din Egipt ?
se omul de la țară. Eu am nevoie
entă de ceas deșteptător care să
trezească la ora trei dimineața.
m nu e nici iarnă, nici primăvară.
me urîtă, te trezești greu. Și fără
s din ăsta nu se poate. Iar în zi-
noastre în Japonia, i-am zis, toți
rții japonezi sînt îngropați cu un
s electronic la căpătîi. Ce am eu
morții din Japonia ? spuse omul.
nneata nu înțelegi că eu trebuie
mă scol dis-de-dimineață și nu
că am pleoapele lipite ? Păcat,
ile, i-am zis. Timpul ne mănîncă
noi și noi mîncăm timp, asta să
! Lasă astea, domnule. Democra-
nu duce departe, iar mata nu te
i cu noaptea-n cap ca să prinzi
nul și să vii la oraș. Dă mîncare
cal, fă curat la vite, învelește-ți
vasta cu plapuma, și la tren ! Și
a zi de zi, mă-nțelegi ? Asta în-
mnă democrație : în casa ta toți
t stăpîni și tu trebuie să ai grijă
de plapumă. Desigur, că da, numai că problema poate fi atacată și altfel. Cum, care problemă ? întrebă omul. La noi nu există așa ceva. Problemele au dispărut demult. La noi există pluralism și democrație. Ia ascultă, îi zic. Dumneata știi cîte kilograme are o secundă ? Sînteți cumva scriitor ? întrebă omul. De ce ? am întrebat. Pentru că dumneavoastră încurcați totul. Din cauza dumneavoastră am ajuns unde am ajuns. Confundați calul cu potcoava, Ialta cu Poltava, și umblați după potcoave de purici morți. O secundă, i-am zis, are exact cinci kilograme. Nici mai mult, nici mai puțin. Exact cinci. Și atunci poți socoti mata și singur cît cîntărește un ceas. Nici cu trenul de marfă nu poate fi adus la oraș. Dumneata nu eu confuzi marfa cu ambalajul și umbli cu mortu-n păpușoi. Vrei să-ți cumperi un ceas. Unde, mă rog, vrei să-l atîrni ? Și la ce, mă rog, o să-ți folosească ? Ei, spuse omul de la țară, la noi timpul parcă e ceva mai ușor. Poți să dormi cît vrei. Moldova se deșteaptă greu. Și fiecare ceas e cît un stog de fîn. Te cațări sus și dormi somn dulce și liniștit. În Ardeal e altfel, ca să nu mai vorbesc de Oltenia. Acolo omul e ca un țîr. Da, aici timpul e bun. De aia nu se găsesc ceasuri aici, îi zic. Dacă fiecare ceas e cît un stog de fîn, cum să-l ții pe tejghea ? Deșteaptă-te, Moldovă, spuse omul. De mult vreau să te deștepți ! De aia caut un ceas deșteptător. Îți recomand, i-am zis, un orologiu de apă. Dacă-ți convine, uite și adresa : Moara de Vînt, 14 bis, telefon 16241. De găsit după amiaza, între orele 17—20. Dacă-i de apă, îl iau zise omul. Și dacă va fi secetă, adăugă, îl adaptez și la vînt, iar la o adică voi fabrica și spirt cu el, că tot nu se găsește în comerț, iar cîrciumarii sînt toți niște potlogari. Găseai mai repede un pahar de vin sub vechiul regim, decît în noua democrație. Ce oră o fi ? întrebă apoi omul. M-am uitat la ceas, era 3 și 15. Trei și un sfert, i-am zis. Nu se poate, zise omul de la țară. Ce caut eu la ora asta-n oraș ? Ar fi trebuit să fiu încă în pat, nu cu pantofii-n picioare... Spui trei ? O fi zi,o fi noapte ?! Și de cînd umblu eu în pantofi ? Nu știu, i-am zis. Nu te cunosc prea bine. Și mata, spuse, omul, ce cauți la ora asta pe străzi ? Veneam de la slujbă, am arătat cu mîna spre redacție. Cine iese de la slujbă la ora trei dimineața ? Iar cîrciumile știu că se închid pe la opt. De altfel nu-mi pari băut. Dar mai știi, poate că vii chiar de la slujbă ! Mapa de sub braț, aerul că ți-ai terminat datoria, mă rog, nu mai zic nimic. Cred că le-am încurcat, îi zisei. Să fie noapte ? Eu credeam că-i trei ziua și mă îndreptam spre servici. Păi mata, zise omul, nu te duceai la slujbă, ci te întorceai de acolo. Da, asta așa-i. Într-adevăr, ce căutasem eu la birou în toiul nopții ? Aici văd că ne potrivim, spuse omul. Nici eu nu știu cum am ajuns la ora asta în oraș. De cînd cu democrația, totul merge pe dos. Și iată că mai car după mine și un ditamai gemantan. Ce-ar fi să-l deschid să vezi și dumneata ce am eu aici. Și omul de la țară mă trase la o parte, într-un gang vechi, dărăpănat, unde uitîndu-se cu precauție în stînga și în dreapta, desfăcu geamantanul, din care ieși un cal alb, imens, și începu să-și scuture coama roșie ca focul peste oraș.

Fesene, răcni omul și-i băgă o sulă-ntre coaste. Calul făcu : fîs, și căzu la picioarele noastre ca un balon.

Mi-am strîns mapa sub braț și am luat-o la goană pe străzi.

Alo, striga în urma mea omul, am uitat să te întreb : dumneata cu cine votezi ?

›orul român nu a fost un po-
ăsfățat de destin. De patru mii de
›l a trăit numai zile negre. Născut
ezat de soartă acolo unde azi stă
›mit, neamul nostru are rădăcinile
înfipte pe locurile unde sufle-
omânesc își plînge nenorocul și
›mul istoric. Datorită așezării geo-
›e, neamul românesc a trăit, în
›ul lui curat, toate frămîntările,
›buciumul furtunos al istoriei uni-

pătimit și s-a rugat.
a pătimit, dar nu s-a frânt, de-
e a fost călit în focul socru al
conștiințe naționale puternice și
›ătruns de misiunea sa istorică,
repturile sale asupra pămîntului
elnic cotropit de dușmani.
stâncile de granit ale Carpaților,
ul românesc a înfruntat cu băr-
toate loviturile nedrepte ale des-
›i. El nu s-a clintit și n-a înge-
›iat, cu toate că a fost lovit mi-
e și pus în lanțuri.
›știent de valoarea sa națională și
›emarea sa universală, poporul
n a fost santinelă curajoasă a
›ei creștine, civilizate și ingrate,
›ța pericolului ce o amenința de
›sărit.
›ropitorii ce amenințau liberta-
›ultura și civilizația acestei Europe,
de-a rîndul și-au rupt lăncile
›ptul eroic al poporului român.
›astă Europă a trăit și a pros-

›părțit politicește și geografic, Ro-
i au supraviețuit ca popor, în
cotropitorilor vremelnici, unita-
›onștiinței lui naționale a rămas
›tită.
›mădită de secole și păstrată vie
›ascăli, de preoți, de cărturari și
›runtași politici, conștiința romă-
›ă a rămas vie. Unirea Românii-
›i-a găsit o primă expresie geo-
la 24 ianuarie 1859, când s-a
Unirea Principatelor. Era un
›ut, pe urmele pașilor măreți și
i ai lui Mihai Viteazul.
›mul război mondial, în care po-
român a sângerat și suferit ca
un alt popor, ne-a adunat frații
elași cămin istoric, în casa noas-
moșească, legitimă.
ariile întregite ale României
erau trasate de limbă, de sîn-
și de mormintele poporului ro-

›pă secole de lupte, de jertfe, soa-
cald al regăsirii noastre națio-
al unirii și libertății, strălucea
›rul românesc, încălzind sufletele
›unțînd zile mai bune.

›pă ce-a pierdut aproape un mi-
de oameni în primul război mon-
poporul român și-a vindecat ră-
›și s-a apucat să-și repare casa.
o muncă grea, uriașă, pentru un
regăsit după două mii de ani.
conștiința națională și patrio-
neamului s-au afirmat și în
de pace ca și în timp de război.
dar sigur, România reîntregită
›cut noi legi, noi instituții. S-au
›t noi fruntași în viața culturală,
›ioasă, economică, științifică și po-
S-au făcut eforturi pentru mai
dreptate socială. Tânăra demo-
românească își făcea ucenicia,
›ta maturitatea. Trecînd prin crize,
greutăți, România Mare se afla
drumul bun al progresului. Ea nu
›tât să trăiască în pace și bună
›tate cu toate popoarele ce-i în-
›rau fruntariile.
blestemul istoric a lovit-o din

›pta națională dusă de-a lungul a
mii de ani a trebuit să reîn-
›ă. Visul milenar s-a spulberat în
a luni.
›amul românesc este din nou lo-
mișelește, împărțit, fărâmițat, ră-
›i umilit.

Legat prin unitatea de simțire și afinitate intelectuală cu Franța, cu Anglia și Statele Unite, alături de care soldatul român a luptat și a murit în primul război mondial contra Nemților, România se sprijinea pe aceste alianțe, ca să trăiască pașnica sa existență. Tratate solemne se legau de frații noștri latini, de Francezi ca și de Englezi. Noi credeam în ele, în puterea și cuvîntul lor.

Dar, în câteva luni totul s-a spulberat, totul a fost aruncat la pământ, cu o putere nemaipomenită, de furtuna dezlănțuită de Germania Hitleristă.

Mica Înțelegere și Pactul Balcanic, două organisme de menținere a păcii în această parte a Europei, s-au prăbușit ca un castel de cărți de joc. Garanțiile solemne date de Franța și Anglia în aprilie 1939, consfințind existența noastră națională și fruntariile țării au dispărut. Franța a fost îngenunchiată în câteva zile sub năvala tancurilor naziste. Anglia, după Dunkerque supraviețuia anevoie.

România se găsea singură. Singură în fața a doi dictatori fără scrupule, a două puteri ce puteau s-o sdrobească dintr-o singură lovitură: Germania haina panslavismului; sub Stalin, sub masca ideologiei comuniste.

România privea cu groază spre Răsărit, fiindcă știa că pericolul nu încetase. Răpirea Basarabiei și Bucovinei nu erau decât începutul. O știa prea bine fiindcă invazia rusească de la 26 iunie 1940 reprezenta a douăsprezecea invazie și ocupație suferită de România din partea Rusiei.

România își reamintea cutremurată de ocupațiile rusești din anii 1711, 1739, 1769—1774, 1778—1798; din anii 1806—1812, 1828—1834, 1848—1851; din 1853—1854, 1877—1878, din 1916. În total douăsprezece invazii, douăsprezece ocupații cu cea din 1940. A treisprezecea invazie și cea mai cumplită abia acum urma să se producă, la 23 august 1944.

Iată de ce poporul român privea încremenit spre Răsărit. România, țară creștină, latină, democratică și occidentală, ea știa că întunericul vine de la Răsărit.

În aceste condiții România a intrat alături de Germania, la 22 iunie 1941, în războiul contra URSS-ului. România a intrat în acest război de legitimă apărare, pentru a-și recuceri teritoriile căzute sub stăpânire rusească. România a intrat în acest război, ca

Nicolae BACIU

YALTA ȘI CRUCIFICAREA ROMÂNIEI

CAPITOLUL I

BLESTEMUL ISTORIC AL POPORULUI ROMÂN

lui Hitler și Rusia lui Stalin.

Prin acordul Ribbentrop — Molotov (articolul 3 al protocolului secret), România era dată pe mîna Rușilor încă de la 23 august 1939. Prima victimă a acestei înțelegeri dintre Hitler și Stalin a fost Polonia, iar după ea a venit rîndul României. În urma ultimatumului de la 26 iunie 1940, sub amenințarea războiului și sub presiunea hitleristă, România a cedat Basarabia și Bucovina de Nord, străvechi provincii românești, locuite de Români. Peste trei milioane și jumătate de Români sunt înstrăinați.

51 000 de kmp sunt smulși teritoriului românesc.

Câteva săptămîni mai târziu, prin Tratatul de la Viena, dictat de Hitler și Mussolini, România pierde Transilvania de Nord și o parte din Dobrogea (Cadrilaterul). România pierde din nou peste două milioane de Români și 108 000 kmp din Transilvania în favoarea Ungariei precum și 400 000 de locuitori români și 7 000 kmp de pământ străbun, călcat de marele poet Ovidiu în exilul său, în Dobrogea, în favoarea Bulgariei.

România Mare rănită de moarte, lovită mișelește din toate părțile deși era legată de Franța și Anglia prin „tratate de oțel", rămâne singură, plângîndu-și frații pierduți și nenorocul și făcând eforturi desnădăjduite pentru a păstra un echilibru intern, rupt și el de domnia unui rege autoritar, corupt și vicios, Carol al II-lea.

România privea cu groază spre Răsărit, spre dușmanul ei secular, spre nesățioasa Rusie. Fiindcă de la Petru cel Mare și Stalin cel Roșu, Rusia a dus necontenit o politică de agresiune imperialistă. Sub țari, sub

să-și elibereze frații căzuți în grea robie.

Războiul declanșat la 22 iunie 1941 era pentru România un război de legitimă apărare națională, un război impus neamului românesc.

Poporul român își apăra existența fizică și națională. El lupta pentru ca țara, căminul său să nu fie șterse de pe harta țărilor independente.

Victimă a lui Adolf Hitler și Stalin, poporul român a trebuit să lupte alături de unul împotriva celuilalt. Să lupte alături de armatele germane, alături de dușmanii din primul război mondial.

Dar ce altceva putea să facă poporul român, când întreaga Europă era la pământ și tremura sub cisma nemiloasă a lui Adolf Hitler?

Dorind să evite pe cît posibil o polemică între Români, autorul își propune să nu aprofundeze unele subiecte care au dezbinat și otrăvit, de aproape patruzeci de ani, și Țara, și exilul românesc.

Unele subiecte însă nu pot fi evitate. De aceea voi relata faptele, în limita documentelor ce le-am găsit și analizat, lăsând uneori ca dreapta judecată, ultimul cuvânt să-l aibă poporul român. Judecata de mâine ii aparține.

Pentru a pune mai bine în lumină unele fapte și evenimente, trebuie să semnalez cetitorilor unele reproșuri făcute mareșalului Ion Antonescu, conducătorul de fapt al poporului român în această teribilă perioadă din istoria sa. Unele sunt poate întemeiate, altele nu. Eu nu le voi analiza, ci le voi enumera, punându-le în lumina și în perspectiva evenimentelor legate de ele.

Astfel s-a reproșat Mareșalului Antonescu că s-a proclamat Dictatorul României, disolvînd partidele politice și Parlamentul. Că a suspendat Constituția Țării și rolul constituțional al Regelui.

Cei care îi reproșează aceste fapte pretind că un guvern de uniune națională și un parlament ar fi fost de dorit, punând la dispoziția Mareșalului colaboratori și sfetnici buni, în locul celor ce a fost nevoit să aleagă singur. Că, în felul acesta, unele greșeli puteau să fie din vreme evitate.

Dar nimeni nu a pus în discuție nici inteligența sa superioară, nici pregătirea sa militară, nici cinstea lui morală și materială, nici onoarea și nici patriotismul său.

Opoziția românească a reproșat Mareșalului Antonescu că nu s-a oprit cu trupele pe Nistru, după desrobirea Basarabiei și Bucovinei, așa cum această opoziție i-o ceruse de la bun început. Asupra acestei chestiuni voi reveni la timpul oportun.

Un alt reproș ce i s-a adus a fost că l-a lăsat pe cel mai apropiat colaborator al său, pe Mihai Antonescu, să vorbească despre războiul din Rusia ca despre o „cruciadă contra comunismului".

Evident, acest fapt este o greșeală, o mare greșeală politică.

România lupta pentru existența sa națională, și ca națiune, și ca popor. Ea nu ducea nici o „cruciadă" ideologică, după cum, la drept vorbind, nu o ducea nici Hitler.

Un alt reproș adus Mareșalului a fost proclamarea precipitată și curioasă a unui stat legionar român, imediat după venirea la putere.

Legionarii nu reprezentau decît o minoritate în Țară.

Conștient de acest lucru, după rebeliunea din ianuarie 1941, Mareșalul Antonescu a revenit asupra „statutului legionar", ba a intrat chiar în conflict direct cu legionarii.

Dar, curioasă a fost scurta lui colaborare cu Legiunea — Garda de Fier. Ea a lăsat, pe drept sau pe nedrept — impresia că Antonescu ar fi fost oarecum „fascist", mai ales în străinătate. În loc să se prolifereze ca un comandant militar român, patriot, ce trebuia să ducă războiul investit — cum era și firesc — cu puteri dictatoriale, datorită colaborării lui inițiale cu Garda de Fier, Mareșalul a fost calificat drept „fascist" și judecat ca atare.

Desigur, o greșeală politică deși a fost o simplă formalitate, care însă a constituit obiect de critică și act de acuzare — a fost declarația de război împotriva Statelor Unite ale Americii. Mareșalul (sau Mihai Antonescu de unul singur) s-a precipitat să declare război Statelor Unite. Era necesar?

Mulți îl acuză pe Mareșal că nu a ieșit din război încă din anul 1943, încheind un armistițiu care ar fi salvat și Țara, și propria sa viață. În felul acesta — zic criticii — nici Țara n-ar fi fost ocupată și supusă tratamentului psihiatric comunist, și nici Mareșalul nu ar fi căzut ucis de gloanțele unui pluton de execuție, improvizat din membri ai poliției civile.

Se prea poate ca unele reproșuri să sublinieze greșeli grave.

Dar dacă toate aceste greșeli ar fi fost evitate, e sigur că soarta României ar fi fost alta? Oare, ducînd un război de legitimă apărare națională, Mareșalul Antonescu nu se bucura de aprobarea întregului neam? Nu reprezenta el, în acel război de desrobire a fraților de sub jugul rusesc, conștiința întreagă a unui neam?

Putea Mareșalul, evitînd greșelile ce i se atribuie, să facă o altă politică și să modifice destinele României?

Iată ce voi încerca să clarific în paginile ce urmează.

Soarta României a fost decisă independent de politica urmată sau pe care ar fi putut-o urma, Mareșalul Antonescu. Soarta României a stat în mâinile lui Franklin Delano Roosvelt și Winston Churchill.

Dar să începem cu Roosvelt, cu președintele Statelor Unite ale Americii.

Constantin DROPU

RAPTUL UNIVERSITAR LA IAŞI (II)

Ce scrie J.F. la p. 104 cu referire la opiniile lui Buffon :

„O perioadă de înmulţire este întotdeauna urmată de o perioadă de sterilitate. Populaţia se adaptează în mod automat la cantitatea mijloacelor de subzistenţă ; şi cînd nu se adaptează de la sine, obstacolele distructive sînt acelea care o silesc să se adapteze. Se vădeşte parcă aici o primă schiţare a teoriei lui Malthus".

Ce spune M.T. la p. 114 :

„La Buffon găsim ideea adaptării populaţiei la mijloacele de subzistenţă existente. Atunci cînd nu are loc o adaptare de la sine, intervin obstacolele de ordin natural care o silesc la aceasta. Constatăm la Buffon o anticipare a ideilor lui Malthus".

Ce scrie J.F. la p. 104—105 cu referire la Jean Brückner :

„Jean Brückner, un pastor, discipol al lui Buffon, ...pomeneşte în această lucrare o lege a naturii potrivit căreia animalele şi oamenii tind să se înmulţească atît cît le permit împrejurările. Această creştere se izbeşte de lipsa mijloacelor de subzistenţă ; ea este limitată de foamete".

Ce scrie M.T. la p. 114 :

„Jean Brückner, adept al lui Buffon, consideră că există o lege a naturii care face ca animalele şi oamenii să se înmulţească atît cît le permit împrejurările. Dar această creştere este limitată de foamete, determinată de insuficienţa mijloacelor de subzistenţă".

Ce scrie J.F. la p. 112 cu referire la opiniile lui Condorcet :

„Populaţia fiind în funcţie de cantitatea mijloacelor de subzistenţă, fericirea publică trebuie căutată într-o redistribuire mai egală a acestora".

Ce scrie M.T. la p. 114 :

„Condorcet îmbrăţişează ideea independenţei populaţiei, funcţie de cantitatea mijloacelor de subzistenţă, însă fericirea publică depinde de o mai egală distribuire a acestora".

Observăm în peisajul de mai sus din cartea lui M. T. o încercare de-a dreptul ilariantă de machiaj redacţional care a dus la mai multe greşeli evidente. Mai întîi, introducînd termenul **independenţa**, M. T. prezintă denaturat punctul de vedere al lui Condorcet, care susţine că populaţia **depinde**, deci, nu este independentă de mijloacele de subzistenţă. Apoi, suprimînd pe **în** din textul original, ajunge să se exprime oricum, numai ca un cadru didactic universitar nu, căci în limba literară, normală este expresia **în funcţie de** şi nu **funcţie de**. În fine, întreaga frază a lui M. T. este articulată nelogic, căci ultima propoziţie e secundară, este greşit pusă de autor în raport gramatical, deci pe plan de egalitate, cu prima propoziţie, o principală.

Ce scrie J. F. la pp. 139—140 :

„Este incontestabil că Adam Smith nu a elaborat,..., o teorie a populaţiei ; dar el a expus idei precise în această privinţă în capitolul consacrat salariilor.

Economistul scoţian declară că „cea mai sigură mărturie a prosperităţii unei ţări este creşterea populaţiei sale"... Creşterea populaţiei, după părerea lui Adam Smith care depinde de „fondul de renumerare a muncitorilor". Cînd capitalul naţional creşte, populaţia creşte şi ea. Cînd ţara sărăceşte, salariile scad sub minimul de existenţă, iar numărul locuitorilor scade. Populaţia este deci reglementată de creşterea de mînă de lucru a societăţii".

Ce spune M. T. la pp. 114—115 :

„Adam Smith, deşi n-a elaborat o teorie cu privire la populaţie, a enunţat unele idei în această privinţă. Astfel, el spune că „cea mai sigură mărturie a prosperităţii unei ţări este creşterea populaţiei. În concepţia lui Smith, creşterea populaţiei depinde de aşa-numitul „fond al muncii", din care sînt renumeraţi muncitorii. Cînd capitalul naţional şi „fondul muncii" creşte atunci creşte şi populaţia, iar salariile scad sub minimul de mijloace de subzistenţă, atunci cînd scade şi populaţia. Mărimea populaţiei se adaptează la cererea de mînă de lucru a societăţii...".

Ce scrie J. F. la p. 121 :

„Dar Sismondi nu admite, ca Malthus, că populaţia depinde de mijloacele de subzistenţă. După părerea lui, ea este reglementată de voinţa proprietarilor, a întreprinzătorilor care stimulează sau restrîng populaţia prin cererea lor. De altfel, interesul proprietarilor funciari se opune sporirii mijloacelor de subzistenţă necesare unei populaţii numeoase, căci produsul net ar scădea".

Ce spune M. T. la p. 120 :

„Spre deosebire de Malthus, Sismondi consideră că populaţia nu depinde de mijloacele de subzistenţă, ci de voinţa proprietarilor şi a întreprinzătorilor, care stimulează sau restrîng populaţia prin cererea lor. Proprietarii funciari au interesul de a se opune sporirii mijloacelor de subzistenţă necesare unei populaţii mai numeroase, din cauză că în acest fel ar scădea renta".

Şi pentru ca să nu mai continuăm cu şirul exemplificărilor, vom spune că în aceeaşi manieră sînt preluate din studiul lui Jean Fréville consideraţiile acestuia despre concepţiile asupra problemei demografice ale lui Montesquieu (pe care-l plasează în timp cu nu mai puţin de o sută de ani înainte !), Voltaire, J. J. Rousseau, Joseph Townsend, William Godwin, Ch. Fouriei, Pierre Leroux, Proudhon, Cernîşevski, K. Kautsky ş.a. Respectul faţă de adevăr ne obligă să recunoaştem însă că M. T. n-a preluat numai din aprecierile cuprinse în incursiunea istorico-teoretică a autorului francez, prezentîndu-le ca fiind ale sale, ci şi din alte surse ca, de pildă, cartea profesorului Vladimir Trebici, **Populaţia României şi creşterea economică**, apărută în Edit. politică.

Ce scrie Vl. T. la pp. 37—38 :

„În URSS, de pildă, printre partizanii optimului populaţiei se numără D. I. Valentiev, A. I. Boiarski, A. I. Kvaşa.

După D. I. Valentiev „...este necesar... să determinăm **nivelul optim** al populaţiei şi concomitent oamenii de ştiinţă să clarifice **nivelul optim al sporului populaţiei** care este de dorit pentru societatea socialistă din URSS".

Un punct de vedere asemănător, dar mai amplu argumentat, îl are A. I. Kvaşa. După părerea lui Kvaşa politica demografică trebuie să stimuleze „prin diferite măsuri formarea tipului producţiei populaţiei pe care-l doreşte societatea...".

După părerea noastră, sînt necesare studii şi cercetări aprofundate pentru cunoaşterea raportului populaţie-economie, a implicaţiilor demografice ale creşterii economiei în toată complexitatea lor, înainte de a formula teze cu privire la optimul populaţiei".

Ce spune M. T. la pp. 130—131 :

„Şi demografia marxistă a abordat problema optimului populaţiei. În URSS, partizani ai ideii optimului de populaţie sînt D. I. Valentiev, A. I. Boiarski, A. I. Kvasa. Aceşti autori arată că statul sovietic, în politica sa demografică, trebuie să determine nivelul optim al sporului acesteia, pentru a realiza un tip de reproducţie a populaţiei pe care îl doreşte societatea.

Că optimul demografic constituie o problemă care trebuie studiată, nu încape nici o îndoială, însă nu trebuie formulate generalizări pripite, fără o analiză profundă a multiplelor implicaţii ale relaţiei populaţie-economie".

Continuîndu-şi „opera", M. T. trece la analiza **Teoriilor burgheze cu privire la schimburile internaţionale.** Concepută şi structurată defectuos (în aproape jumătate din numărul paginilor acestui subcapitol se vorbeşte de Mihail Manoilescu; iar în alte trei pagini de concepţiile unor gînditori români de la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru privind... necesitatea industrializării României !), această temă, de mare interes, rămîne, însă, cu mulţi ani în urmă atît sub raportul acordării la confruntările de idei din ultimul timp, cît şi sub cel al ancorării ei în problematica practică, de acută actualitate, a schimburilor internaţionale. Dacă un cititor ar dori, bunăoară, să-şi explice, vis-à-vis de teoriile economice ale schimburilor internaţionale, asemenea practici ca cele ale organizaţiei ţărilor exportatoare de petrol (OPEC), practici care au marcat în ultimele două decenii întreaga economie mondială, nu poate găsi, în paginile consacrate acestor teorii, nici un cuvinţel în legătură cu această problemă care preocupă în cel mai înalt grad toată omenirea la ora actuală. În schimb, cititorul poate servi, la această temă, definiţia dată de François Perroux... naţiunii şi oferită, graţios, de către M. T. (p. 134).

Ca să nu se desmintă pe el însuşi, M. T. procedează la această temă la fel ca şi la celelalte. Căzîndu-i în mînă lucrarea unui autor francez, nu-l va lăsa, bineînţeles, nici pe aceasta fără a-l „dijmui". Este vorba de Henri Guitton, **Economie politique**, vol. I, 1969.

Ce scrie H. G. la p. 407 cu privire la teoria costurilor absolute :

„Ea a fost prezentată de Ricardo sub forma următoare : fie o ţară X (Anglia), care produce un articol A (pînza) la un cost de 100 (ore de muncă) si un articol B (vin) la un cost de 200. Să presupunem că există o ţară Y (Portugalia), care produce articolul A (pînza) la un cost de 200 şi produsul B (vin) la costul de 100. Simplul bun simţ ne face să gîndim că fieecare ţară are interes să renunţe la a produce articolul care costă mai scump şi să şi-l procure din altă ţară prin schimb internaţional. Fiecare va realiza un beneficiu care va rezulta din compararea costurilor absolute ale acelor două produse.

Dar această teorie nu ar explica schimbul decît în ipoteza asemănătoare celei arătate mai sus, în care fiecare ţară este capabilă să producă o marfă cu un preţ mai mic decît alta. Or, o ţară poate fi într-atît de dezavantajată de natură, încît alte ţări să o depăşească în fiecare gen de producţie. **Înseamnă oare că într-o astfel de situaţie comerţul internaţional nu ar fi posibil ?** Nicidecum. Dar trebuie să găsim un alt mod de a judeca. Este ceea ce a făcut Ricardo elaborînd teoria pe care succesorii săi aveau s-o pună progresiv la punct".

Ce spune M.T. la p. 136 :

„Adam Smith arată în lucrarea sa **Avuţia naţiunilor** că fiecare naţiune tinde, în virtutea principiului diviziunii muncii, să se specializeze în producerea acelor produse pentru care are condiţiile cele mai favorabile. De exemplu, dacă Anglia produce pînză la un cost de 100 ore de muncă şi vin la un cost de 200 ore, iar Portugalia produce pînza la 200 ore, iar vinul la 100 ore, interesul fiecărei ţări este de a renunţa la producerea acestui articol care o costă mai scump şi să-l procure prin schimbul internaţional. În felul acesta se va obţine maximum de avantaj atît pe plan naţional cît şi în schimbul internaţional, întrucît acesta se va baza pe diferenţa absolută de costuri.

Ricardo şi-a dat seama de unilateralitatea teoriei costurilor absolute, deoarece cu ajutorul eei se poate explica schimbul internaţional numai într-o situaţie excepţională, şi anume cînd o ţară este capabilă să producă o marfă la un cost mai mic decît altă ţară. Or, pot exista unele ţări care să se bucure de avantaje faţă de altele în producerea tuturor produselor. **Înseamnă oare că într-o astfel de situaţie, nu poate avea loc schimbul internaţional ?** Nicidecum. De aceea Ricar[do] a considerat că est[e] necesar să se dea o nou[ă] fundamentare teoretic[ă] schimbului internaţional elaborînd teoria costuri[lor] comparative".

Izbeşte în chip neplăcut lipsa caracterului unita[r] al stilului cărţii. Nici nu putea fi altul, avînd în vedere faptul că M.T. a preluat textual fragmente [şi] fraze din cărţi şi autori avînd stiluri foarte diferit[e]. Să exemplificăm :

Din lucrarea **Omenirea la răspîntie** a lui Mihajlo Mesarovic şi Eduard Pestel, pp. 16—17 :

„În trecut, comunitatea mondială era doar un ansamblu de părţi în esenţă independente... În noile condiţii,... comunitatea mondială s-a transformat într-un sistem mondial, adică într-un ansamblu de părţi funcţional interdependente. Fiecare parte, fie ea o regiune sau un grup de ţări, are de adus propria ei contribuţie la dezvoltarea organică a omenirii : resurse , tehnologie, potenţial economic, cultură etc. Într-un asemenea sistem, creşterea oricăreia dintre părţi depinde de creşterea sau noncreşterea celorlalte".

În lucrarea lui M. T. p. 66 :

„Dacă în trecut lum[ea] era considerată ca fiin[d] formată dintr-un ansam[blu] de părţi independen[te], acum comunitate[a] mondială s-a transform[at] într-un ansamblu d[e] părţi funcţional interde[pendente]. Fiecare parte, a[dică] regiune, grup d[e] ţări, are de adus propri[a] sa contribuţie la dezvo[l]tarea organică a omen[i]rii prin resurse, tehno[logie], potenţial economi[c] şi cultură.

Într-un asemenea si[s]tem creşterea oricărei dintre părţi depinde c[de] creşterea sau noncreşt[e]rea celeilalte".

Din lucrarea **A învăţa să fii** a lui Edgar Faure, p. 26 :

Savanţii ne avertizează contra diferitelor pericole, a căror prezentare pitorească ascunde adesea un caracter halucinant : înmulţirea speciei umane pînă la o densitate absurdă, devastarea solului şi a aşezărilor omeneşti, asfixierea oraşelor, epuizarea resurselor energetice şi alimentare, topirea gheţurilor polare şi posibilitatea unui nou potop, invazia atmosferei de către particule chimice care distrug inteligenţa etc.".

În lucrarea lui M. T. p. 57 :

Unii -savanţi burghe[zi] folosind un întreg ars[e]nal de date şi argumen[te] încearcă să avertizeze o[menirea] contra unor p[e]ricole a căror prezenta[re] pitorească ascunde ad[e]sea un caracter haluc[i]nant. Printre aceste [pe]ricole menţionăm : [în]mulţirea excesivă a sp[e]ciei umane, devastare[a] solului şi a aşezărilor [o]meneşti, asfixierea oraşe[lor], epuizarea resurselo[r] de materii prime ner[e]productibile şi a celo[r] alimentare, topirea gh[e]ţurilor polare şi posibil[i]tatea unui nou potop, p[o]luarea atmasferei de pa[r]ticule chimice de natu[ră] să distrugă inteligenţa".

Din lucrarea **Tipologia economiilor naţionale** (Academia „Ştefan Gheorghiu"), pp. 67—68 :

„...Obiectivul final de atins devine suprimarea generală a decalajelor prin egalizarea relativă a nivelului dezvoltării economice a statelor, ţinîndu-se seama în mod corespunzător de particularităţile şi condiţiile istorice, geografice, climatice... Procesul de egalizare... trebuie să decurgă dintr-un progres general, în cadrul căruia ţările rămase în urmă cunosc o creştere accelerată... Egalizarea ar trebui urmărită în planul unor structuri interne şi internaţionale care să asigure eliminarea risipei, menţinerea echilibrului ecologic, îmbunătăţirea continuă a calităţii vieţii, dezvoltarea continuă a tuturor naţiunilor".

În lucrarea lui M. T. p. 300 :

„...Este nevoie de mu[l]te eforturi, în p[rimul] rînd pentru suprim[area] subdezvoltării şi apoi [a] decalajelor prin egaliz[a]rea relativă a nivelul[ui] dezvoltării economice [a] statelor, ţinîndu-se se[a]ma în mod corespunz[ă]tor de particularităţile [şi] condiţiile istorice, geogr[a]fice, climatice... În co[n]cepţia românească ega[li]zarea înseamnă un [pro]gres general în c[adrul] căruia ţările rămase [în] urmă cunosc o creşte[re] accelerată şi instaurar[ea] unor structuri interne [şi] internaţionale care să [a]sigure eliminarea risip[ei], menţinerea echilibrului [e]cologic, îmbunătăţir[ea] continuă a calităţii vie[ţii], dezvoltarea continuă [a] tuturor naţiunilor".

Din lucrarea **L'empire americain** a lui Claude Julien, p. 24 :

„...în 1965, Statele Unite asigurau 45% din producţia mondială de aluminiu. Aproape întreaga producţie americană a fost consumată în Statele Unite, care n-au exportat decît 313 000 tone, adică abia 9%. Or, Statele Unite sînt foarte sărace în bauxită. Iată, în mii tone, cantitatea de bauxită extrasă în Statele Unite şi importată pentru consumul intern :...".

În lucrarea lui M. [T.] p. 183 :

„... în 1965, S.U.A. [a]sigurau 45% din prod[uc]ţia mondială de alumi[niu]. Aproape întreaga prod[uc]ţie americană a fost c[on]sumată în SUA, fiind [ex]portate numai 313 [000] tone, adică 9%. Dar S[UA] sînt sărace în baux[ită], fapt care a făcut ca [cea] mai mare parte să [fie] importată. Iată cantit[ă]ţ[ile] de bauxită în mii to[ne] extrase şi importante [în] S.U.A. pentru consu[mul] intern :...".

După apariţia, în 1978 a lucrării *Doctrine eco[nomice] nomice contemporane*, autorul materialului public[at] începînd cu numărul trecut al revistei noastre, [s-a] adresat conducerii Ministerului Învăţămîntului [spre] a fi publicat în revista Forum. Dar, „relaţiile" [pe] care M. Todosia le avea cu mai marii zilei [au] zădărnicit demersurile. Au urmat tot felul de c[a]lomnii, frustrări, şicane. După 13 ani, el vede [în] sfîrşit, lumina tiparului.

Theodor CODREANU

ALTE MĂȘTI

La întrebarea de ce eșuează revoluțiile?, răspunsurile au vizat aspecte neesențiale. Și mă refer la acele revoluții, puține, care au reușit să răstoarne puterea și să înlocuiască sistemul dominant (Franța, 1789 și Rusia, 1917). Unele personalități din țară și din străinătate au fost înclinate să creadă că la 22 Decembrie 1989 s-a petrecut o a treia mare revoluție europeană din timpurile moderne. Așa se părea că va fi, cu condiția ca această revoluție **să reușească**. Singularitatea ei a constat în puternicul caracter **anticomunist**, marcînd compromiterea definitivă a unui sistem care s-a dovedit incapabil să fie viabil dincolo de limitele **totalitarismului**. Comunismul a părut destulă vreme **viitorul de aur** al omenirii și e greu să treci pe lîngă „frumusețea" ideii menite să înlocuiască ceea ce creștinismul nu izbutise să dea umanității. „Frumusețea" aceasta, însă, era una **artificială**, fiindcă paria pe neadevărul unei **egalizări** generale a oamenilor pe fondul unei **inegalități** structurale antientropice, deci pozitive și firești, făcînd posibilă însăși organizarea în societăți umane făuritoare de civilizație și cultură, într-o arhitectonică piramidală a statului, nicicum orizontală, cum o voia în chip aberant comunismul. Pornind de la o ipoteză greșită, comunismul nu numai că nu a eliminat **răul** existent în orice tip de comunitate, dar l-a exacerbat pînă la limite incredibile, amenințînd popoarele cu nimicirea. Sloganul **egalității** artificiale fusese lansat încă de revoluția franceză, însă a fost un adevărat noroc pentru Europa că nu a fost și pus în practică, așa cum voia necruțătorul Robespierre. Ceea ce nu s-a mai întîmplat în 1917, în Rusia. Și paradoxul e cu atît mai deplin, cu cît următoarea revoluție europeană a trebuit să fie neapărat anticomunistă! Aceasta este o experiență capitală a omenirii, în secolul al XX-lea și așa se explică de ce popoarele au reacționat spontan și entuziasmant în momentul căderii dictaturii ceaușiste. Uluitoarea contradicție dintre **intențiile umanitariste** ale comunismului și **rezultate** n-are altă explicație decît tirania **artificialului** asupra **firescului**, a **minciunii** asupra **adevărului**.

Așadar, de ce eșuează revoluțiile? Întrebarea era imposibil de pus oficial, în anii socialismului, deoarece ideologia considera că revoluția comunistă **reușise** deplin și ireversibil (v. zicala cu plopul și perele!). De aceea, condiția libertății începe cu dreptul de a-ți pune întrebarea capitală. Explicațiile tradiționale pariau fie pe factologie istorică, fie pe argumente spiritualiste, fie pe imperfecțiunile sistemului comunist sau pe greșelile unor lideri setoși de putere etc. Altminteri, comunismul este departe de a fi singurul sistem generator de dictatură. După mișcarea revoluționară din Franța anului 1968, „noua filosofie" a ajuns la următoarea înțelepciune: **nici o revoluție nu poate reuși**. E ceva aici din sentimentul **zădărniciei universale** din viziunea eminesciană. Chestiunea mai fusese pusă și de Iorga în **Revoluția ideii de libertate**, într-un spirit apropiat de al lui Eminescu. Acum, intelectualii români și europeni se întreabă din nou dacă revoluția este posibilă. Pricina este și ceea ce s-a întîmplat la 22 Decembrie 1989. Va trebui să urmeze o terapie socială și individuală prin puterile purificatoare ale eticii, răspund intelectualii din Grupul pentru Dialog Social, îndeobște Gabriel Liiceanu, unul dintre cei mai îngrijorați gînditori români de soarta revoluției. Limpezimea cugetării sale consună, bunăoară, cu a cunoscutului filosof francez Andre Glucksmann (v. excelentul dialog **Despre revoluție și genocid** din „22", nr. 15/1990). Filosoful francez reconfirmă că dacă există o șansă a revoluției, aceea rămîne **adevărul**, teza lui Havel „despre lupta împotriva vieții în minciună". De aceea, subliniază Liiceanu, rostul intelectualului mai ales în România este să joace rolul „medicului de suflete". Mă întreb, însă, cum o va putea face și cum va reuși intelectualul să asaneze sufletele și să netezească drumul spre biruința revoluției? Nu e un nou mod de a ne reîntoarce printre himere? Au pretins reformatorii, fie și cei comuniști, că slujesc **minciuna**?

Pare să fie unanimă convingerea că vechile structuri comuniste nu vor mai avea nici o șansă de viitor în România. Se fac primele încercări de abolire a sistemului. Totuși, în lupta electorală se vehiculează ideea că revoluția a fost trădată și că F.S.N.-ul încearcă să salveze comunismul în varianta gorbaciovistă. Printre dovezi — supraviețuirea unor foști membri ai nomenklaturii în actualele ierarhii politice. Din atare pricină, există bănuiala că revoluția a fost, de fapt, o lovitură de stat la adăpostul revoltei populare spontane. De-aici credința că includerea în legea electorală a punctului 8 din Proclamația de la Timișoara ar putea garanta schimbarea reală a sistemului. Personal, mă îndoiesc că înlăturarea lui Ion Iliescu ar sluji cu adevărat la reușita revoluției. Chiar dacă foștii membri de partid vor fi eliminați din politică, nu va fi ocolit eșecul care deja se conturează masiv. Noii protagoniști de pe scena politică nu sînt mai puțin **intoleranți** decît cei vechi și nu prea există semne că arma lor de luptă este **adevărul**, deși tocmai de poalele acestuia se agață cu mare zgomot. Avem a ne lupta cu legea implacabilă a istoriei umane sintetizată genial de Eminescu în metafora: „Istoria umană în veci se desfășoară, / Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău". Pînă cînd gîndirea politică nu va înțelege acest mecanism obscur al istoriei, nici o revoluție nu va izbuti decît în imaginația oamenilor. Gîndul eminescian mi se pare mai acut actual decît toate teoriile și speculațiile politologice de ultimă oră. Poetul nostru spunea că nici o revoluție nu a reușit pînă la el (ca și pînă la noi) din simplul motiv că toate revoluțiile n-au făcut decît să transforme **ilăul** în **ciocan** și invers: oprimații se ridică la rangul de oprimatori, perpetuînd, în haine noi, maladiile organismului social. Mai pe șleau spus, politica tinde să se reducă, în ultimă instanță, **la o luptă pentru putere**, după legea **Homo homoni lupus**. Or, reușita lupilor moderni e cu atît mai sigură, cu cît știu să-și apropieze „evlavia de vulpe" a demagogiei. Fără **măști**, lupii nu mai pot supraviețui astăzi. Dacă adevărul și numai adevărul ne mai poate ajuta, oricît de crud și de dureros ar fi, atunci va trebui să recunoaștem că, pînă în clipa de față, revoluția română a eșuat sau e pe cale să eșueze, deoarece ea s-a conformat dialecticii implacabile a rotirii oarbe, aducînd o simplă înlocuire a „ciocanului cu ilăul". Senzația de confuzie și neliniște vine din rapida substituire de roluri, la umbra revoltei populare. Măștile sînt altele, rolurile de jucat, însă, au rămas aceleași — iată adevărata problemă a societății românești de azi. Și faptul s-a petrecut nu numai în sfera politicului, unde lupta pentru putere devine dramatica ci și-n cultură, unde faptul este și mai vizibil, dat fiind că intelectualii sînt aceia care vehiculează principiile umanitariste de însănătoșire a vieții publice. Andre Glucksmann, spunea în amintitul dialog: „Pentru a trăi în această epocă, totul e să nu minți" Argumentul îmi amintește de acela al lui Eminescu, din 1870, relativ la Maiorescu și la maiorescieni: „Și dacă e vorba pe masca jos! apoi masca jos de la toți și de la toate, astfeli încît fiecare să-și vadă în fundul puținătăței sale". **(O scriere critică)**. Or, intelectualii români ,mai mult sau mai puțin „disidenți", în majoritatea lor conformiști și plini de orgoliu, n-au făcut decît să înlăture o parte dintre lichelele fostului regim și să-i păstreze pe alții — cel puțin la fel de vinovați — și să se instaleze în fotoliile proaspăt golite sau, pur și simplu, nepărăsindu-le. Prea bate la ochi că nu soarta acestui popor urgisit de relele lumii îi doare, ci euforia pe care ți-o dă gloria de conjunctură. Că a fost vorba, pentru unii, de o vînătoare de posturi, a spus-o și cel mai vechi dintre disidenți Paul Goma, cum rezultă din scrisorile adresate Gabrielei Adameșteanu și apărute în revista „22". Apoi, a fost Adunarea generală a scriitorilor și reacțiile (v. **România literară**) sînt de-a dreptul descurajatoare. Sînt semne ale precarității **conștiinței naționale**. Să ne imaginăm ce s-ar fi întîmplat cu basarabenii dacă și acolo scriitorii s-ar fi răfuit între ei. Este sigur că la Chișinău nu sînt talentele de la București, dar cei dintre Prut și Nistru au forța magnifică a **conștiinței naționale**. Ar fi catastrofal ca prin contacte cu gloriile de cafenele de pe malul Dîmboviței acești intelectuali înaripați de tăria morală a ființei noastre să se molipsească de balcanismul estetizant și gălăgios al narcisismelor de grup.

---

din presa basarabeană interbelică

Scriitori români pentru durerea BASARABIEI

Începutul de an 1936 confruntă Moldova de peste Prut cu o foamete cruntă, ale cărei cauze sînt multiple. Scriitorii României se grupează în acțiunea de salvare fizică a fraților lor, prin apeluri de ajutor adresate populației. Revista „Pagini basarabene", care apărea la Chișinău, găzduiește, în numărul din februarie 1936, intervențiile unor mari scriitori: Tudor Arghezi, Emanoil Bucuța, Mihail Sadoveanu, I. A. Bassarabescu, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Al. Donescu. Iată articolele a doi dintre aceștia:

Mircea ELIADE

Foametea bântuie în Basarabia. Poate cei mai mulți dintre d-stra n'ați privit niciodată un om care se apropie de moarte din cauza foamei. Nu îndrăznesc — și nici n-ași avea timp să vă descriu acei oameni care, după ce au mâncat tot ce nu se poate mânca, după ce-au mâncat coji de copac, buruieni, cadavre, și uneori pământ — se pregătesc totuși de moarte din cauza foamei.

Sărăcia noastră, sărăcia fiecăruia dintre noi, nu se poate întru nimic asemui cumplitei nenorociri care s'a abătut asupra Basarabiei. Nu e vorba de a contribui pentru îmbunătățirea stării unor frați de-ai noștri. E vorba de a salva de la moarte mii de oameni, mii de români — de a-i salva de la cea mai cumplită și cea mai umilitoare moarte. Blestemul foametei va cădea asupra noastră — căci nu există păcat mai mare decât acela de a lăsa să piară de foame frați de-ai noștri.

Închipuiți-vă satele mistuite de moarte, copiii leșinați în brațele mamelor, oameni fără puteri, fără glas, fără minte. Închipuiți-vă toate acestea, în satele basarabene — grozăviile fără nume ale foametei. Închipuiți-vă acele trupuri-schelete împleticindu-se pe un câmp uscat, sub un cer nemilos, într-un colț prea depărtat al țarii ca să le mai auzim vaetele, cele din urmă vaete ale lor. S'ar putea să rămână cineva dintre noi cu sufletul împietrit în fața acestui neînchipuit blestem? S'ar putea să rămână unul singur dintre noi, care, într-un asemenea ceas cumplit, să nu-și uite durerile și nevoile, și să ajute cu puținul lui mulțimile încercate de moarte din Basarabia?!

Dați pentru oamenii care mor de foame; dați repede, cât mai este încă timp; dați pentrucă blestemul generațiilor viitoare să nu cadă asupra noastră, dacă s'ar întâmpla cumva să moară oameni, de-un sânge și de-o lege cu noi, acolo, în satele pustiite ale Basarabiei.

Dați, ca, cel puțin, de data aceasta, să nu uităm că suntem creștini, că suntem români.

Mihail SADOVEANU

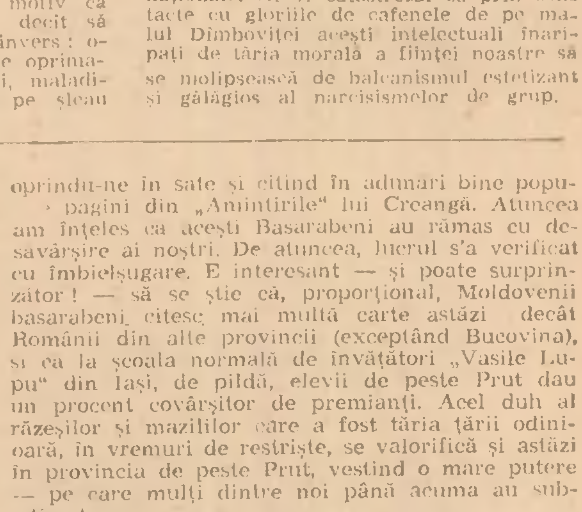
Basarabia e, poate, cea mai interesantă provincie a noastră. Îndată după unire, unii dintre „regățeni" (ce nume oribil!) au avut impresia că, în provincia noastră de peste Prut, s'a încuibat sau un spirit de frondă bolșevică, sau rusismul; așa încât Basarabia era categorisită din punct de vedere național în urma Bucovinei, care sta pe planul întâiu subt acest raport, și în urma Ardealului, care simboliza însăși rezistența românizmului.

Nimic mai puțin adevărat de cât afirmația aceea privind provincia de peste Prut. Așa zisul spirit de frondă nu putea fi dedus din faptul că studenții de la universitatea din Iași vorbeau rusește și purtau șapcă și bluză muscălească, nici din faptul că populația rurală protesta împotriva unui anumit tratament administrativ și militar. Să nu se uite că primele serii de studenți veneau mai mult dela orașe și trecuseră întâiu prin școlile primare și liceele rusești; să nu se uite de asemeni că populația rurală trecuse printr'o revoluție, avea conștiința unor drepturi și a unei demnități umane și cu greu se putea acomoda cu tratamentul de provincie cucerită. În ținuturile cu populație compactă moldovenească, în deosebi, se găsesc numeroase sate de răzeși și mazili, care în timpul dominației rusești s'au bucurat de privilegiile unei mici nobilimi rurale, așa cum, de fapt, erau și se simțeau mazilii și răzeșii de peste Prut.

Dragostea lor pentru ceeace am numi noi spiritul adânc al neamului (cu totul deosebit de patriotismul verbal) am cunoscut-o chiar în primele săptămâni după unire când, în tovărășia unui prietin de acolo, am străbătut ținuturile Orhei și Soroca, oprindu-ne în sate și citind în adunări bine populate pagini din „Amintirile" lui Creangă. Atuncea am înțeles ca acești Basarabeni au rămas cu desăvârșire ai noștri. De atuncea, lucrul s'a verificat cu îmbielșugare. E interesant — și poate surprinzător! — să se știe că, proporțional, Moldovenii basarabeni citesc mai multă carte astăzi decât Românii din alte provincii (exceptând Bucovina), și ca la școala normală de învățători „Vasile Lupu" din Iași, de pildă, elevii de peste Prut dau un procent covârșitor de premianți. Acel duh al răzeșilor și mazililor care a fost tăria țării odinioară, în vremuri de restriște, se valorifică și astăzi în provincia de peste Prut, vestind o mare putere — pe care mulți dintre noi până acuma au subestimat-o.

În împrejurările grele economice de astăzi, când în această parte a țării noastre bântuie lipsa și jalea, a veni în ajutor nu înseamnă numai a ajuta niște frație, ci înseamnă a sprijini însăși țara de azi și de mâne!

Vineri, 11 mai 1990, a avut loc Adunarea generală a Filialei Iași a Uniunii scriitorilor din Romania. A fost ales noul Comitet de conducere al Filialei: Sergiu Adam, Liviu Antonesei, Alexandru Călinescu (secretar), Daniel Dimitriu, Alexandru Dobrescu, Ioan Holban (secretar adjunct), Grigore Ilisei, Liviu Leonte, Ștefan Oprea.

Cassian Maria Spiridon

SUTRA a patra

„Nimeni nu va suferi
niciodată destul"

V. ALEIXANDRE

nu contează / fii liniștită
dacă / amețit de vin / întristat
în roșu amurg / corpul meu se prăbușește
într-un șanț.
voi vedea stelele / în deplină nepăsare
cum răsar
cum stăpînă Noaptea
voi auzi cum șerpuiește seara
îmi va apăsa pieptul
nu contează
stelele ocupă un loc / în care
cum spune Zenon / bătrînul
nimeni n-ajunge pe nimeni
o pedeapsă / ce ochiul / în durere /
o duce pe atît de reci tărîmuri
— ce poate să-ntrerupă
necontenita curgere —
cum ar fi (fost)
o mînă ridicată pe altar
fără muzică / fără sunet
cu măsurată liniște / spre
sufletul
cunoscător / culcat pe marmora stelară

1987

SUTRA a cincea

sau Prăbușirea spre roșu

ține minte
din viață atît de puțin îți rămîne
doar trecerea / mișcarea căzătoare
cît avem noapte și zi
și ploi veriticale / cît un zgîrie-nori
umed sticlos / părăsit de iubire

exista ca o umbră / vibrînd
în anotimpul arzător al experienței
un univers în exaspensiune
cînd dorința de-a plînge
învinge tristețea / dar nu pentru mult
cît sufletul să nu-ți plesnească
cît cerul nu-i încă roșu
și n-ai aflat cel mai iute și aspru cuvînt

va trebui să merg înainte
cine știe cîte salturi mortale m-așteaptă
— nu eu voi fi cel care numără —
ascult curgerea (sîngelui)
aud iubirea cum plînge și moare
ce să ne spunem
inimi singure (dureri nimicitoare)
un zîmbet
și apoi nimic
cine / la picioarele tale
așterne covorul de iarbă
înconjură groapa comună
visător ca un păstrăv în soare
(întunecată potecă / pas de om singur)
fă ceva
în zidul acesta o fantă / o nișă pentru
drumul liber al respirației
(între clipă și gînd)

cereți voi dragostelor
rînduiala stelelor / în Mai toate nopțile
cereți dubla cunoaștere și aspra viețuire
(a două trupuri)
ah ! ține minte.
le-am spus
spînzurați-mă
i-am rugat
spînzurați-mă
acum spînzurați-mă
de iataganul sclipitor al Lunii
să nu mai ating/nici cu vîrful degetelor
colbul pămîntului
firul de iarbă/nemuritorul
să nu mai pot mărșălui
să rămîn o stană
pe care ploaia să-și reverse
din plin
nedumerirea
— sînt îndrăgostit
dau nu iubesc —
unde poate fi iarba și pămîntul
de pe frunte
cine le-a plivit și săpat
cît să însemne aceasta
/cît mai puțin însemne/
de sînt destul de viu
să-mi număr nisipul
din privire

1987

SUTRA a șaptea

zisă Ultima, zisă melancolică

să te plimbi (neapărat în amurg)
după o ploaie ușoară/cu gîndul liber
cu imaginea pădurii și a mîinii tale/
pe un trunchi
să-ți crezi inima împăcată
(dar numai atît să ajungă ?)
ochirea perversă în oglinda sufletului
(să vezi pe ce parte doarme)
zbuciumul interior... /noi/ oricum ne plimbăm
meditativ (oare !) chiar cu gravitate
pași lenți
privind la spatele tău

pieptul/adevărată pavăză unei furtuni
de lacrimise umflă/
/ pînză pe întinderea indiferentă/ a mării
— ei da ! melancolia / chivără obrazului palid —
necunoscuta cu pulpele albe / provocatoare
nu îmi cunoaște soarta
duc toată povara pietrei
(înțeleaptă / ca un sobor de preoți egipteni)
pînă cînd
vine odihna/repaosul/ vlăguirea de suflet
pînă cînd dă năvală pustiul în patria Sfinxului

1987

Alina MUNGIU

PSIHOSTASIA

(fragmente de roman)

Întinde-te acum, (adaugă Walter), întinde-te neostenit, întinde-te negrăbit, lasă să-și cadă sabia, condeiul, capul, lastă-te cu spatele pe pămînt, pătrunde-l sau lată-te pătruns, desfă zăgazul ochilor tăi pentru cealaltă parte a oglinzii, pentru reflecția inversă, pentru lumina neagră.

...ai atunci bolție s-au crăpat cu un scrîșnet hidos și aproape obscen și un val de murdărie s-a prăbușit peste pajiște. Cînd aburii necurați s-au risipit, am ridicat privirea. Și am văzut în spatele cerului un al doilea cer, dar care nu mai părea pictat, omenesc și apropiat ca primul, ci era ca o pînză întunecată, fluturînd în bătaia vîntului, iar gîndul te purta fără să vrei la acoperămîntul acelor femei din taverne, pe care o simplă ușă trîntită îl făcea să se cutremure, alunecînd și dezvăluind ceea ce este nepotrivit pentru toți să vadă dintr-odată și în același timp. Așa și cîrpa aceasta hidoasă acoperea coasta Infernului, din neglijență parcă și desfrîu, ba uneori flutura ca un stindard nemernic și sfidător, căci diavolul ține să arate sus și tare că nu are nimic de ascuns, și să facă un principiu din aceasta. Așa procedează cu toate.

Astfel a alunecat, negrăbit și ușor, și eeu m-am înălțat pe vîrfuri, crezînd — în naivitatea-mi — că astfel voi cuprinde mai multe cu privirea. O, ce greșeală, cea mai prostească greșeală! Trebuia să-mi închipui — dacă închipuirea-mi ar fi zăbovit vreodată asupra unei asemenea idei — că infernul e cu desăvîrșire lipsit de perspectivă. Fundalurile erau confuze, meschine, și păreau zugrăvite de nepricepuți într-o noapte de orgie bahică. Înunecate erau, și pe alocuri străluceau vag, dar altfel privirea nu aluneca pe ele, ci se împiedica mereu, ca și crăpăturile unei fresce vechi.

Vîntul mai ridică un colț de decor, și un val de praf acoperi o clipă totul. Cînd prinse să se risipească, aam zărit în sfîrșit ceea ce căutam.

De cer atîrna o cheie. Era o cheie uriașă, în unele părți aurie și strălucitoare, dar altfel mîncatq de o rugină palidă și indiferentă. Vedeam limpede gaura de jos, cu margini sfîrtecate de

— Nici o plăcere n-ai știut gusta cu trupul acesta, nici măcar pe aceea a abținerii!

Atunci pasărea și-a aplecat capul și și-a vîrît ciocul în gura victimei. Și deîndată s-a transformat într-un șarpe negru, lucios, care s-a tîrît înăuntrul trupului. Atunci acesta prinse să se destrame, devenea din ce în ce mai străveziu, un nor de lilieci bezmetici se năpusti și trecu într-o clipă ascunzîndu-l vederii mele, dar, dar, cînd se depărtă aproape nimic nu mai rămăsese din trupul mitropolitului, aici un deget, colo un genunchi, dar iute se desrămară și acestea și atunci cheia căzu, inutilă și grea, la picioarele mele.

— Ia-o, pentru Dumnezeu, interveni Walter.

— Nu pot, am zis, înfricoșat, cum pot eu purta povara lui?

— Ce povară? E o cheie care nu cîntărește nici doi pfunzi și poate să ne fololsească cîndva. Hai culege-o odată, nu mai sta pe gînduri!

lepră sau de vreo boală rușinoasă, iar vîrful suna metalic printr-însa, a goliciune fără rost. Vedeam pintenul crestat, cu pieptii tociți de cît trudise la încuietori fără vreo deschidere. Și, mai cu seamă, îl vedeam pe el.

Zăcea cu mijlocul prins în inelul cheii, cu brațele și picioarele desfăcute, atîrnînd neputincios cu capul dat pe spate. Hohote triste îl înconjurau ca o mantie înfricoșată, și vîntul îi umfla în răstimpuri sutana și apoi se potolea brusc, lăsînd-o să se reașeze agale pe trupul chinuit, asemenea unei cortine. De undeva apăru în zbor o pasăre mare, cu aripi pergamentoase, gheare lungi și trup acoperit de solzi pe jumătate putrezi. Se așeză pe inelul cheii și sfîșie sutanul cu ciocul, o apucă cu ghearele și o destramă într-o clipită. Lungile fîșii neegre coboară în zbor lin și se agățară de marginile crăpăturii, fluturînd acolo fără noimă.Iar eeu am văzut atunci trupul lui și eu m-am cutremurat de puținătatea sa. Una dintre mîinile firave se ridică, atît de blînd că m-aș fi așteptat la o binecuvîntare, dar recăzu deîndată. Pasărea țipă de triumf, și zbieretul ei sperie cerul, lăsînd o crăpătură prin care sîngele prinse a gîlgîi. Atunci își înfipse ciocul în pieptul victimei sale, îl înfipse și scormoni, apoi ghearele lărgiră rana, scormonind strașnic pînă cînd apucară inima și o smulseră, cu bucăți de venă atîrnînd, și o înghiți.

Dar nu se încheiase. Căci pasărea se întoarse, și, cu o diavolească abilitate, lăsă două chiare să alunece în orbite și smulse ochii. Îi duse la cioc și înghiți unul, dar, neîndemînatică, îl scăpă pe celălalte. Țipă de ciudă, în vreme ce eu m-am repezit înainte pe pajiște, să-l ridic; dar nu era decît un glob de sticlă, care conținea înăuntru o bilă. L-am dus la ureche și l-am clătinat, și atunci am auzit un suspin prelung, vlăguit, și în același timp — Doamne! — plictisit. Plictisit! M-am înfricoșat și i-am dat drumul din mînă.

Am privit iarăși în sus. Timpul devenise translucid, dar parcă se făcuse întreg la loc, iar chipul lui era limpede, pierdut într-o nesfîrșită acceptare. Am auzit pasărea bolborosind de mînie, și apoi vocea Sa, zicînd:

M-am aplecat și am luat-o.

A, încă ceva, Walter. Da, mi se pare — dacă am auzit bine — că Satana a mai spus ceva. Habar n-am dacă înainte sau după, e pote produsul fanteziei mele, habar n-am, în sfîrșit, a zis: „Nici măcar mintea ta nu-mi poate fi dragă, pentru că neîncetat l-ai dorit pe El". Da, cam așa ceva, Walter.

Țiganul stătea pe marginea focului și părea să doarmă. Ședea drept, dar cu ochii închiși, și mîinile îi amorțiseră pe bucata de piele din care croise pînă atunci. Am pășit către el, împiedicîndu-mă, atunci a deschis ochii și m-a privit. Rînjea.

— Messire este mulțumit, fără doar și poate...

— Nu, am răspuns, încleștîndu-mi pumnii, nu sînt mulțumit.

— Ce mai vrei messire?

— Știi tu bine. Celălalt, paradisul!

Țiganul căscă. Dinții îi străluceau în gură de parcă ar fi fost poleiți cu aur. Lumini și umbre se învălmășeau între hotarele lor, într-un univers ispititor și tainic. Arătă cu mîna vagonul ponosit.

— Încă o piesă, zise.

I-am aruncat-o O prinse și o băgă în gură, încercînd-o. Dinții străluceau mai tare ca aurul.

Era foarte aproape. Am făcut doi pași sau poate mai puțin, sau poate deloc? O lumină dulceagă a năvălit din toate părțile peste mine, și peisajul tot a prins a străluci ca o baie de ulei, neîndoielnic și nerușinat, ca straiele unui măscărici. Îngeri mari trecură dînd din aripi; avea utrupuri gălbejite dar pene în toate cu-

Bogdan GHIU

*
* *

Ei umplu cuvîntul cu vorbe
şi-l pun în locul nostru.
Ei umplu cuvintele cu pămînt
şi ne oferă tăcerea
ca să ni se umple gurile
cu pămînt.
cînd vorbim ca să umplem
tăcerea
Tăcerea-i a lor şi cuvintele-s ale lor.
Spunem cuvintele lor în tăcerea lor.
Tăcerea noastră se îneacă în tăcerea lor,
cuvintele noastre
sînt vorbe în burta cuvintelor lor.
O gură plină-i o gură care tace.
Nemaiputînd vorbi noi, nu mai putem
lăsa nici cuvintele să vorbească.
Căci nimic nu mai vorbeşte de la sine.
În mine glăsuie inima, stomacul,
osul privirii. Visul
plescăind prin norii de creier.
Însă eu tac. Cum aş putea vorbi
cînd cuvintele sînt ale lor
Tac tăcerea lor, spun
tăcerea ce mi se dă
cu cuvintele mele. Şi numai astfel, poate,
cuvintele devin şi ale mele:
denunţînd cu ele o tăcere străină.
Etc.

Anatomia unei clipe

Dacă la uşa mea s-ar auzi brusc paşi care
nu pipăie nimic, nu ezită, de care urmele se
feresc — căci nu lasă urme, precum diavolul
umbră —, dacă dintr-o dată-ar bătea, văzînd
(ştiind deja !) că soneria nu funcţionează şi
că, oricum, ea îi anunţă pe prieteni, şi dacă
ar spune fără ruşine cine sînt şi
mai apoi ce vor — eu m-aş gîndi deodată
la tot ce am scris şi că mai bine
nu aş fi scris deloc niciodată, aş vedea
şi eu, brusc, membrele tăiate
ale clipei-surori, izolarea clipei
zbătîndu-se să curgă, să se facă mai
repede amintire etc. Aşa că scriu
mai bine decît să aştept tremurînd,
mai ales că aceştia acum nu mai vin ei
la tine ci te cheamă, te anunţă să vii,
să te duci. Ei te cunosc de mult,
au trecut pe la tine, sînt aici, iată-i,
scriu.

*
* *

N-ai loc să-ţi atingi, trupul,
mîna ta stă departe şi —
ţi scrie, departe, în altă
ţară, şi-ţi scrie şi ţie...
Departe, fără s-o vezi şi fără
s-o fi uitat vreodată,
mîna ta cîntă...
Mîna ta construieşte o casă,
mîna ta mîngîie prăpastia unui chip,
mîna ta nu-şi mai aduce aminte de tine...
Departe de tine, mîna ta-ţi scrie.

Cetatea visului

Toată ziua aştept să adorm
şi-apoi să mă trezesc. Aştept
cu înfrigurare clipele cînd
stă în puterea mea să separ
visul de realitate. Clipele cînd
părăsesc realitatea, cînd pot
lăsa liber visul. Atunci scriu.
Poemul e tocmai spaţiul unde
separ visul de realitate, visul
din realitate, mai iluzoriu — dar
mai puternic — decît visul
din vis. Clipa cînd încetez să
visez şi vreau să construiesc. Clipa
cînd păstrez visul meu numai pentru mine.
Cînd pot apăra lumea de visele mele.
Şi mă gîndesc cu ură la naivii
suprarealişti, la iresponsabilul lor
sincretism ontologic, de care,
probabil, încă multă vreme nu vom
scăpa...
Mă trezesc din somn cu foarte multă grijă.
Dorm întotdeauna cu ochii atent închişi.
Cuvintele tale sînt şi ale lor.
Aşa cum te întreabă ei azi pe tine
visezi să-i întrebi tu mîine pe ei ;
poate chiar tu ; şi poate chiar — sigur —
mai bine. Dar ar fi răspunsul lor
la fel cu al tău ?
Da, tot din cuvinte. Şi apoi fapta.
Folosiţi aceleaşi cuvinte.
Aşa că întreabă-te tu şi nu-i mai aştepta.
Demască-te. A trecut vremea autodescrierii.
Autodemascarea e azi singurul program
poetic posibil.

Deci cine sînt

Sînt cel ce tremură.
Periculos pentru că ar putea
induce în mase tremurul interior.
Sînt deci periculos pentru că mă tem
şi ştiu că mă tem şi de ce anume
mă tem. Mă tem cu precizie !
Periculos pentru că nu încerc să-mi
ascund frica. Periculos ca neputincios,
ca noroi al societăţii
păstrînd atent toate urmele,
faptelor. Îmi laud pasivitatea,
inerţia, caracterul amorf, nămolos.
El poate fi azi mai periculos decît orice
acţiune. Sînt oglinda care nu străluceşte
(fără de strălucire).

Vis antisuprarealist

Aud cum stingi luminile,
cum închizi uşa şi pleci (paşii
tăi se mai aud o vreme
pe scări) ca să nu mă trezeşti,
eu stau întins în agonia comună
pe care o despart de zorii
primăvăratici, cînd lumina vine
brusc, ca noaptea de iarnă,
eu stau între vis şi realitate,
despart visul de realitate,
ţin visul cît mai departe
de ziua cotropită de
vise, eu dorm cît
mai mult în timpul zilei,
cît mai adînc în zi,
ca să nu las visul la
lumină. Eu dorm tot timpul,
mai ales ziua. Visez cu ochii
închişi, nu mă visez decît pe mine,
în timp ce ceilalţi visează la mine,
la tine, cu ochii deschişi,
cu mînă iute... Păzesc.

---

lorile curcubeului şi m-am surprins gîndind fără să vreau : „Ce societate pestriţă".

Călcam agale prin iarba moale, care îmi mîngîia degetele, şi priveam în jur. Păsări colorate şi peşti cu picioare mişunau peste pajişti, şi o turmă de inorogi albi trecu în galop lin, fără zgomot. Oare unde se duc, m-am trezit gîndind, şi apoi mi-am dat seama că nu mai are nici o importanţă asta, de-acum... La fel drumurile fecioarelor cu cosiţe blonde, împletite, se încrucişau aiurea, ca în somn, printre arbuştii cu fructe uriaşe, iar ele păzeau cu toată seriozitatea şi cu feţele lor întinse, nemuncite de vreun gînd, asemenea unor somnambule. Apoi am zărit ceea ce căutam.

Era o scoică mare, mai mare decît un om, o scoică neagră, lustruită, cu cercuri care se rînduiau temeinic şi în deplină ordine de la centru spre marginile uşor crăpate. Învelişul de carne părea atrăgător şi plin de căldură, iar umbrele regulate ale cochiliei ascundeau trupul captiv. Capul lui însă atîrna afară, creştetul ajungea în iarbă, iar gîtul se sprijinea trudnic de marginea îndestul de ascuţită a scoicii. Ţinea ochii închişi ca şi cum priveliştea sau lumina l-ar fi supărat, căci un tremur uşor al genelor arăta că mitropolitul nu dormea, ci alesese să-şi ţină pleoapele aplecate. Atunci s-a pornit să bată un vînt dulce, plin de mireasme, turmele şi fecioarele s-au oprit ca vrăjite şi au cătat spre înălţuri, dar el nu a deschis ochii. Dinspre ceruri s-a pogorît mai apoi o muzică minunată, un cor fermecător şi plin de încredere, mîngîietor şi tandru ca o învelitoare de catifea. Şi eu am privit să văd ce îngeri-copii mai erau aceia cu asemenea neasemuite voci, dar el n-a deschis ochii, ci a plecat puţin capul pe o parte, cît i-o îngăduit deschiderea scoicii şi a suspinat.

Şi, Dumnezeule ! era acelaşi suspin, Walter ! (Ce te miră ?) Dar absolut acelaşi îţi jur. Atunci marginile scoicii s-au apropiat şi mai mult scînteind ca oţelul gol, şi capul retezat s-a prăbuşit în iarbă. Una dintre fecioare — oh, neasemuit de frumoasă, l-a ridicat în mîinile ei gingaşe şi i-a sărutat buzele îndelung şi cu dulceaţă, dar pleoapele tremurînd au rămas închise.

Atunci s-a făcut auzită vocea lui, zicînd :

— Nici o mulţumire n-ai ştiut gusta cu mintea aceasta, nici măcar pe a a păcatului !

Dar chipul frumos şi mîndru nici nu se clinteа : buzele amare, pleoapele obosite, totul era neschimbat. Atunci El a adăugat :

— Voi alunga voluptatea neîngăduită a nemulţumirii din trupul tău printr-un răsfăţ nesfîrşit şi monoton.

Marginile scoicii se deschiseră iarăşi şi ea aştepta, căscată precum gura unei balene. Atunci fecioara a azvîrlit capul înăuntru, şi scoica a prins a se tot micşora pînă ai fi putut-o lua în palmă.

Atunci Dumnezeu apare pe pajişte, grăbit, şi, înşfăcînd scoica, o ascunse în veşmîntul său şi dispăru.

M-am năpustit în urmărirea lui.

Şi era o boltă grosolană şi El stătea aşezat în ea, cu picioarele tăiate deasupra genunchilor şi crucea îndoită puţin peste cap, acolo unde nu mai încăpuse sub boltă.

Şi avea mîna dreaptă asemenea unei ghiare ridicată pentru binecuvîntare.

Şi avea mîna stîngă asemenea unei mănuşi zvîrlite peste un zar uriaş.

Şi avea urechi scofîlcite, şi ochii găuriţi, şi nasul turtit, şi barba smulsă.

Şi gura i se schimba a ciudă neputincioasă.

Ce blasfemie, am gîndit — acesta nu poate fi El.

Dar era El.

Şi El era numai o statuie, o cioplitură într-o nişă, o piatră murdară bătută de soare într-un zid de biserică.

Şi era chiar micuţul Crist de la Mars-sur-Alliere, acela care are înfăţişarea unui cîine. Şi atunci mi-am amintit deîndată şi în toate amănuntele, visul pe care-l visasem în noaptea înmormîntării lui Damian.

... Se făcea că păşeam pe un drum anevoios respirînd greu, istovit şi încercînd zadarnic să-mi amintesc încotro mă îndrept, cînd m-am simţit dintr-odată cucerit de o lumină şi de o linişte cum nu mai cunoscusem. Şi, ridicînd ochii, l-am văzut pe Isus cum şedea printre nori şi căta în jos, la mine. Şi pe loc m-a năpădit o spaimă îngrozitoare şi m-am aruncat în genunchi. Şi atunci am auzit vocea Lui tristă şi puţin înăbuşită, întrebînd :

— Să fie oare adevărat că nu puteţi înceta în a vă apropia cu teamă de Mine ?

Atunci mi-am împreunat mîinile tremurînd, şi parcă fără voie mi-a venit pe buze o întrebare pe care o crezusem cîndva amarnică. Dar ea s-a desprins din mine aproape cu duioşie :

— Să fie oare adevărat, Doamne, că eşti unul dintre ai noştri ?

Şi pentru că a fost atunci lumina aceea minunată, şi m-am regăsit aşezat în genunchi pe cărarea sălbatică şi Domnul şedea pe o piatră de hotar, la doi paşi de mine, şi mă privea cu blîndeţe. Şi era singur şi adîncit în gînduri, şi, n-aş fi ştiut că era El, poate aş fi trecut mai departe fără să-l bag în seamă, într-atît de obişnuită şi de pămîntească era înfăţişarea sa.

Şi m-am apropiat atunci fără frică şi l-am întrebat cuprins de durere :

— Cum, Doamne, ai înviat ?

— Ce aţi făcut ca să mă înviaţi ? întrebă el şi eu am început să plîng, căci am ştiam că nimeni nu avea cum să ne mîntuiască şi ea trebuia să fie în întregime lucrarea puterilor noastre. Iar asta însemna că era tare departe şi că nu aveam s-o cîştigăm, poate, niciodată.

Atunci îmi dădusem întîia oară seama cît era de zdruncinată credinţa mea : nu îmi mai rămăsese din ea decît voinţa de a vedea înfăptuit binele. Dar mă gîndesc că, dacă există totuşi acea judecată din urmă, atît este de ajuns ca să se pogoare îndurarea Sa şi asupra mea, neînvingătorul...

Îndată ce aceste ultime cuvinte mi se deşertară în minte, am prins a luneca şi lunecam înapoi cu mare repeziciune, micul Crist deveni o pată sclipitoare pe un perete uriaş, apoi am zărit turnul bisericii, streaşina de pe care turturelele îşi luau speriate zborul, aleea de piatră de la baza zidului, cele trei trepte de la uşă, paraclisierul care se răsuci uimit, privind peste umăr, tufele înflorite, piatra uriaşă a unui mormînt, mărginită de meri, poarta de nuiele, drumul de căruţe, fîntîna, două căruţe cu fîn care opriră, zguduindu-se, ţăranii care strigau şi făceau semne, hanul unde petrecusem o singură noapte, salcia mare de lîngă grajduri, fata care hrănea gîştele şi care îşi aruncă, uimită, pe spate capul frumos, firul, stăvilarul, arborii din marginea pădurii aerul rece şi proaspăt dinspre vîrful copacilor, spinările albastre ale unui stol de rîndunele...

Şi atunci am auzit vocea lui Walter strigînd că era destul — aceasta era limita.

„HERCULANELE TE VREA..."

● Campania de *rinocerizare* continuă ; semnul electoral al degetelor crăcănate devine tot mai mult un simbol al dezbinării decît al concordiei. Cornul (unic !) al imparicopitatului nostru prieten din Africa oferă mult mai clare garanții pentru realizarea atît de doritului *consens*. Iar de aici și pînă la cornul abundenței (noastre) nu mai este decît un pas. Înțelegem deci declarația caraibeanului nostru (prim ?) vice-prim, care socotește prea *blînd* calificativul de *golani* cu care zîmbărețul său Superior i-a gratulat pe turbulenții contravenienți la Legea Circulației din Piața Universității : circulați, tovarăși, circulați...

● *Așa-zisa* Proclamație de la *(așa-zisa ?)* Timișoara și mai ales *așa-zisul* punct 8 n-au prin urmare nici o justificare în contextul actual al *așa-zisei* noastre Revoluții. Boborul le contestă (condamnă ?) cu *fermitate* (pînă nu de mult se zicea *intransigență revoluționară).* Doar admirabila noastră lege electorală, în fața căreia întreaga *lume* a căzut în extaz, s-a votat deja... iar votarea ei s-a realizat cît ai bate (prelungit) din palme (ori cît ai tropăi între două huiduieli) în democraticul nostru miniparlament care, cum se știe, reprezintă boborul mai sus numit, aspirațiile (și expirațiile) sale, gramatica sa.

● Televiziunea (din C.G. în ce mai Liberă) ne-a mai oferit o surpriză plăcută : episodul nocturn cu aprigul Em. V. fața-n fața cu intelectualii („cu *unii* intelectuali" — șoptește Telefonul Numărul Unu). Atitudinea sa, îndeobște atît de dezinvoltă, ne-a reamintit antologica scenă dintr-un film în care Peter Sellers caută cu disperare toaleta (dar n-o găsește Liberă). Unde-or fi dispărut notoriul său aplomb, insidioasele sale întrebări, subtilele și prietenoasele sale zîmbete, cultele și (im)pertinentele sale comentarii ? Oricum, îi stătea mai bine făcînd opoziție Opoziției sau chiar Cîrmaciului și Camarilei sale

● Campionatele se apropie de sfîrșit ; se înmulțesc cartonașele galbene. În afară de cele obișnuite, ale lui Hagi & Co., semnalăm : încăpățînata Lituanie, Gorby (tocmai cînd stătea călare pe cea mai cunoscută morgă din lume), *o* (bună) *parte* a presei moldo-vlahe, *cîteva sute* de huligani vînduți, rușinosul (c-așa-i firea lui !) ge'al Chițak, timizii (dar *ascultătorii*) săi colaboratori etc. Cu adînci convingeri democratice (*originale* sau nu), toată lumea așteaptă *etapele de suspendare* și alte eventuale măsuri disciplinare.

PH. SENEKA

P.S. Terori au fost, terori sînt încă (dar unde ni sînt teroriștii ?).

TELEGUȚA FARISEILOR (I)

Tudor Ghideanu : «La periferia culturii occidentale, însă, cum se intîmplă adesea în perioade de criză, ca o reacție antiraționalistă și anticomunistă, are loc o agitație confuză și anarhică, cu caracter de frondă; stipendiați ai trusturilor de presă, ai mijloacelor de mass-media, gazetari lipsiți de scrupule răscolesc vechi doctrine politice, retrograde, de unde își „împrumută" ideile...» (Cine să fie oare acești **vînduți** sau **cumpărați** cum vreți să spuneți? Nimeni alții decît noii filosofi, cei care încă din anii '70 avertizau asupra **morții** „micului hegelian" Marx și, mai ales, asupra dezastrelor produse de o ideologie canibalică; de remarcat aceste juvaere gramaticale: **agitație confuză și anarhică** (după care urmează o insesizabilă aproape cacofonie !), **mijloacele de mass-media!**. Citatul poate fi găsit în **Confruntări ideologice contemporane**, ed. Junimea, Iași, 1981, p. 230, „studiul" intitulat **„Noua filosofie" — expresie a regresului cugetării filosofice**). Să regresăm și noi la...

Petre Dumitrescu: „...ideea continuității procesului revoluționar străbate toate documentele importante ale partidului nostru. (Urmează un citat din opirili «celui mai iubit»). **Teza continuității procesului revoluționar** (pînă la exterminare ?) **presupunînd continuitatea calității revoluționare în întreaga perioadă a construirii societății socialiste și comuniste, are o deosebită valoare teoretică și practică".** (Iată ce înseamnă să gîndești adînc: teza continuității care continuă și mere și mere și iar continuă fără să contenească nici o clipă și tot așa pînă la Pastele blajinilor, iată o frază demnă de un mai vechi pedagog de școală nouă, nu-i așa ? (Extras din volumul **Coordonate ale gîndirii filosofice și social-politice românești contemporane**, ed. Junimea, Iași, 1989, pp. 57—58). Mai regresăm o treaptă pînă la...

Titus Raveica : „Această cunoaștere și cinstire a trecutului nostru, despre care vorbește cu atîta căldură și patos președintele României Socialiste, se impun cu atît mai mult cu cît noi, românii, n-am lovit și n-am nedreptățit pe nimeni vreodată, in milenara noastră istorie...". (Cîtă **căldură și patos** în cuvintele scribului universitar tot pe atîta și la recentul miting fesenist din municipiul nostru cînd l-a prezentat mulțimii — aflate în extaz dirijat — pe tovarășul Ion Iliescu. Și după Iliescu, tovarășe profesor ?). Din **op. cit.**, pp. 214—215...

E. V.

■ De ce este tovarășul Iliescu iubit de noi ? ■

De ce este tovarășul Iliescu atît de iubit de noi ? Simplu... Pentru că s-a dovedit omul care (le) trebuie într-o perioadă din care se cuvenea să lipsească (spre cinstea sa). Dar a fost aici, sau, mai degrabă, acolo. Firește că nu în stradă, **printre golani, ci în spatele baionetelor, după** tancuri, căci nu putea coborî (chestie de dignitate !) alături de cei care înfruntau gloanțele cu mîinile goale. Domnul Iliescu nici nu avea mîinile goale : încă din 22 el ținea cu grijă între degete un boboc de trandafir ; Omul de care avem nevoie iubește florile, este o fire sensibilă, nu-i așa ? Și asta nu putea lăsa nația indiferentă... Ce a făcut domnul Iliescu în decembrie începe să importe tot mai puțin. Ceea ce contează este ce face el în clipa de față, cine a devenit... Domnul Iliescu este Marele Arhiereu : mîinile sale binecuvîntează magnanim pe toți dezmoșteniții soartei (patriarhi faliți, profesori ipocriți, nomenklaturiști și moment-klaturiști etc), glasul său paternel liniștește fostele-noi lichele, sub pulpanele hainei sale își află pacea sufletească mai toți cei calici cu duhul. Toți cei ce doreau ca vechiul Rai să se schimbe pe ici pe colo, prin părțile esențiale, cu condiția să... și-au aflat Omul potrivit ; Raiul a rămas astfel un soi de orfelinat al saltimbancilor. Ca și înainte...

Amvonul blindat

...Dar cel mai frumos este cînd domnul Iliescu ne vorbește din amvon : predicile Sale fac să exulte masele (cele din urbea noastră învățate cu moartea — doar la Iași nu s-a tras nici un glonț ! — L-au și asigurat de curajul lor : **murim, murim și nu Vă părăsim**, vuia în 25 ale lunii trecute pînă la Ceruri și dincolo de Dumnezeu !), discordiile dispar, soțul își va iubi și mai mult nevasta, soacra cele trei nurori ș.a.m.d. Meritul Supremului Pontif este neîndoielnic : la strigarea Sa toate lichelele, toți oportuniștii, toți comedianții, torționarii și călăii, tot ce avea mai rușinos societatea noastră s-a încolonat în armata caritabilă a **feseneului.** Acum știm de unde să-i luăm. Și e puțin lucru acesta ?

V.G.

P.S. Ce vă spuneam rîndul trecut ? Vă amintiți de tovarășul profesor universitar Titus Raveica ? Cine vorbit-a cu dragoste nețărmurită înaintea Celui Mult Prea Iubit la mitingul ieșean ? Proful și-a aflat, în fine, o protecție. Vechii amici s-au recunoscut.

În loc de replică

...la pelteaua de răutăți din nr. 9, 19 aprilie, al Convorbirilor literare, prin care Gabriel Cristian (? /) mă voia țintuit, cu orice preț, la stîlpul violenței (și încă de coloratură creștină), fac următoarele precizări :

Este absolut folositor pentru societate ca atunci cînd cineva, oricine, deține probe certe despre o faptă reprobabilă, să o divulge prezentînd-o corect, exact așa cum este. In felul acesta se va ajunge ca orice rău social să fie depistat repede și adus sub incidența legii sau a opiniei publice. Dar de aici și pînă la a împroșca o persoană cu propriu-ți venin (sau de împrumut) este o distanță enormă, egală cu cea dintre merit și infracțiune. (Prin venin înțeleg, în situația concretă, cel puțin insultă și calomnie).

După stabilizarea situației din țară va fi nevoie, sînt sigur, să să apeleze insistent la toleranță. Altfel mulți „revoluționari" de ocazie, propulsați, acum, de instincte și de mocirla dictaturii (răscolită de Revoluție) vor trebui să suporte consecințele faptelor lor. Necunoașterea legislației nu poate fi invocată și nici nu va atenua cu nimic din vinovăție.

Doresc foarte mult ca rîndurile mele să fie luate drept îndemn la luciditate, la calm și la răspundere civică, fără bravuri false și eroi închipuiți.

Destabilizarea îngrijorătoare prin care trece țara se manifestă și în instituția noastră. Alergiile unor persoane care își văd amenințate privilegiile și obișnuințele ceaușiste, cramponările de trecut, rezistența împotriva democratizării își caută susținători și creează derută. În confruntări de opinii asemenea persoane renunță la logică, forțează schimbul de idei (de parcă dreptatea este de partea celui care vorbește mai tare), perorează fără să aibe timp să și asculte. Altele dintre ele, cel puțin la fel de periculoase, dimpotrivă : tac și urzesc mocnit, se grupează și regrupează.

Există, desigur, trebuie să existe, o legătură logică între toate acestea și „recitalul" în văzut public semnat Gabriel Cristian. Șocul Revoluției, cel din stradă, cu baricade și martiri n-a trecut peste Moldova.

Ceea ce trebuia să mature ei, dărîmarea „stîlpilor" implantați de către dictatură revin să fie înfăptuite din mers, eșalonat, respectînd legile țării și principiile pe care se întemeiază noua societate.

În acest context, cel puțin sub aspectul relațiilor de muncă, sindicatele libere au multe de făptuit. Solidaritatea de grup (pe criteriul breslei sau al locului de muncă), întărită de autoritatea persoanei juridice, în scopul exprimării și apărării drepturilor și libertăților constructiv, participativ și revendicativ, în dialog cu oricine i le încalcă, a și început se situeze în lumină nouă omul ca persoană liberă, în țară liberă. Libertatea individului înțeleasă în sensul ei pozitiv și numai astfel, fără a încălca bunele relații din societate.

2 mai 1990

V. VOROBCHEVICI

■ Cariera intenațională a cuvîntului golan ■

Nici nu visa Domnul Iliescu să lanseze pe piața liberă o vorba care pare destinată să facă o extraordinară carieră națională (sute de mii de oameni s-au declarat „golani" în semn de solidaritate cu manifestanții din **Piața Universității**), ba chiar și internațională (zeci de Universități din lumea liberă s-au daclarat alcătuite din „golani" și, de asemenea, mii de personalități culturale și politice au aderat la „golănie"). Dacă lui Gorbaciov i-au trebuit cîțiva ani ca să impună vocabulele **glasnost** și **perestroika**, Domnul Iliescu a avut nevoie doar de cîteva zile pentru a impune românescul **golan** conștiinței universale. În această privință, liderul provizoriu român l-a surclasat net pe cel sovietic. Nu ar fi deloc neplăcut dacă Domnul Iliescu ar avea un succes la fel de zdrobitor nu în alegeri, Doamne ferește! ci în procesul de democratizare reală a țării. Oricum, indiferent de viitorul electoral al președintelui provizoriu, prin ecoul internațional al unei vorbe aruncată nervos într-o ședință turbulentă a C.P.U.N., locul Domniei Sale în istorie este asigurat. Fericit om, alții au avut nevoie de zeci de ani pentru a obține acest efect de popularitate Mao, Stalin, Ceausescu, de pildă. **(L. A.)**

■ Țințarul cu trompetă ■

Domnul Nicolae Florescu este un polemist îndîrjit. Singurele calități care-i lipsesc sunt o bună cunoaștere a limbii române și o „operă". Dar în numele acestor lipsuri benigne, trebuie să recunosc, el își poate permite să atace cu o seninătate înverșunată pe toți cei care au, fără voia sa, cîteva cărți în spate și, mai ales, multă cărturărie. În nr. 17 din 30 aprilie 1990 al **Jurnalului literar**, el îl ia cam de sus pe acest oarecine care este Gabriel Liiceanu. Iată o mirobolantă caracterizare : «...domnul Gabriel Liiceanu, „independent", și „neangajat" în nici o tabără, filosof cu state păltinișene, fără operă, dar cu ținută ce-l face să plîngă de admirație pe Virgil Ierunca» (un alt oarecare și ăsta, nu ?). Stau și mă întreb cîte frustrări va fi adunat în sufletul său negru d. N. I. pentru a injuria atît de grațios, din cîtă ură și mizerie morală s-a putut „întrupa" acest viguros portret, cît venin a curs în călimara sus-numitului... Da, cineva cu **o operă** (ceea ce înseamnă cel puțin trei-patru capuri de operă !) ar putea, poate, la cine știe ce mînie să împroaște pe altcineva care a coborît vreme de ani buni de zile în infernul traducerilor (Platon, Heidegger, ca să dau numai două exemple), și tot ar fi nedrept. Cînd însă un N. I., al cărui ton de vagmistru a devenit, vai, iute recogniscibil de la o vreme, ins lipsit de istrucția elementară (fără aceasta cum să scrii cărți ?) și, neîndoielnic, de orice bun simț comite o asemenea murdărie, i se cuvine cu asupra de măsură maiorescianul: **În lături !**

V. G.

■ STATUL TOTALITAR ■

Hannah ARENDT

SISTEMUL TOTALITAR

Istoria ne învaţă că accesul la putere şi la responsabilitate modifică profund natura partidelor revoluţionare. Experienţa şi bunul simţ sînt în măsură să prevadă că totalitarismul la putere şi-ar pierde puţin cîte puţin din vigoarea revoluţionară şi caracterul său utopic: sarcina cotidiană a guvernării şi deţinerea unei puteri reale nu ar întîrzia să tempereze pretenţiile acestor mişcări dinaintea ascensiunii lor la putere şi să distrugă, treptat, reţeaua fictivă a organizaţiilor lor. La urma urmei, prin chiar natura lucrurilor, private sau publice, exigenţele şi obiectivele extreme sînt frînate de condiţiile obective; iar realitatea, privită ca un tot, nu este decît într-o mică măsură determinată de tendinţa spre ficţiune a unei societăţi de masă alcătuită din individualităţi distincte.

Este evident că multe din greşelile comise de lumea non-totalitară în relaţiile sale diplomatice cu guvernele totalitare (cele mai grave fiind încrederea în pactul de la München cu Hitler şi în acordurile de la Yalta cu Stalin) pot fi puse pe seama unei neputinţe subite a bunului simţ de a avea priză cu realitatea. Contrar aşteptărilor, nici importanţa concesiilor făcute, nici sporirea prestigiului lor internaţional nu au contribuit la reintegrarea ţărilor totalitare în ansamblul naţiunilor, sau la abandonarea prejudiciului mincinos potrivit căruia lumea întreagă ar fi coalizată împotriva lor. Departe de a o împiedica, victoriile diplomatice au precipitat recurgerea ţărilor totalitare la metode violente şi le-au sporit ostilitatea faţă de puterile care s-au arătat dispuse să cadă la învoială. Aceste deziluzii resimţite de oamenii de Stat şi de diplomaţi le evocă pe cele, anterioare, ale observatorilor binevoitori şi ale simpatizanţilor noilor guverne revoluţionare. Obiectivele lor au fost ridicarea unor instituţii noi şi crearea unui nou cod juridic, care, oricît de revoluţionar ar fi fost, trebuia să conducă la o stabilizare şi, prin aceasta, să frîneze elanul mişcărilor revoluţionare, cel puţin în ţările unde ele ajunseseră la putere. In schimb, s-a produs o intensificare a terorii atît în Uniunea Sovietică, cît şi în Germania nazistă, invers proporţională cu existenţa unei opoziţii politice interne, astfel încît aceasta nu pare să fi fost pretextul terorii (aşa cum criticii liberali ai regimului obişnuiau să afirme), ci ultimul obstacol în calea dezlănţuirii sale totale.

Încă mai tulburătoare a fost maniera în care regimurile totalitare au tratat problema constituţională. În timpul primilor ani de exerciţiu al puterii, naziştii au dat o avalanşă de legi şi decrete, dar nu s-au gîndit niciodată să anuleze oficial constituţia de la Weimar. Au menţinut, cu puţine excepţii, administraţiile, ceea ce i-a făcut pe mulţi observatori naţionali şi străini să spere într-o limitare a activităţii partidului şi o normalizare rapidă a noului regim. Dar atunci cînd promulgarea legilor din Nürenberg a pus capăt acestei evoluţii, a reieşit că nici măcar naziştii înşişi nu se simţeau atinşi de propria lor legislaţie. (...) În plan teoretic, această permanentă stare de anarhie răspundea maximei lui Hitler potrivit căreia „Statul totalitar trebuie să ignore orice diferenţă între lege şi etică". (...)

Uniunea Sovietică, unde administraţia prerevoluţionară fusese exterminată de revoluţie şi unde interesul regimului pentru problemele constituţionale pe vremea schimbării revoluţionare fusese minim, nu a neglijat, totuşi, promulgarea, în 1936, a unei constituţii foarte elaborate, în întregime nouă (văluri de fraze şi de principii liberale aruncate peste ghilotina din fundal); eveniment ce a fost salutat, în Rusia şi în străinătate, ca o încheiere a fazei revoluţionare. Dar, promulgarea constituţiei a fost semnalul giganticei epurări care, în aproape doi ani, a lichidat administraţia existentă, a şters toate urmele unei vieţi normale şi a anulat redresarea economică operată în decursul celor patru ani care urmaseră eliminării chiaburilor şi colectivizării forţate a populaţiei rurale. Din acel moment, constituţia din 1936 a jucat exact acelaşi rol ca cea de la Weimar sub regimul nazist: nu s-a ţinut deloc seama de ea, dar n-a fost abolită niciodată. Cu o singură diferenţă, aceea că Stalin şi-a putut permite o absurditate în plus; cu excepţia lui Vişinski, toţi cei care redactaseră constituţia în vigoare au fost executaţi ca trădători.

Pentru un observator, structura monolitică a Statului totalitar nu e lucrul cel mai frapant, desigur. Dimpotrivă, toţi cei care s-au ocupat serios de această problemă sînt de acord în a susţine că două sînt sursele de autoritate ce coexistă (sau se înfruntă), partidul şi Statul. În plus, mulţi au pus accentul pe caracterul ciudat de „inform" al guvernului totalitar. Thomas Masaryk a fost printre primii care au remarcat că „pretinsul sistem bolşevic nu a fost niciodată altceva decît o totală absenţă a sistemului" şi e perfect adevărat că, în al Treilea Reich, „chiar şi un expert ar înnebuni dacă ar încerca să descîlcească relaţiile dintre partid şi Stat". S-a mai spus adesea că raporturile dintre cele două surse de autoritate, Statul şi partidul, sînt cele dintre o autoritate aparentă şi o autoritate reală; astfel încît aparatul guvernamental e descris, în general, ca o faţadă care ascunde şi protejează puterea reală exercitată de partid. (...)

Dedublarea serviciilor, divizarea autorităţii, coexistenţa unei puteri reale cu una aparentă sînt suficiente pentru a crea confuzie, dar nu pentru a explica şi caracterul „inform" al întregului edificiu. Nu trebuie uitat faptul că doar un edificiu poate avea o structură, iar o mişcare nu poate avea decît o direcţie: că orice tip de structură legală sau guvernamentală nu poate decît să constituie un handicap pentru o mişcare ce se propagă cu viteză crescîndă într-o direcţie determinată. Mişcările totalitare reprezentau deja, înaintea preluării puterii, masele care refuzau orice structură: mase care şterseseră frontierele legale şi geografice ferm definite de guvern. Iată de ce, dacă ne referim la concepţiile noastre despre structura Statului şi a guvernului, aceste mişcări atîta vreme cît îşi vor vedea cîmpul de acţiune fizic limitat la un teritoriu dat, trebuie în mod necesar să încerce să distrugă orice structură. Pentru ca o asemenea voinţă de distrugere să se împlinească, o simplă dedublare a tuturor serviciilor între partid şi instituţiile de stat nu ar fi de ajuns. Cum dedublarea implică o relaţie între faţada Statului şi nucleul partidului, ar mai putea rezulta şi un anume tip de structură, în care relaţia dintre partid şi Stat ar sfîrşi automat prin a se fixa într-o jurisdicţie care ar defini şi ar stabiliza autoritatea fiecăruia.

De fapt, dedublarea serviciilor, soluţie aparentă la problema partid-Stat în toate dictaturile cu partid unic, nu e decît manifestarea cea mai vizibilă a unui fenomen mai complex căruia, mai degrabă decît dedublare, i s-ar potrivi termenul de multiplicare a serviciilor. (...) Oricum, în Rusia, putem distinge cel puţin trei organizaţii net separate: aparatul Sovietului sau al Statului, aparatul partidului şi cel al N.K.V.D., fiecare din ele avîndu-şi propriul departament economic independent, un departament politic, un minister al educaţiei şi culturii, un departament militar etc.

În Rusia, opoziţia între puterea aparentă a birocraţiei partidului şi puterea reală a poliţiei secrete corespunde dedublării originare a Partidului şi Statului aşa cum a cunoscut-o Germania nazistă. Multiplicarea nu devine evidentă decît în însăşi poliţia secretă, cu reţeaua sa de agenţi extrem de complexă şi tentaculară, în care, în permanenţă, un departament este însărcinat cu urmărirea şi spionarea altuia. In paralel cu acest departament, există o altă diviziune a poliţiei Partidului însuşi, care, la rîndul ei, supraveghează pe toată lumea, inclusiv pe agenţii N.K.V.D.-ului, şi ai cărui membri nu sînt cunoscuţi de cei ai corpului rival. La aceste două organizaţii de spionaj, trebuie adăugate sindicatele care, în uzine, au misiunea de a veghea ca muncitorii să-şi îndeplinească cotele ce le-au fost indicate. „Departamentul special" al N.K.V.D.-ului, mult mai important încă decît toate aceste aparate, constituie „un N.K.V.D. în sînul N.K.V.D.-ului", adică o poliţie secretă în interiorul poliţiei secrete. (...)

Ca tehnici de guvernămînt, procedeele totalitare par, în simplitatea lor, de o ingenioasă eficacitate. Ele asigură nu numai monopolul absolut al puterii, dar şi o certitudine fără egal: aceea că toate ordinele vor fi întotdeauna executate. Multitudinea curelelor de transmisie, confuzia ierarhică asigură completa independenţă a dictatorului faţă de subordonaţii săi şi fac posibile acele bruşte şi surprinzătoare revirimente ale politicii care au dus la renumele totalitarismului. Corpul politic al ţării, datorită caracterului său inform, este la adăpost de orice şoc.

Motivele pentru care niciodată înainte nu s-a făcut dovada unei atît de mari eficacităţi sînt tot atît de simple ca şi dispozitivul. Multiplicarea serviciilor distruge orice simţ al responsabilităţilor şi orice competenţă. Nu e vorba doar de o inflaţie oneroasă şi neproductivă pînă ce şeful rezolvă problema prin în calea productivităţii, ordinele contradictorii întîrziind mereu munca efectivă pînă ca şeful rezolvă problema prin ordine. Fanatismul cadrelor de elită, esenţial pentru bunul mers al mişcării, distruge sistematic orice interes real pentru sarcini mai deosebite. El dă naştere unei stări de spirit în care orice acţiune apare ca un mijloc în vederea unui scop cu totul diferit. Şi această stare de spirit nu e numai apanajul unei elite; el cîştigă, puţin cîte puţin, întreaga populaţie, a cărei viaţă, pînă în detaliile ei cele mai intime, ca şi moartea depind de deciziile politice — adică de cauze şi motive secrete ce nu au nimic de-a face cu actele înfăptuite. (...)

Una din principalele diferenţe dintre mişcarea totalitară şi Statul cu acelaşi nume constă în aceea că dictatorul totalitar poate şi trebuie să practice arta minciunii totalitare într-un mod mai coerent şi la o scară mai mare decît şeful mişcării. (...) A minţi sistematic o lume întreagă, asta nu se poate face fără urmări grave decît atunci cînd condiţiile unei dominaţii totalitare sînt îndeplinite, iar propaganda devine în mare măsură superfluă prin caracterul factice al realităţii cotidiene. Înaintea preluării puterii, mişcările nu-şi pot permite o asemenea disimulare a adevăratelor ţeluri — la urma urmei, acestea sînt făcute pentru a inspira organizaţii de masă. Dar odată atinsă posibilitatea de a-i extermina pe evrei ca pe ploşniţe, cu ajutorul gazelor toxice, nu mai e nevoie să se propage ideea că evreii sînt ploşniţe; odată ce se poate preda istoria Revoluţiei ruse fără a menţiona numele lui Trotsky, propaganda împotriva lui Trotsky devine inutilă. Dar uzajul unor metode ce permit atingerea scopurilor ideologice nu este decît la îndemîna celor „a căror fermitate ideologică e absolută", chiar dacă publicul continuă să fie informat despre aceste scopuri. În astfel de ocazii, simpatizanţii nu realizează niciodată ce se întîmplă. Ceea ce conduce la paradoxul că „societatea secretă la lumina zilei" nu e niciodată mai clandestină în caracterul şi metodele ei decît după ce a fost recunoscută ca membru cu drepturi depline în concertul naţiunilor. (...) Cu cît e mai vizibilă puterea totalitarismului, cu atît mai ascunse devin adevăratele sale ţeluri. Dictatorii totalitari au dovedit că erau cum nu se poate mai conştienţi de pericolul inerent devierii lor de la normalitate, adică de pericolul de a practica o veritabilă politică naţionalistă sau de a construi efectiv socialismul într-o singură ţară. Ei s-au străduit să depăşească pericolul menţinînd în permanenţă o distanţă considerabilă între cuvintele liniştitoare şi realitatea regimului, aplicînd cu bună ştiinţă metoda ce constă în a face mereu contrariul a ceea ce spui. Stalin a împins această artă a balanţei, care cere mai multă abilitate decît simpla rutină diplomatică, atît de departe, încît o anumită moderaţie în politica externă sau în linia politică a Kominternului era aproape invariabil însoţită de epurări radicale în rîndurile partidului rus.

Dovada evidentă că guvernele totalitare aspiră la cucerirea globului şi la antrenarea în mişcarea lor a tuturor ţărilor se află, cu insistenţă, în literatura bolşevică şi nazistă. Totuşi, aceste programe ideologice, moştenite de la mişcările pretotalitare nu sînt decisive. Decisiv e faptul că regimurile totalitare îşi conduc politica externă bazîndu-se cu încăpăţînare pe ipoteza că îşi vor atinge scopul, mai devreme sau mai tîrziu. Niciodată nu-l pierd din vedere, oricît de îndepărtat ar părea, oricît de grav ar fi conflictul între exigenţele „ideale" şi necesităţile momentului. Nici o ţară nu este deci considerată străină: dimpotrivă, fiecare ţară face parte, potenţial, din teritoriul lor. (...)

Ce e mai neplăcut în cazul regimurilor totalitare nu e faptul că acestea manipulează puterea politică de o manieră necruţătoare, ci că, în spatele politicii lor, se ascunde un concept nou, fără precedent, al puterii. Dispreţ suveran pentru consecinţele imediate mai degrabă decît inflexibilitate; absenţa rădăcinilor şi neglijarea intereselor naţionale mai degrabă decît naţionalism; „idealism", adică încredere oarbă într-o lume ideologică factice mai degrabă decît apetit de putere — toate acestea au introdus în politica internaţională un factor nou, mai tulburător decît agresivitatea pură şi simplă.

Puterea, aşa cum o concepe totalitarismul, rezidă exclusiv în forţa produsă de organizare. Stalin nu vedea în fiecare instituţie, independent de funcţia sa reală, decît „o curea de transmisie între partid şi popor". (...)

Caracterul inform al Statului totalitar, ignorarea deliberată a intereselor materiale, independenţa sa în ceea ce priveşte mobilul profitului, comportamentele ne-utilitare în general au contribuit, mai mult ca orice alt factor, la a face politica contemporană practic imprevizibilă. Incapacitatea lumii non-totalitare de a sesiza o mentalitate complet indiferentă faţă de interesul naţional şi de bunăstarea poporului sau apare ca o curioasă dilemă în care judecata se află închisă: cei ce înţeleg bine teribila eficienţă a organizării şi a poliţiei totalitare au tendinţa de a supraestima puterea materială a ţărilor totalitare; cei care, dimpotrivă, înţeleg ruinătoarea ineficacitate a economiei totalitare sînt tentaţi să subestimeze puterea virtuală ce se poate naşte din dispreţuirea oricărui factor material.

Traducere şi adaptare de
Simona MODREANU

Alexandr ZINOVIEV

ŞI SOAREILE ARE PETE

Astăzi, cînd s-ar zice că există condiţii pentru a ne consacra realizării societăţii democratice, în care nu mai este loc pentru structuri vechi, cînd ar trebui să se facă simţită descătuşarea energiilor creatoare, cînd se impune să ne precizăm idealurile, vedem prea mulţi oameni derutaţi, nehotărîţi, care după cîteva clipe de speranţă au recăzut în apatie, care nu mai vor nimic, decît puţină linişte, puţină hrană, puţină căldură. Neputinţa, dezarmarea paralizantă în atîtea cazuri, dezgustul de „politică“ vin şi din neînţelegerea vieţii pe care am trăit-o în condiţiile societăţii comuniste. E o iluzie să credem că răsturnarea unor practici a dus, automat, la înlocuirea structurilor, a mentalităţilor, că a ridicat peste noapte stigmatul lăsat de vechea orînduire socială în conştiinţe. Am uitat prea repede ce a fost pentru a putea evalua corect ce este astăzi. Nu putem pleca la un drum dificil şi cu totul necunoscut pentru istoria omenirii (nu există pînă acum alt exemplu de trecere de la comunism la un alt tip de societate) cu fantezii, cu formulări superficiale, cu impresii. Trebuie să examinăm cu multă luciditate ceea ce a însemnat comunismul, nu numai în cuvinte, ci şi în realităţile de care ne izbim în continuare. În eseurile lui Alexandr Zinoviev pe care începem să le publicăm din acest număr sînt disecate cu o pătrundere inegalabilă particularităţile tipului de societate în care am trăit jumătate de secol. Pătrunderea analitică de care dă dovadă autorul, paradoxurile sale întotdeauna fecunde, ne vor ajuta să înţelegem mai bine ceea ce am trăit. In plus, Zinoviev nu are nici un fel de tabuuri — ceea ce se vede şi în acest eseu despre disidenţi şi disidenţă. Citindu-l vom percepe poate de ce oameni demni de toată stima, care au avut tăria să înfrunte cu demnitate vechiul regim, care au dat dovadă de curaj şi fermitate în faţa opresiunii, alcătuind miscarea noastră de disidenţă, cîtă a fost, nu sînt astăzi decît în prea puţine cazuri personalităţile de la care societatea românească poate aştepta rezolvarea gravei crize prin care trecem

---

Sînt persoane pentru care mişcarea disidentă e însăşi viaţa lor, vocaţia lor şi chiar, în parte, profesiunea lor. Pentru mine, e doar un obiect de observaţie, o temă de reflecţie. Pentru mine e doar unul din fenomenele societăţii comuniste, un fenomen care e de altfel departe de a fi principalul. Nu pretind că port aureola de campion al drepturilor omului, al libertăţii şi al justiţiei, al fericirii poporului. Nu pretind nici măcar că port aureola de victimă a regimului sovietic. Cu toate că l-am combătut dintotdeauna şi că viaţa mea n-a fost semănată cu trandafiri, mai degrabă acest regim e victima mea decît eu victima lui. În cele din urmă acest regim a avut mai multe de suferit din partea mea, decît invers.

Poziţia unui om sovietic care studiază mişcarea disidentă fără să aparţină acesteia se dovedeşte a fi în mod inevitabil ambiguă, chiar cu cele mai bune intenţii din lume. Pe de o parte această mişcare comportă două trăsături, de sacrificiu şi de eroism, care atrag înainte de toate atenţia disidenţilor înşuşi şi a simpatizanţilor lor, de asemeni a celor care sînt interesaţi într-un fel sau în altul de existenţa mişcării disidente. Natural, aceşti oameni ar vrea (în mod justificat) ca disidenţilor să le fie cîntaţi ditirambi, să fie evocate înaltele lor calităţi morale, înaltul lor nivel intelectual, scopurile lor generoase, enormele consecinţe ale acţiunii lor. Dar pe de altă parte, această mişcare are un caracter de masă şi în afară de asta este un produs caracteristic al societăţii comuniste. E prinsă ea însăşi sub acţiunea legilor societăţii. Cei care participă la ea sînt sovietici ai căror comportament este determinat de conştiinţa ideologică şi de normele sociale ale acestei societăţi. Această mişcare are drept cadru societatea sovietică. Trebuie deci să o judecăm tocmai ca un element de viaţă al acestei societăţi, comparînd-o cu alte fenomene ale vieţii sociale. Sub acest unghi, ditirambii privind mişcarea disidentă şi pe cei care participă la ea apar ca exagerări şi cîteodată chiar ca minciuni. În aşa fel încît o persoană dornică să spună adevărul asupra acestui aspect al problemei va trece drept rău intenţionată în ceea ce-i priveşte pe disidenţi. De exemplu, dacă spuneţi că sloganul luptei pentru drepturile omului nu este decît o punere în formă ideologică, exterioară, a mişcării disidente, disparată în realitatea sa, că, uneori, acest slogan este cu totul străin preocupărilor psihologice şi motivelor care au împins un individ să participe la această mişcare, că acest slogan n-are rădăcini profunde în societate, că în societatea comunistă el este cu totul lipsit de sens real ca program de reforme, că mişcarea disidentă nu reprezintă interesele straturilor mai mult sau mai puţin largi ale populaţiei — în acest caz aşadar, afirmaţiile dv. vor fi considerate ca reprezentînd poziţia oficială a puterii şi se va spune că faceţi parte din armata de agenţi a KGB-ului. Spunîndu-se acestea se uită că orice mişcare are nevoie de o formulă ideologică care nu corespunde nicidată integral cu natura sa practică şi cu obiectivele mişcării, că istoria e făcută de oameni vii, cu toate defectele lor, şi nu de îngeri, că cei care sînt împinşi să facă opoziţie sînt deseori departe de a fi cei mai buni reprezentanţi ai umanităţii. Mişcarea disidentă este un fenomen sovietic şi adevărul despre ea e tot atît de iritant pentru cei care participă la ea sau îi fac apologia, cît este adevărul despre comunism pentru cei care fac apologia comunismului.

Dar, oricum ar fi, nu poate fi ocolită judecata istoriei. Să ni-i amintim pe decembrişti! Din punctul de vedere al caracterului masiv al mişcării, al legăturilor sale cu poporul, idealurile sale pozitive şi hotărîrea de a se bate pentru ele, această mişcare depăşeşte în mod incomensurabil mişcarea disidentă. Totuşi, istoria nu a cruţat-o. Ceea ce nu a diminuat-o pentru atît, dimpotrivă. Oricum, cuvinte amare vor fi spuse despre mişcarea disidentă. Astăzi, la ora în care ea traversează o criză profundă, adevărul despre defectele sale ar fi mult mai utile pentru mişcare şi pentru moştenitorii ei decît cuvintele grandilocvente despre virtuţile sale care sînt universal cunoscute şi sînt neîndoielnice. Nu pretind să fac o analiză profundă şi completă a mişcării disidente şi mă voi mărgini la cîteva reflecţii.

Pentru toată lumea, decadenţa mişcării disidente în Uniunea sovietică se explică printr-o represiune sporită din partea puterii. E adevărat, bineînţeles, că această represiune s-a întărit. Dar, în fapt, întărirea represiunii este în parte stimulată de slăbirea mişcării din raţiuni de alt ordin, din care voi cita cîteva. În primul rînd, ceea ce sare în ochi, sînt calculele exagerate ale liderilor disidenţi privind notorietatea şi senzaţionalul, calcule care s-au transformat în vanitate şi autosatisfacţie disproporţionată. Situaţia a evoluat într-o asemenea manieră că numeroşi disidenţi au început să joace roluri sociale, analoage acelora jucate de stelele de cinema sau ale muzicii uşoare. Această atracţie pentru publicitate şi vanitate sînt maladii caracteristice epocii noastre. În Uniunea sovietică ele sînt puternic stimulate prin influenţa Occidentului, unde chiar liderii politici au devenit, în multe privinţe, actori în materie de politică. Bineînţeles, căutarea notorietăţii joacă în Uniunea sovietică un rol de autoapărare. Dar sînt legi nemiloase ale psihologiei sociale, după care o apărare excesivă devine un scop în sine care sfîrşeşte prin a absorbi scopul iniţial. Din pricina acestei slăbiciuni a generalilor şi eroilor mişcării disidente, nu se ajunge la o maturitate a ideilor. Totul e imediat făcut public şi utilizat. Atîta timp cît mişcarea disidentă nu va cîştiga o viaţă intimă care să nu fie reclama, atîta timp cît nu se va debarasa de vanitatea sa teatrală, nu va putea să-şi înfiga rădăcini adînci în marea masă a populaţiei şi în succesiunea generaţiilor. Focalizarea atenţiei opiniei publice pe cîteva figuri ale mişcării disidente şi asupra unora din actele lor, devenite clişee comode pentru flaşneta jurnalistica, n-a cauzat mai puţin rău mişcării decît persecuţiile venind din partea puterii. Aceasta a devenit un obstacol în calea venirii unor forţe noi, în mod special a tinerilor. Principalele figuri ale mişcarii au devenit persoane mai mult sau mai puţin celebre care, din motive diverse, au început să se dedea la acte care trezesc largi ecouri în Occident, şi nu persoanele care ar fi putut exercita o influenţa mai profundă asupra compatrioţilor lor, stimulîndu-i pentru o activitate discretă, departe de senzaţional, dar mai profitabilă pentru viitorul mişcării.

Ca regulă generală, cei care au venit în mişcarea disidentă au fost persoane lipsite de o formaţie specială în domeniul politologiei, sociologiei, filosofiei şi al metodelor de analiză a vieţii sociale. Cultura acumulată în toate aceste domenii era total ignorată sau luată în derîdere. Era suficient să vituperezi societatea sovietică şi tarele ei pentru a te ridica automat, cu cea mai mare siguranţă, deasupra ştiinţei şi ideologiei sovietice oficiale şi a fi luat drept singurul care înţelege corect societatea sovietică. Era suficient să suporţi represiunea pentru a te crede expert în societatea sovietică. Trebuie să adaug, de altfel, că Occidentul a susţinut şi susţine această tendinţă. În ochii Occidentului, disidenţii şi victimele regimului sovietic sînt cei mai buni specialişti în materie de Uniunea sovietică. Acest lucru comportă un avantaj, pentru că astfel regimul sovietic este demascat. Dar în acelaşi timp acest lucru lasă în umbră conţinutul esenţial, mai periculos pentru civilizaţie, al modului de viaţă comunist, bazele perenităţii sale, raţiunile atracţiei pe care o exercită, cauzele şi sursele forţei sale şi ale ţintei spre hegemonia mondială etc. În realitate, judecăţile disidenţilor asupra societăţii erau doar găselniţe de amatori, care n-aveau aproape nici un succes nici chiar în mediul inteligenţei „simpatizante“. Nivelul intelectual al gîndirii disidente nu putea practic să-l depăşească pe acela al ştiinţei şi al ideologiei oficiale sovietice aşa cum apar ele în persoana celor mai buni reprezentanţi ai lor. E suficient să considerăm cîteva din ideile disidenţilor privind reformarea societăţii pentru a constata sărăcia monstruoasă a gîndirii lor sociale. La drept vorbind, puţini au considerat disidenţa din acest punct de vedere, lăsîndu-i în exclusivitate rolul de protest împotriva tarelor societăţii pe care o demascau. În acelaşi timp, e absolut imposibilă elaborarea unui program pozitiv serios pentru acţiunea de opoziţie, dacă nu se procedează la analize ştiinţifice ale societăţii comuniste. Se ştie că un mare număr de disidenţi au emigrat în Occident. Fiecare a găsit o justificare a acestei emigrări, pentru el şi pentru presă. Din punct de vedere social, e o iluzie de justificare. Dacă se iau de bune unele intenţii ale disidenţilor, emigrarea, în circumstanţele actuale, echivalează cu o trădare. Disidenţii emigranţi au plecat, cum o afirmă ,pentru necesitatea şi cu intenţia de a servi mai bine cauza disidenţei. Dar pe cine vrem noi să înşelăm? Imaginaţi-vă o armată într-o situaţie dificilă, ai cărei generali o abandonează pentru a se pune la adăpost şi justificîndu-şi acest act prin voinţa de a comanda mai bine. Cum s-ar chema asta? Dezertare. Situaţia descrisă echivalează cu o dezertare, oricare ar fi nobleţea mobilurilor avansate. O astfel de propensiune la dezertare probează, printr-o parte importantă a disidenţei, absenţa unor motivaţii psihologice profunde. Ajungi în situaţia să te întrebi dacă mulţi nu au devenit disidenţi din calcul rece, şi nu ca urmare a unei necesităţi psihologice interioare. Pe plan uman, înţeleg că emigrarea valorează mai mult decît închisoarea. Dar, atîta timp cît în mijlocul mişcării disidente faptul de a prefera închisoarea emgirării nu devine masiv, această mişcare nu va putea deveni profnudă, indestructibilă, reproducîndu-se din generaţie în generaţie. Ştiu că astfel de persoane există în Uniunea sovietică Mă închin în faţa lor. Sînt sigur că ele vor continua opera începută de disidenţii din trecut.

Mişcarea disidentă actuală nu este decît o formă tranzitorie a rezistenţei interioare la regimul comunist. E prima experienţă de acest gen în istoria societăţii comuniste. Nu merită pentru aceasta decît onoruri şi laude. Dar ar fi bine de asemenea să ne gîndim la lecţiile acestei experienţe şi la posibilităţile unor noi forme de rezistenţă.

München, aprilie 1980

În româneşte de
C. P.

REDACŢIA: IAŞI, Casa cu absidă, Centrul civic: telefon (981) 16242.

Administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 115, tel. (90) 506618
PREŢUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5

Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA
— Sector export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10 376 prsfir
Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66, sector 1.